Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 18 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 261 | Łódź, Piątek, 14 listopada 1930 r. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ג מרחשון תרצ"א | № 261

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

17

אלע יודען אין לאדז

17

שטימען פאר דער ליסטע פון נאציאנאלען כבוד און ווירדע, פאר דער ליסטע פון בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יוד. פאלק אין פוילען

יודען וועהלער!

עס דערנעהנטערט זיך דער לעצטער ענטשיידענער מאמענט. געדענקט, אז אייער שטים דעציידירט, זונטאג דעם 16. נאוועמבער פון 9 א זייגער אינדערפריה קומען פאר די וואהלען צום סיים. דאס יודישע לאדז דארף וויזען איהר רייפקייט צו פערטיידיגען איהר אייגענע בלוטיגע אינטערעסען.

שטימט נישט אויף די אנדערע ליסטעס, וועלכע טראגען נאר א דעמאנסטראטיווען כאראקטער, זיי האבען נישט קיין שום אויסזיכטען אדורכצופיהרען א דעפוטאט זיי זענען נאר אויסען צו צוברעכען דעם איינציגען יודישען מאנדאט פון דער ליסט 17.

פאר וועמען וועט איהר שטימען? וועט איהר אפשר שטימען פאר דער „אגודה" וועלכע בעהאלט זיך אונטער דעם מאנטעל פון „נאציאנאל-ווירטשאפטליכען בלאק" און סוט ווי תמיד פערשאכערען די יודישע אינטערעסען צוליב א בענקעל. די מכלומערשטע פערטיידיגערין פון דער רעליגיע, האט ארויסגעווארפען דאס ווארט „רעליגיעז" כדי אבצונארען דעם יודישען וועהלער.

כדי צו פערכאפען א בענקעל זענען ביי די דאזיגע לייט אלע מיטלען כשר, אפילו צו פעראטען און פערקויפען די יודישע אינטערעסען, אויך דאס מאל האבען זיי זיך געזיכערט דאס בענקעל אויף א נישט יודישע ליסטע ווי די אגודה לייט געהען צו די וואהלען מיט א אייגענע ליסטע מיט דעם איינציגען צוועק אבצוציהען יודישע שטימען און צו צוברעכען אלע יודישע מאנדאטען. זיי זענען צו דעם צוועק בעאויפטראגט געווארען — אזוי האט בפירוש געזאגט דער פרעזעס פון דער לאדזער „אגודה"...

זיי, די אונפערשעהמטע אגודה-לייט האבען נאך די חוצפה צו בעשמוצען און מס"ן די גרעסטע פיהרער פון פוילישען יודענטום, וועלכע פיהרען זייט צעהנדליגער יאהרען מיט מסירת הנפש דעם אונערמידליכען קאמף פאר די רעכט פון יודישען פאלק, די דאזיגע אגודה-לייט זייען האס און שנאה צווישען די אייגענע ברידער.

וועלכער יוד וועט אבגעבען זיין שטים פאר די דאזיגע „פערזארגער" און צולייגען זיין האנד צו זייער פערברעכערישער ארבייט?

וועט איהר אפשר שטימען אויף די אנדערע ליסטעס וועלכע געהען נאר לשם דעמאנסטראציע און קענען העכסטענס בעקומען אייניגע הונדערט שטימען? ניין! —

יעדער בעוואוסטזיניגער יוד, אהן אונטערשיד פון קלאס פון שיכט וועט שטימען פאר דער ליסטע פון בלאק צו פערטיידיגען די רעכט פון יודישען פאלק אין פוילען — פאר דער ליסטע 17.

וואס דארף וויסען יעדער וועהלער

זונטאג, ד. 16[11, באלד אינדערפריה דארפט איהר ערפיהלען אייער בירגערליכען חוב, נעמען א צעטעל 17 געהן אין אייער וואהל-אביראוד (דעם אדרעס פון אבוואוד וועט איהר געפונען אויף דעם צעטעל, וואס איז אויסגעהאנגען אין טויער פון הויז), נעמט מיט א וועלכען עס איז דאקומענט (פאס, מעטריקע, וויטשאגג, מיליטער-ביכעל, קראנקען-קאסע-ביכעל א. ד .ג.) דארט בעקומט איהר פון פארזיצער אליידיגען קאנווערט, אין וועלכען איהר דארפט אריינלעגען נאר איין צעטעל 17.

מיר מאכען אייך אויפמערקזאם, אז דער צעטעל מוז זיין ריין אהן פונקטען און צייכענס עס דארף זיין נאר 17.

אויב מען מאכט אייך שוועריגקייטען אין וואהל-אבוואוד ביים אפגעבען אייער שטים, דארפט איהר זאפארט זיך ווענדען אין איינעם פון די אויסגערעכענטע אינפארמאציע-וואהל-ביורא'ס.

רעליגיעזע און-פארטייאישע יודען!

לאזט אייך נישט טעראריזירען פון די אגידה-לייט, זיי האבען איין צוועק אייך צו צערברעכען און מאכען פון אייך משרתים פון דער גרעסטער ממשלה.

17

וועלכער יוד

וואס איז צופרידען מיט זיין לאגע זאל שטימען פאר דער אגודה די אונצופרידענע

שטימען פאר דער ליסטע

17

אונזערע קאנדידאטען צום סיים און סענאט:

1) ד"ר י. ראזענבלאט, ג' דעפ. פארז. פון דער ציוג. ארג. אין לאדז.
2) העשיל פארבשטיין, ג' דעפ. פרעזעס פון „מזרחי", פרעזעס פון דער ווארש. יוד. קהלה.
3) א. הארטגלאס, אדוואקאט, ג' דעפ., מיטגליד פון צ.ק. פון דער ציוג. ארג.
4) יוסף יעווי, פרעזעס פון דער ציוג. ארב פא־טיי „התאחדות" אין פוילען.
5) אלעקסאנדער יאעל, לאווניק פון לאדז. מאגיסט., קאמיט. מיט ל. פון דער ציוג. ארג. אין לאדז.
6) בנימין רוסם, ראטמאן און מיטגל. פון דער קהלה פערוואלטונג מצד די אינפארטייאישע רעליגיעזע יודען אין לאדז.
7) י. מ. ביאלער, ראטמאן, וויצע פרעזעס פון סוחרים-פערבאנד, פרעז. מיטגל. פון צ. ק. פון „מזרחי".
8) מלכה רעזניק, צאהן-ארצט, פארז. פון יוד. פרויען-פערבאנד אין לאדז.
9) עמנואל האמבורסקי, רעדאקטאר, פרעזעס פון צוטר. סוחרים-פערבאנד אין דער לאדזער מאיעוואידזטווע.

מארגען שבת, דעם 15 נאוועמבער די

לעצטע גרויסע וואהל-מיטינגען

פאר סוחרים, האנדווערקער, קליינהענדלער, טארג-און מארק-שטייער, פרויען, ארבייטענדע אינטעליגענץ און פאלקס-מאסען

1 נאכמ. אין זאל פון גמילת חסדים גליבנא 62 (פרויען מיטינג)
5 אווענד „ „ „ „התאחדות" שענקעוויטשא 3/5
7 „ „ „ „ „סיני" גליבנא 62
7 „ „ „ „ „בית-ציון" רזשגאווסקא 7
7 „ „ „ „ פונקט-אונטערנעהמונג-הענדלער-פעריין זגערזשער 28
8 „ „ „ „ פישער-פעראיין סאמארסקא 18
8 „ „ „ „ פליישער-פעריין זגערזשער 84
8 „ „ „ „ קליינהענדלער-פעראיין אלעקסאנדריסקא 19
8 „ „ „ „ פליישער-פעראיין פיעטריקאווער 24
8 „ „ „ „ „מחזיקי-חולים" קילינסקי 120
9 „ „ „ „ „מזרחי" קיליסקי 44
9 „ „ „ „ באלוטער שוהל זגערזשער 43
9 „ „ „ „ אין דער שוהל „באר מרים" ג. זאשעווסקא 19
9 „ „ „ „ שוהל אנדזשעיא 48
9 „ „ „ „ „ה מיר" אל. קאשטשושקי 21
9 „ „ „ „ האנדווערקער-קלוב פאלודניאווא 4
9 „ „ „ „ צענטר. סוחרים-פעראיין פעטריקאווער 10
9 „ „ „ „ ציוניסט. ארגאניזאציע צעגעלניאנא 4.

רעדנער:

ג. סיים-דעפ. ה. פארבשטיין, ג. סיים-דעפוטאט ד"ר ראזענבלאט, הרב בראדט, רעד. י. אונגער, ראטמאן י. מ. ביאלער, א. אסט, ד"ר ח. ביזער. לאס, אינזש. י. זשעלינסקי. לאווניס אלעקסאנדער יאעל, הרב נוטקאווסקי, ד"ר א. טארטאקאווער, פ. וואסערמאן ל. גאלדקארן, רעד. יוסף לוי, משה לימאן, ז. זילבערשטיין, ג. ליכטענשטיין, ב. מארעק, ד"ר ז. עלענבערג, י. ערליך, סט. שרעטער, יחיאל שאליט. אינזש. ג. פראשקער, י. פיליק, מנחם הירשבוים. מ. טעמפעלהאף, צבי רינגארט, סטוד. ש. ראנאזשענסקי, סטוד. וו. גייזלער, סטוד. ש. קארן, מענדיל מינץ שמאי ניטקע, מרדכי פידלער, מ. ראזענבערג' און אנדערע.

יודען!

די אגודה-לייט נארען אייך אפ, אז זי האט זיך פעראייניגט מיט די ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס. עס איז א ליגען! קיין שום ווירטשאפטליכע ארגאניזאציע קען נישט און וועט נישט מסכים זיין, אז א דין זאל פערטיידיגען זייערע עקאנאמישע אינטערעסען. דיינים און מורה-הוראות דארפען אכטונג געבען אויף כשרות.

דאס פוילישע יודענטום האט נאך נישט פערגעסען, אז אין דער צייט פון סכנה, בעת דער דייטשער אקופאציע, האט זיך די אגודה געחבר'ט מיט די קארלבעך'ס און קאהאנ'ס פון פראנקפורט און געמאכט מיט זיי פאליטישע מאכינאציעס, און אויף אזא אופן ארויסגערופען צו אונז די שנאה פון פוילישען פאלק.

און היינט געבען זיי זיך אן פאר די איינציגע לאיאלע בירגער....

דער לאדזער ראש הקהל ר' לייב מינצבערג האט זיך געזיכערט א בענקעל אויף א נישט-יודישע ליסטע און יעצט בעמיהט ער זיך צו צוברעכען דעם איינציג-זיכערען יודישען מאנדאט פון דער ליסטע 17.

אין א אויפרוף פון דעם איינסעל וועלכער איז אבגעדריקט אין דער פוילישער צייטונג „לודזקי גלאס אביאוואטעלסקי" שטעהט שווארץ אויף ווייס געשריבען:

„דאס ארויסשטעלען פון אייגענע ליסטעס דורך די אגודה און פאלקיסטען האט דעם איינציגען ציל צו שאדען דער ליסטע, פון בלאק צו פערטיידיגען די יודישע רעכט אין פוילען, וועלכער קען נאר אליין אדורכפיהרען א יודישען מאנדאט".

צו איז אייך בעקאנט, אז מיט דער הסכמה פון די אגודה'שע פארשטעהער ווערען פערשפרייט אנטיסעמיטישע אויפרופען צו די פוילישע פויערים, אין וועלכע עס ווערט געזאגט, אז די יודען ווילען פון זיי מאכען זייערע שקלאפען?

אין דער צייט ווען די ארימע לאדזער יודען ליידען הונגער און נויט, ערלויבען זיך די אגודה'שע מושלים פון דער לאדזער קהלה פאר די בלוטיגסטע גראשענס וואס מען נעמט פון די עטאט-צאהלער איינצוארדענען לוקסוסאווע קאבינעטען פאר צענדליגער טויזענדער זלאטעס פאר דעם ראש הקהל ה' לייב מינצבערג און צו בעשטימען 10 טויזענד זלאטעס צו זיין אייגענער דיספאזיציע.

יודען!

די אגודה רופט זיך אן א בלאק — פון וועמען בעשטעהט דער בלאק?

פון זיך אליין.

די „אגודה-לייט" פערשפרייטען ליגנערישע ידיעות, אז דער וועהלער מוז וויזען דאס צעטעלע פאר וועמען ער שטימט.

עס איז שקר וכזב! לאזט אייך נישט פערפיהרען פון אזעלכע נארישע און פאלשע רייד, די וואהלען זענען געהיימע.

קיינער פון דער וואהל-קאמיסיע האט נישט דאס רעכט נאכצוקוקען דעם וואהל-צעטעל, צוליב דעם טאקע ווערט דאך דער וואהל-צעטעל אריינגעלייגט אין א קאנווערט.

17 סוחרים, האנדווערקער, קליינהענדלער, טארג-שטייער, ארבייטער, ארבייטענדע אינטעליגענץ, סיי פרומע, סיי פרייע, שטימען פאר זייער אייגענער ליסטע נומער 17

18 18

אכטונג!

די קאמיסארען פון אלע ראיאנען

מוזען זיך שטעלען הייגט פרייטאג, ד. 14 נאוועמבער 12 בייטאג אין לאקאל פון דער אגודה צו ח' דוד באמאק נאך אינסטרוקציעס.

1) צענע־ניאנא 3 אין לאקאל פון „בית יעקב"	3) קילינסקיעגא 116	6) בזשעזשינער 13	9) זגערזשער 46
2) קילינסקי 67	4) זיכאדניא 42	7) פיעטרקאווע־ 123	10) נאווא = זארזשעווסקא 7,
	5) פולנאצנא 42	8) ווכאדניא 45	11) דאלנא 11

אלע רעגיסטרירטע און אויך נישט רעגיסטרירטע, וועלכע ווילען ארבייטען זונטאג ביי די וואהלען, דארפען זיך מעלדען מוצש״ס 8 א זייגער אוו. אין זייערע ראיאנען, וואו זיי וועלען בעקומען לעגיטימאציעס און מאטעריאל.

אין אגודה-לאקאל וועט מוצש״ק קיין שום מאטעריאל נישט ארויסגעגעבען ווערען

18 — שטים פאר דער ליסטע פון יודישען אחדות — 18 — דער יודישער כח ליגט שטענדיג אין אחדות — 18

חסידים און בעלי־בתים האנדווערקער און קליינהענדלער — 18 — אלע האבען זיך פעראייניגט, זיי א מיטגליד אין כלל־ישראל

שטים פאר ליסטע 18

18 — גיב דיין שטים פאר דעם, וועלכער שטיהט אויף דער וואך פאר די יודישע אינטערעסען דאס זענען די קאנדידאטען פון ליסטע 18 — 18

18 — ווען דו דארפסט אן עצה פרעגסטו דיין רבין, פאלג איהם איצט, ער הייסט דיך שטימען פאר דער — 18 — ליסטע 18

אין דיין שטים ליגט דער נצחון

18 — צובריך נישט דעם יודישען מאנדאט שטים און אגיטיר ענערגיש פאר דער ליסטע — 18

שבת, פ׳ חיי שרה 1 א זייגער קומט פאר

א פרויען=וואהל-מיטינג

אין „יסודי התורה" נאווא-זארזשעווסקי 7.

פרייטאג צונאכטס 8 אז. אווענד קומט פאר

א פרויען=מיטינג

אין לאקאל פון „יסודי התורה" קילינסקא 116

אין ראדאגאשטשער שוהל קומט פאר

א גרויסער

פרויען-וואהל-מיטינג

18

מארגען, מוצש״ק 8 א זייגער אין אווענד קומט פאר

א גרויסער וואהל=מיטינג

אין לאקאל „יסודי התורה" נאווא=זארזשעווסקא 7, פאר מענער

18

28 בלאק צו פערטיידיגען דיווירטשאפטליכע אינטערעסען פון דער יוד. בעפעלקערונג

מיר מעלדען, אז אונזערע וואהל-ביוראס זענען צוטיילט געווארען אויפ׳ן זונטאגדיגען טאג אויף די רעווירען:

28

1) הויפט=וואהל=ביורא (ושצלאנא 10 a)
2) וואהל ביורא (פילסודסקי 25)
3) לינדעבער-מייסטער-פעראיי (בזשעזשינער 7)
4) ראדאגאשטש — (צערעצקי 11/13)
5) נייערס=ראיאן — קאמעצל (רושגאווסקא 7)
6) שייבלערס=ראיאן — גאלדבערג (גל בנא 58)

אלע אקטיווע חברים און סימפאטיקער ווערען אויפגעפאדערט צו קומען אין הויפט-ביורא (זשעלאנע 10 a) שבת, דעם 15.11 8 אז. אווענד (פינקטליך) וועגען איבערנעהמען די ארבייט אויפ׳ן זונטאג דיגען טאג.

ווארנונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז דאס פאטענטען=אמט פון דער רעפובליק פוילען אנערקענט מיר אונטערן נומער 2096 דאס אויסשליסליכע רעכט אויף גאנץ פוילען צו פראדוצירען דאס ארט

דרוקען שקארפעטען ווענדע-פלאטירטע מוסטערן

מיט (שפליט=זוילען) דאס הייסט, אז די סטאפע ווערט געדרוקט נאר די אויבערשטע העלפט און די זויל בלייבט ריין נישט בעדרוקט.

איך ווארן דעריבער אלע פערזאנען, וועלכע האבען בדעה דאס ארט דרוקען מיר נאכצימאכען וועלען געצוואונגען געווארען צו געריכטליכער פעראנטווארטליכקייט לויט דעם אוכטאוו צו בעקעמפען אומערליכע קאנקורענץ

מיט אכטונג מ. מארדקאוויטש און י. ד. ווראצלאווסקי
לאדז, פולנאצנא № 16

בעקאנטמאכונג.

דער ניי-ערעפענטער קאפע-רעסטאראן

„A'LA CARLTON"

שענקעוויטשא 22, טעל. 140-10

כשר — מאכט בעקאנט, אז ס׳ווערט ארויסגעגעבען טעגליך — כשר

פרישטיג פון 5 גענג 1,50 זל.

מיטאג פון 2 זל. און 2,50 זל. מיט פיש

אווענדברויט אלא קארט

בעמערקונג: צום מיטאג ווערט צוגעגעבען אומזיסט שווארצע קאווע, סאלי א בעדינונג, וואס ס׳ווערט נישט גערעכענט, ביטע אונז צו בעזוכען. מיט אכטונג

שלמה טאטס—הענריקאווסקי

די לעצטע גרויסע פרעמיע

300.000 זל.

ווי אויך דאס גרויסע געווינס

100.000 זל.

און אויך אנדערע גרויסע געווינסען — ווייסטו שוין בירגער, וואו זיי זענען געפאלען?

אין דער בעוואוסטער פון גליק קאלעקטור

E. LICHTENSTEIN

ŁÓDŹ, I oddz, Piotrkowska 11
II „ Piotrkowska 72
Gm. Gr. Hotelu

Centrala: Warszawa, Marszałkowska 146

דערום זאלען מיר אלע אין געשלאסענע רייהען נאך א

מיליאן זלאטעס

איילען אין דיזער קאלעקטור. די ציהונג שוין דעם 18 און 20 ד. מ. דער פרייז פון 1/4 לאז 10 זל.

קאנטא P.K.O. 64209—די פירמע עקזיסט פון 1835 י.

א גרעסערע פילאנטראפישע אינסטיטוציע זוכט א

ווירטשאפטערין

בעזאצוגט ווערט א קוואליפיצירטע פרוי. אפערטען אין אדמיניסטר. אגנטעד „500".

באטען קאלאשען און שטיוועל

פון דער ערשטער פוילישער גומי-שיך פאבריק

„PEPEGE"

אין געשמאקטולער אויספיהרונג צו די נידריגסטע פרייזען אין גרויסען אויסוואהל צו בעקומען ביי

F. Grędziński i S-ka	Piotrkowska 53
H. Szejnfinkiel	„ 44
„G u m a"	„ 149
Sz. Grynsztajn	„ 7
L. Gincberg	Nowomiejska 14
L. Joab	„ 7
P. Kirsztein	Pomorska 8
O. Kajnath	Rżgowska 7
B. Lisner	Piotrkowska 94
J. Rozner	„ 98
B-cia Schwalbe	„ 85
L Frydland	Cegielniana 53
„Autotechnika"	Piotrkowska 58
A. Boksleitner i S-ka	Nawrot 8
A. Heine	Pomorska 24
F. Bartolik	Główna 28
D. Hechtkopf	Piotrkowska 58
M. Mo-drowicz	11. Listopada 1
Sz. Trześniewski	Główna 69

Lek. dent.
Z. Bielakowska
powróciła
Kilinskiego 113
róg Nawrot,
tel. 148-27 (winda)
Przyjmuje od 10-1 i 4-7

א צימער

אויפ׳ן צווייטען שטאק טרוקען אוןווארים ביי א אנשטענדיגע פאמיליע פאר א יונגנמאן אדער א פריילין צו פארדינגען

ציגעל-גאס 56 וו. 5.

ווייטערדיגע עקסצעסען געגען יוד. סטודענטן אין דער בערלינער אוניווערזיטעט

בערלין, 13 (יט"א טעלעגראפיש).
אויף דער בערלינער אוניווערזיטעט האט זיך היינט ווידער איבערגעחזרט די עקסצעסן געגען יודישע סטודענטן, וועלכע זענען געווידעלט, באפאלן און געשלאגן געווארן.
פאליציי האט באזייטיגט די שלעגערס.
די אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די שלעגערס זענען נישט געווען קיין סטודענטן, נאר איבערגעקליידעטע היטלעראנצעס.
בערלין, 13 (יט"א טעלעגראפיש).
דער רעקטאר פון דער בערלינער אוניווערזיטעט האט היינט פארעפנטליכט א וואָרנונג צו די סטודענטן, אז זיי זאלען אפשטעלען די עקסצעסן, וואס האבען דעם ציל צו רעוואלוציאנירן דעם שטודיום־רעכט פון דער מינדערהייט.
דער רעקטאר ווארענט זיך צוווענדען געגען די שולדיגע דיסציפלינאר שטראף.
בערלין, 13 (יט"א טעלעגראפיש).
וועגען די נעכטיגע אנטי־יודישע עקסצעסן, גיט מען איבער א שרעקליכער סצענע. א גרופע כוליגאנעם זענען באפאלען צוויי שוואכערע יודישע סטודענטן און אן יודישע סטודענטקע און זיי געפיינ־ניגט אויף א גרויזאמען אופן, בעזונדערס זענען זיי גראב ארויסגעטרעטן געגען דער סטודענטקע.

פערמשפט דעם געוו. דעפ. קורט גרעבער

בירנאשטש, 13 (טעל.) היינט האט זיך דער פראצעס געגען געוו. דעפ. קורט גרעבע, וועלכער איז פערמשפט געווארן אויף זעקס חדשים תפיסה.
דער פעראורטיילטער איז קאנדידאט פון דער דייטשער ליסטע אין בירנאשטשער קרייז.

קלאנגען וועגען א געהיימען אפמאך צווישען ענגלאנד און אראבעא

לאנדאן, 13 (טו) צווישען ענגלאנד און דעם העכסטען מאכמעדאנישען גייסטליכען אין פאלעסטינע, זאל זיין געשלאסען געווארן א געהיימער אפמאך, לויט וועלכען ענגלאנד זאל האבען צוגעזאגט צו רעדוצירן די יודישע איינוואנדערונג קיין פאלעסטינע און דעם יודישען באדענקויף. די אראבישע גייסטליכע זאלען האבען צוגעזאגט צו בערוהיגען די מאכמעדאנער און אנדערע לטובת ענגלאנד.
די ראזינע ידיעה פערשפרייטען די אינדישע נאציאנאליסטען. פון אנדערע קוועלען ווערט אבער די ידיעה נישט בעשטעטיגט.

גענעראל-קאמענדאנט פון א"י פאליציי פערלאזט זיין אמט

ירושלים, (יט"א) „דבר" טיילט מיט, אז דער גענעראל־קאמענדאנט פון דער א"י־פאליציי קאלאנעל מאווראקארדאטא, איינער פון די וויכטיגסטע עדות מצד דער רעגירונג פאר דער שאו־קאמיסיע, וועלכער ווילט איצט אין לאנדאן, וועט זיך שוין מעהר נישט אומקעהרען אויף זיין אמט אין ארץ ישראל.

Z intencji zaręczyn naszej koleżanki
Geni Silnicki
z p. J. Rozensztajnem
życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości
Regina Raszewska
Henia Szajewiczówna
Moniek Praw
Róźka Hochmanówna
Heniek Janowski
Jakób Lewi
M. B. Lewi
J. Rubinowicz
M. Sanek

מזל-טוב
א הערצליכן מזל־טוב פיל גליק און צופרידענהייט ווינשען מיר אינזער פריינד
ה' זיינוועל פיין
צו דער פערלאבונג מיט פרל.
אסתר אלטשולער
זאל אייער לעבענס-וועג בעלויכטען זיין מיט גליקליכע שטראהלען
רפאל אלטמאן, שלמה משה בערלינער, רפאל דאווידאוויטש, יצחק נעלרסמאן, שלמה רובינשטיין און פנחס פוביטץ.

גדא טבא
מזל וברכה מאלקי המערכה יחילו על ראש חברנו היקר והנכבד הב'
זיינוועל פיין נ"י
לארושיו את העלמה מ"ת
אסתר אלטשולער תחי'
יהא צעדך זה הראשון על מפתן חייך מאושר ומעוטר ברוב פאר והדר, וזרח עתידך כשמש מצה ים, ותזכה לבנות ביתך על הרי ציון וירושלים
המברכים „הועד דלומדי שעורי ערב" בנליל שייבלער

אין טאג פון די וואהלען וועלען זיין טעטיג פאלגענדע
אינפארמאציע-וואהל-ביורא'ס:
הויפט - וואהל - ביורא, צעגעלניאנא 4, טעל. 127-28

אינפארמאציע-ביורא'ס:
1) לאקאל „התאחדות", שענקעוויטשא 3[5
2) " „צעירי־מזרחי", קילינסקיעגא 44
3) " פרוכטען־הענדלער־פעראיין זגערסקא 28
4) " פישער־פעראיין, פאמארסקא 18
5) " שוהל, אנדזשעיא 48
6) " „סיני", גלובנא 62
7) " „בני ציון" רזגאוסקא 7
8) " טארג־ און מארק־שטייער־פעראיין אלעקסאנדריסקא 19.

אי זאלע ענינים קען מען זיך אויך ווענדען טעלעפאניש אין אונזערע וואהל־ביוראס לויט פאלגענדע נומערן: 28־127, 15־131, 98־185, 21־134, 26־178.

געווארפען א גראנאט אין ענדעקישען וואהל-לאקאל אין קאליש
חרוב געווארען דאס לאקאל און אויסגעהאקט די שויבען אין א סך הייזער

קאליש, 13 (טעלעפאניש). אין וואהל־לאקאל פון די ענדעקעס האט מען אריינגעווארפען א האנד־גראנאט, וועלכער האט אויסגעריסען מיט א גע־וואלדיגען קראך. דאס לאקאל איז חרוב געווארען און עס זענען אויך אויסגעהאקט געווארען די שויבען פון די שכנישע הייזער. א שטיק גראנאט האט געטראפען א פרוי, וועלכע איז על־פי־נס אנטראנען מעוועט געווארען.
אין שטאט האט דער אויפרייס ארויסגערופען א גרויסע פאניק.

א געהיימנישפולער מארד אין לאדז

(2) נעכטען שפעט אין אווענד איז אין קארי־דאר פון הויז אויף ווזשעשינסקא 83 דערשאסען געווארען דער דארטיגער איינוואוינער מאריאן מאדזשעשעווסקי.
אין א שווערען צושטאנד האט מען דעם דער־שאסענעם אפגעפיהרט אין שפיטאל, וואו מען האט איהם געמאכט א'אפעראציע נאר צום בע[illegible] איז ער נישט געקומען און געפינט זיך אין א גוססדיגען צושטאנד.
דעם מערדער האט מען נישט געכאפט. צוליב דעם, וואס דער דערשאסענער האט נישט געקאנט געבען קיין שום ערקלערונגען, האט נאך די אויס־פארשונג נישט געקאנט פעסטשטעלען די סבה פון מארד.
די ווייטערדיגע אויספארשונג איז אין גאנג.

פעלץ-וואָרען
קען מען קויפען אמביליגסטען און אויף די בעקוועמסטע בעדינגונגען
נאר ביי דער לאנגיעהריגער פירמע
L. B. FEFER, Wschodnia 42 Tel. 178-04
בעמערקונג: די קירשנער-ווערקשטעל געפינט זיך אויפ'ן ארט
די ארבייט ווערט אויסגעפיהרט פינקטליך און רעעל.

Na 100 ludzi 99-ciu pali
JEDYNE NIESZKODLIWE DLA ZDROWIA
Patentowane Gilzy
DWUWATKI i PREPAROWATKI
Fabryki gilz „SOKOŁ"
W. Kwaśniewski i F. Pacholczyk Warszawa, Leszno 108, tel. 266-42.
SKŁAD W ŁODZI, SIENKIEWICZA 50, TEL. 223-39.

5 לאדזשער יידישער קולטור-אמט פון די פראפעסיאנעלע-פאריינען 5
צו דער יידישער ארבעטערשאפט אין לאדזש! חברים און חבר'טעס, ארבעטער און אנגעשטעלטע!
אין טאג פון די וואלן צום סיים, זונטיק, דעם 16 נאוועמבער, שטימט אלע קעגן פאשיסטישע דיקטאטור און רעאקציע, קעגן די קאמוניסטישע צושטערער און צוברעכער פון דער פראלעטארישער איינהייט, שטימט נישט פאר די פראקישע משרתים — די לינקע פועלי ציון.
מיר רופן אייך אלע צו שטימען פאר דער ליסטע פון איינהייט פון דער ארבעטער־באוועגונג, פארן „בונד", פארן לינק־סאציאליסטישן בלאק.

ייד. קולטור־אמט פון די פראפ. פאריינען אין לאדזש;
פראפ. פאריין פון טעקסט. אינדוסטרי ארב.־פאריין, אפט. 7 אין לאדזש;
פראפ. פאראיין פון האלץ אינדוסטרי ארב.־פאריין, אפט. 2 אין לאדזש;
פראפ. פאריין פון דרוקער־ארב., אפט. אין לאדזש.
פראפ. פאריין פון טראנספ. ארב., אפט. אין לאדזש (סעקציע בעלן־פאקער);
פראפ. פאריין פון האנדל און ביורא־אנגעשטעלטע, אפט. אין לאדזש;
פראפ. פאריין פון בעקער־ארב., אפט. אין לאדזש (ייד. סעקציע);
פראפ. פאריין פון בוי־ און שטיין־אינדוסט.־ארב. אין לאדזש;
פראפ. פאריין פון עפנטלעכע ארב., אפט. לאדזש (ייד. סעקציע.)

פארן 5 נומער

פאר ארבעט און ברויט, פאר העכערע לוינען, פאר אפהיטן די סאציאלע שוץ - געזעצן, פאר פרייהייט פון פארזאמלונגען, פאריינען און ארבעטער־פרעסע, פאר רעכט אויף ארבעט, פאר די רעכט פון דער יידישער שפראך, און שול! פארן סאציאליזם, פארן מוטיקן ארבעטער־קעמפער און חבר
ישראל ליכטנשטיין

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר דער פאמיליע יערוזאלימסקי צו דער חתונה פון זייער ליבע טאכטער פרל. ראזע יערוזאלימסקא מיט ה' יוסף אייזענבערג און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען.
הענעך קאהן און פאמיליע

Dr. Różaner
ספעציאליסט פון הויט און ווענערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98
נעמט אן פון 8–10; 5–8 אווענד
ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען

אויפקלערונג צו דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג
מיר סוחרים פון געפליגעל-הענדלער, וואס האנדלען אפיציעל מיט פערמדער שחיטה פון דער האלע וואלבארסקא 15/17 ערקלערען מיר דער לאדזער בעפעלקערונג, אז דאס וואס די לאדזער פרעסע האט גערופען, אז פרעמדע שחיטה איז טריפה, מאכען מיר בעקאנט, אז זיי האבען נישט טריפה געמאכט צוליב כשרות, נאר צוליב געשעפט, אז די לאדזער געגנזלער, וואס האנדלען מיט לאדזער שחיטה זאלען קענען זייערע לאדזער געגנז פער־קויפען צו א גרויסען פרייז און אין דעם פאל וועט קיין שום מיטעלמענש נישט קענען קויפען קיין שטיקעל געגנזעס.
דעריבער מאכען מיר בעקאנט דער בעפעלקערונג, אז מיר בעזיצען הכשרים טאג טעגליך פון דעם רבינאט, וואו און ווען די געגנז ווערען געשחט'ען.
עם פאלגען אונטערשריפטען

אנאנסען אין „נייעם פאלקסבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג.

האנטוו.-פאריין אין דער פוילישער רעפ. אפט. לאדזש וואלטשאנסקא 19
אכטונג האנטווערקער, כאלופניקעס און ראד-פארקער!!!
לויט דעם באשלוס פון דער אלגעמיינער פער־זאמלונג דארפן אלע האנטווערקער־כאלופניקעס און איינשפאן־בעזיצער, זונטאג, דעם 16־טן נאוועמבער ווארפן די ארבעט, אגיטירען און שטימען פאר דער ליסטע פון לינק־סאציאליסטישן בלאק פאר דער ליסטע
5
חברים! פאלגט דעם רוף פון אייער פאריין! אלע קומען אויפ'ן מיטינג שבת, דעם 15־טן נאוועמבער 2 נאכמיטיק אין זאל, זאכאדניע 26.
די פערוואלטונג.

שוידערליכע קאטאסטראפע אין ליאן

חרוב געווארען א טייל שטאט — 100 אומגעקומענע מענשען

פאריז. 13 (ספ.) היינט ביינאכט האט די שטאט ליאן איבערגעלעבט אן אומגעהויערע קאטאסטראפע וואס האט געקאסט דאס לעבען פון הונדערטער מענשען. ארום דריי א זייגער ביינאכט האט זיך אפגעריסען א טייל בארג פון „הייליגען יאן". דער גאנצער אלטשטאטישער קווארטאל איז חרוב געווארען. אין צוויי גאסען איז קיין איין הויז נישט געבליבען גאנץ. ביז איצט איז פעסטגעשטעלט געווארען דער טויט פון אכציג מענשען. מ'האט מורא, אז די צאהל קרבנות איז פיל גרעסער ווי הונדערט פערזאן. די סבה פון דער קאטאסטראפע איז אן אנטערערדישער שטורם. גלייך נאך דער קאטאסטראפע איז אנגעקומען א ספעציעלע רעטונגס-אפטיילונג פון פייערלעשער און פאליציי. די אפטיילונג איז געווארען פערשיט אויך, אז מען האט נישט די האפנונג, אז קיין איינער פון די פאליציאנטען זאל ארויס לעבעדיג. אין דער שטאט האט אויסגעבראכען אן אומגעהויערע פאניק. פון אלע תיוער זענען ארויס די מענשען, מורא האבענדיג פאר ווייטערע ערד-שטויסען. די ערשטע קרבנות זענען געווארען געבראכט אין דער קאטעדרע פון „הייליגען יאן" און אין שטאטישע שפיטעלער. מען האט געמאכט אלע איבערמענשליכע אנשטרענגונגען, כדי צו העלפען די באפעלקערונג. מ'האט אויך באוויזינט די איינוואוינער פון די שכנות'דיגע הייזער, וועלכע זענען געווען באדראהט חרוב צו ווערען.

פאריז. 13 אין האטעל פטי ווערסאיל איז איינגעפאלען א מויער און די געביידע איז מיט א מורא'דיגען קראך איינגעפאלען.

דער האטעל איז געווען איבערפילט מיט געסט, וועלכע זענען געשלאפען אין מאמענט, ווען די קאטאסטראפע איז געשעהן.

ווען די פייערלעשער זענען צוגעטרעטען צו דער רעטונגס-אקציע איז איינגעפאלען דער איבריגער טייל פון דער געביידע, אזוי, אז עס איז אוממעגליך געווארען צו ראטעווען די לעבעדיג-באגראבענע אונטער דער חורבה.

19 פייערלעשער און פינף פאליציאנטען זענען אומגעקומען.

די צאהל טויטע איז נאך נישט פעסטגעשטעלט.

פאריז, 13 (טו) באלד נאכדעם ווי מען האט אונטערגענומען די ערשטע רעטונגס-אקציע, האט זיך באלד דערהערט א צווייטער אונטערערדישער ציטער און עטליכע בנינים זענען איינגעפאלען באגראבענדיג אונטער זיך די איינוואוינער.

פאריז, 13 (טו) עס זענען איינגעפאלען צעהן וואוינהייזער צו 6 און 7 שטאק. בעת דער קאטאסטראפע האבען זיך אפגעשפילט שוידערליכע סצענעס, באזונדערס דאן, ווען די ערד האט זיך געשיט פון בארג. ביים שיין פון רעפלעקטארען אין פאקלען זענען די איינוואוינער געלאפען אין טויט-שרעק.

דער ערד-שטויס האט ארומגענומען א שטח פון 20,000 קוו. מעטער.

ציוניסטישע עקזעקוטיווע רעזיגנירט נישט

לאנדאן, 13. (יט"א טעלעגראפיש) אין שייכות מיט דעם וואס אויף דער זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט איז אויסגעוועהלט געווארען א פאליטישע קאמיסיע איז נ'איז נישט אנגענומען געווארען די רעזיגנאציע פון דער עקזעקוטיווע מיט פראפ. ווייצמאן, דערוויסט זיך דער יט"א קארעספאנדענט, אז פיל ציוניסטישע פראקציעס האבען געהאט א שטעלונג צו וועהלען א פראוויזאריום. די שוועריגקייט איז בעשטאנען אין דעם, וואס אמעריקא אין א"י זענען נישט געווען גענוג פערטראטען אויף דער סעסיע פון אקציאנס-קאמיטעט.

ווי מ'דערוויסט זיך איצט, זענען אין די לעצטע טעג פארגעקומען אזעלכע ערשיינונגען, וואס וועלען שטעלען די יודישע אגענץ פאר'ן שיקזאל פון וויטערדיגע ענטשיידונגען: די 1500 סערטיפיקאטען, וואס זענען איצט ארויסגעגעבען געווארען, שפילען א קליינע ראלע אין פערגלייך מיט די ערקלערונגען, וואס וועלען אין די נאהענטסטע טעג פערעפענטליכט ווערען וועגען דער שטעלונג פון ענגלאנד, וועלכע קען בעריקזיכטיגט ווערען דורך דער גאנצער ציוניסטישער בעוועגונג.

דעריבער איז בעשלאסען געווארען, אז די עקזעקוטיווע זאל נישט רעזיגנירען, נאר צו איהר זאל צוגעגעבען ווערען א פאליטישע [illegible], אין וועלכער ס'זאל זיין אויך פערטרעטען די לענדער, וואס זענען ווייניג, אדער אינגאנצען נישט פערטראטען אין דער עקזעקוטיווע.

צו אלע איינוואוינער פון לאדז!!!

אין דעם קאמף וועגען דער עקזיסטענץ רופען מיר אלע אנטייל צו נעהמען אין דער יעצט'גער מלוכה-לאטעריע!

גלייכצייטיג צוליב דער פריענטאציע פון דעם כלל ערלויבען מיר זיך אויסצורעכנען אונזערע געווינסען פון די לעצטע לאטעריען.

אט דאס זענען די געווינענע סומען וועלכע עס האבען בעקומען לעצטענס אונזערע שפילערס — און דאס דווקא לאדזער:

Premja	415.000	na Nr.	60373	15.000 na Nr.	80916	10.000 na Nr.	45419
wygr.	75.000	„ „	41519	15.000 „ „	74657	10.000 „ „	50264
	70 000	„ „	89106	15 000 „ „	140013	10 000 „ „	99149
	50.000	„ „	31082	15 000 „ „	140048	10.000 „ „	102271
	50 000	„ „	99127	15.000 „ „	157833	10.000 „ „	103241
	25 000	„ „	140024	15.000 „ „	151441	10.000 „ „	107124
	20.000	„ „	50210	5 000 „ „	169254	10.000 „ „	136572
	20.000	„ „	191441	10.000 „ „	16868	10.000 „ „	140079
	15.000	„ „	828	10 000 „ „	28018	10.000 „ „	140594

און נאך פיל, פיל צו 10.000, 5 000, 3.000 א. א. וו.

דאס גליק איז אלזא מיט אונזערע שפילערס! מיר עמפפעהלען ווייטער אונזערע גליקס-לאזען:

ס. יאטקא, פ.

יעטריקאווער 22
יעטריקאווער 66
אביאניע פל. דאמבר. 3

ווען איך וואלט געווען א יודישער מיליאנער

וואלט איך געשטעלט א דענקמאל דעם העלדישען קאפיטאן טרומפעלדאר — רעדע פ. ז. אן ענגלישען גענעראל

לאנדאן. (י. ט. א.) היינטיגען זונטאג זע־נען אין לאנדאן פארגעקומען די יע[illegible] פייערליכקייטען אין צוזאמענהאנג מיט דעם 12-טען וואפענשטילשטאנד-יאהרטאג פון 11-טען נאוועמבער 1918. אין די פייערליכקייטען האבען [illegible] בעזונדערע פאהנען בעטייליגט אן ערך 3.000 יודען געוו. פראנט-סאלדאטען, וואס זענען ספעציעל געקומען קיין לאנדאן פון אלע טיילען פון ענגלאנד. דער ענגלישער רב הכולל ד"ר הערץ האט אפגע־ריכט א פייערליכע תפילה, בעת וועלכער א לאנדאנער רב האט געזאגט קדיש נאך די געפאלענע יודען. א דעלעגאציע פון די געוו. יודישע זעל־נער האט געלעגט א קראנץ אויף דער מלחמה-געדענק-טאפעל.

נאך דער פייערונג איז פארגעקומען א ראוט ביי דער אנוועזענהייט פון פיל ענגלישע הויכע מיליטער-לייט, גענעראל סער העמילטאן האט דער־ביי געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט ארומגערעדט די גרויסע פערדינסטען פון לעגיאן פון פרייוויליגע יודען-ציוניסטען ביים ערא בערען א"י. ווען איך וואלט געווען א יודישער מיליאנער, האט ערקלערט גענ. סער העמילטאן, וואלט איך געשטעלט א דענקמאל דעם העלדישען קאפיטאן טרומפעלדאר, אויף וועלכען ער זאל זיין פארגע־שטעלט ווי ער וויזט אן מיט זיין איינציגער האנד (די אנדערע האט ער פערלוירען אין פארט־ארטור) אויף ירושלים. דער רעדנער האט דער־מאהנט נאך א רייה אנדערע יודען, וואס זענען געפאלען בעת די שלאכטען אויף די דארדאנעלען און ארום ארץ-ישראל.

מאקדאנאלדס נייע ערקלערונג וועגען ווייס-בוך

לאנדאן, 13 (יט"א טעלעגראפיש). רייטי העראלד איז מודיע, אז די ארץ-ישראל-דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט, וועט פארקומען דעם קומענדיגען מאנטאג.

פרעמיער מאקדאנאלד וועט בעת דער ראדיא-רעדע געבען ערקלערונגען, אז די שטעלען אין לעצטען ווייס-בוך בנוגע דער ארבייטסלאזיגקייט אין פאלעסטינע, מיינט נישט צו בעווייזען ווירישע אר־בייטער פון יודישע אונטערנעהמונגען אויף יודישען באדען. די רעגירונג האט אויך נישט בדעה צו שטעלען אס תנאי, אז די יודישע איינוואנדערונג אין א"י זאל בעריקזיכטיגט ווערען לויט דער גרויס פון דער ארבייטסלאזיגקייט אין לאנד, די רעגירונג וועט זיך האלטען לויט דער אינטערפרעטאציע פון ווייס-בוך פון יאהר 1922.

אלץ בלייבט ווי געווען

דעקלעראציע פון די ציוניסטען-רעוויזיאניסטען אויף דער זיצונג פון אקציאנס-קאמיטעט

לאנדאן (י. ט. א.) אויף דער סעסיע פון אקציאנס-קאמיטעט האבען די רעוויזיאניסטען פארגעלעזען א דעקלאראציע, אין וועלכער עס ווערט צוו. אנד. געזאגט:

די בעראטונגען פון א. ק. האבען בעוויזען, אז די לייטענדע קערפערשאפטען פון דער ציוניס־טישער ארגאניזאציע זענען אין זייער איצטיגען צו־זאמענשטעל נישט ביכולת דורכצופיהרען די העכסט-נויטווענדיגע רעפארמען אין פאליטישען און קאלא־ניזאטארישען סיסטעם פון דער ציוניסטישער אר־גאניזאציע, די מעהרהייט פון א. ק. האט נישט גע־צויגען קיין קאנסעקווענצען פון איהר קריטישער שטעלונג לגבי די ציוניסטישע לידער. אין רעזול־טאט בלייבט אלץ ווי עס איז געווען פאר דעם פאליטישען צוזאמענבראך, און די זעלבע לידערס, וואס זענען פעראנטווארטליך פאר דעם איצטיגען קריטישען מצב, וועלען ביז'ן קאנגרעס ווייטער אנפיהרען מיט דער בעוועגונג. מיט האלבע מיט־לען וועט מען דא גארנישט העלפען, און דעריבער וועלען די רעוויזיאניסטען זיך נישט בעטייליגען אין דער פאליטישער קאמיסיע, וועלכע עס שאפט איצט דער א. ק. די רעוויזיאניסטען ערקלערען, אז זיי וועלען פארזעצען דעם קאמף פאר דער בענייאונג פון ציוניזם און זיין פאליטיק. די רע־וויזיאניסטען אנערקענען נישט דאס מאראלישע רעכט פון דער עקזעקוטיווע פון פיהרען פאליטישע אונטערהאנדלונגען אין נאמען פון דער ציוניסטי־שער ארגאניזאציע.

די אראבער זענען טעטיג

ירושלים, 13. (יט"א טעלעגראפיש) דער ארגאן פון גרויס-מופטי ווענדעט זיך צו די אראבער אין דרום אמעריקא, אז זיי זאלען טעלעגראפיש אויפפאדערען פאספילדען דאס ער זאל זיך נישט לאזען בעאיינפלוסען פון דער ציוניסטישער פראפאגאנדע און זאל זיך גענוי האלטען אין דער ריכטונג פונ'ם ווייס בוך.

פוילישער גענ. קאנסול אין א"י ווערט אריינגעשריבען אין גאלדענעם בוך

ירושלים, 13 (ספ. טעל.) די פוילישע יודען אין ארץ-ישראל האבען אויף א פערזאמלונג בע־שלאסען אריינצושרייבען אין גאלדענעם בוך דעם פוילישען גענ. קאנסול זבישעווסקי, וועלכער פער־לאזט ארץ-ישראל.

פאלקיסטען צוריקגעצויגען זייער ליסטע אין לעמבערג

לעמבערג, 13 (טעלעפאניש). די פאלקיס־טען האבען צוריקגעצויגען זייער ליסטע און פער־עפענטליכט אן אויפרוף אין וועלכען זיי רופען צו שטימען פאר'ן איינסעל.

ארעסטירט א געוו. דעפוטאט

פויזען, 13 (טעלעפאניש) עס איז ארעסטירט געווארען דער געוו. דעפוטאט מיכאלקעוויטש איצטער גער קאנדידאט פון צענטראפעו.

דער ארעסט דעער ווערט בעשולדיגט אין מיס־ברויכען אין דער באנק אין וועלכע ער איז דירעקטאר.

די ארעסטירטע געוו. דעפ. זאל מען איבערפיהרען פון בריסק אין אנדערע תפיסות

וארשא, 13 (טעלעפאניש).

היינט האט זיך דא פערשפרייט א קלאנג, אז די צענטראלע געריכטס-מאכט האט בעשלאסען איי־בערצופיהרען די ארעסטירטע געוו. דעפוטאטען פון בריסק, אין תפיסות פון ווייטערע האוף-דערטער.

הויפט-וואהל-קאמיסאר געגען עפענטליכע שטימען

וארשא, 13 (טעלעפאניש).

דער הויפט-וואהל-קאמיסאר, ריכטער גיזשי־קי, האט היינט פונאנדערגעשיקט אן ערקלערונג צו דער פרעסע, אז עס איז נישט אמת די ידיעה, אז ער האט ארויסגעגעבען אינסטרוקציעס וועגען עפענטליכע וואהלען.

צו פערפאכטען פון זאפארט
פאבריקס-לאקאלען
גלייכצייטיג ענגלישע וועב-שטיהלען פערשידענע ברייטען צו ערפאהרען ליפאווא 19 שטאק פראנט ביי Neftalin.

יין כשר!!!
ווער עס וויל זיך איבערצייגען, אז ווין דארף זיין גוט, כאטש ער קאסט ביליג עמפפעהלען מיר פון דער נייער ערעפענטער ווין און מעהד-פאבריק
א פלאש פון א ¼ ליטער זעהר גוטען ראדזינען **ווין** צו פאבריקס-פרייזען
נאר 65 גראשען.
בעמערקונג: צו דער בעקוועמליכקייט פון ג' פובליקום בעקומט מען אין ראיאן גרינעם מארק און שייבלערס מארק דעם אויבענדערמאנטען 1/4 ליטער גוטען ראדזינען-ווין א פלאש צום פרייז 65 גראשען ווי אויך אלע אנדערע סארטען ווינען צו פאבריקס-פרייזען אין די ווין-געשעפטען 1) פ. ליפעל. גרינער מארק 8; 2) ח. בלאנקעט, גלובנא 69.
מיט אכטונג
ווין און מעהד-פאבריק „פראגרעס"
אלטער מארק 2

CYRK STANIEWSKICH
הנחה-קופאן
דער פאר-צייגער פון דעם דאזיגען קופאן איז דער קאסע פון צירק געניסט נעניסט 50 פראצענט רעדוקציע אויף אל פלעצער. די דירעקציע.
דער קופאן איז גילטיג פאר 1 פערזאן היינט, פרייטאג דעם 14-טען נאוועמבער ד. י.

Dr. med. RACHELA Lewi
Żeromskiego 24, tel. 142-72
ספעצ. קינדער - קראנקהייטען.

פראצעס געגען 90 פערזאן

וואס ווערען בעשולדיגט אין די עקסצעסען אין בארשא

בוקארעשט. (י. ט. א.) דעם 17־טען נאָוועמבער וועט אין סאטור־מאסע פאָרקומען דער פראָצעס געגען 90 פערזאָן, אין דער צאָהל 17 יודען, אין צוזאַמענהאַנג מיט די עקסצעסען, וואָס זענען פאָרגעקומען אין בארשא דעם פאָריגען זומער.

די יודישע אָנגעקלאָגטע ווערען בעשולדיגט אין אַנ'אָנפאַל אויף דעם בעקאַנטען אַנטיסעמיטישען אַגיטאַטאָר דאַנילא קאָנסטאַנטין, בעת ער האָט געהאַלטען א יודען־העצערישע רעדע אין דער אָרטיגער שולע. דער בעשולדיגונגס־אַקט געגען די הויפּט־אָנגעקלאָגטע דאנילא קאָנסטאַנטין, בערינדיי אַנדריי און דימיטרעסקו יאאן לויטעט, אַז אויף אַ רייה פערזאַמלונגען אין חודש מאי האָבען זיי גערופען צו ווילדע טאַטען געגען יודען. דאַנילאָ און דימיטרעסקו האָבען אויך פערזענליך בלוטיג פערוואונדעט די יודען ישראל גאנאש און מאַרק פאלאק. די הויפּט אָנגעקלאָגטע ווערען אויך בעשולדיגט, דאָס זיי האָבען דעם 5־טען מאַי זיך אַריינגעריסען בעוואָפענט מיט מעסערס און רעוואָלווערען אין דער וואוינונג פון יהודה הערש שטיין און דראָהענדיג איהם צו שיסען, האָבען זיי געצוואונגען שטיינ'ען צו פערלאָזען זיין וואוינונג און שפרינגען אין טייך וויזעף. דאָס פּאָרפאָלק אַנדריי און עמיליא בערינדיי ווערען בעשולדיגט אין העלפען אויסצופיהרען דעם אָנפאַל אויף שטיינ'ס וואוינונג און רופען צו די פייניגער, זיי זאָלען נאָך טיפער אַריינשטופען שטיינ'ען אין טייך אַריין.

אַטענטאט א'יפ'ן פרעזידענט פון אירלאנד?

לאָנדאָן, 13 (טאו) אין מאָמענט, ווען דער פרעזידענט פון דער פרייער אירלענדישער מלוכה קאָסגרעוו איז געגאַנגען אַהיים, זענען געפאַלען אַ רייה שאָסען אויף די סאָלדאַטען פון זיין וואַך צי דאָ איז פאָרגעקומען אַ אַטענטאַט — איז נאָך נישט בעקאַנט.

בריסקער בית־יתומים דראהט אונטערגאנג

בריסק. (י. ט. א.) דאָס היגע בית־יתומים פיהרט לעצטענס, בעזונדערס זייט די שטיצע פון „דזשאָינט" האָט אויפגעהערט, אַ שווערען קאַמף פאַר זיין עקזיסטענץ. דער דעפיציט פון בית־יתומים בעטרעפט לערך 18 טויזענד זל., וואָס דאָס קאָן גורם זיין דערצו, אַז די אַנשטאַלט זאַל חרוב ווערען. כדי צו ערמעגליכען די ווייטערדיגע עקזיסטענץ פון דער וויכטיגער אינסטיטוציע, האָט די פערוואַלטונג פון בית־יתומים בעשלאָסען צו פּראָקלאַמירען אַ פּרעסע־דיגג אונטערן לאָזונג „מן המיצר".

סיי יודען, סיי אראבער זענען אונצופרידען

מאסקווער ענגלישע צייטונג וועגן דער ענגלישער פאליטיק אין א"י

מאָסקווע. (י. ט. א.) יודען און אַראַבער זענען ביידע גלייך אומצופרידען מיט דער ענגלישער פּאָליטיק אין ארץ־ישראל, שרייבט „מאסקאו־ניוס", אַנ'ענגלישע צייטונג, וואָס גערט אַרויס אין מאָסקווע. ענגלאַנד האָט ביידע פעלקער געמאַכט צו גלויבען, אַז זי וועט לעזען זייערע נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען אויפ'ן חשבון פון דעם צווייטען פאָלק, און רעזולטאט האָט זי ביידען אָפּגענאַרט, דאָס „ווייס־בוך" בעווייזט, אַז ענגלאַנד זוכט צו פערפעסטיגען זיך אין א"י אויפ'ן חשבון פון ביידע פעלקער. דאָס „ווייס־בוך", זאָגט ווייטער די צייטונג, שטייגט אַריבער די ערנסטע ערוואַרטונגען פון די יודען. די צייטונג גיט איבער וועגען דער פּראָטעסט – כוואַליע, וואָס דאָס „ווייס־בוך" האָט אַרויסגערופען צווישען די יודען אין אַלע לענדער און ציטירט די מיינונגען פון דער ענגלישער און אַמעריקאַנער פּרעסע וועגען דער פּראַגע.

אַלס אַ צייטונג, וואָס גערט אַרויס אין מאָסקווע, איז „מאַסקוי־ניוס" זעהר איינגעהאַלטען אין איהר מיינונג וועגען דער פּראַגע, נאָר צווישען די שורות פיהלט זיך, אויב נישט סימפּאַטיע צו יודען, איז אַנטיפּאַטיע צו ענגלאַנד.

„דער ציוניזם וועט איבערלעבען ענגלאנד'ס פערראט"

דעפעשע פון פראפ. ווייצמאן צו דער קאנפערענץ פון „הדסה" אין אמעריקא

ניו־יאָרק. (י. ט. א.) אין באפאלא איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען די 16־טע יעהרליכע קאָנפערענץ פון דער יודישער פרויען־אָרגאַניזאַציע „הדסה", ביי דער עפענונג פון דער קאָנפערענץ איז פאָרגעלייענט געוואָרען פאָלגענדע טעלעגראַמע פון ד"ר ווייצמאַן: „דער ציוניזם וועט איבערלעבען ענגלאַנד'ס פערראַט. אין אונזער געשיכטע האָבען מיר, יודען, בעקומען שטאַרקערע קלעפּ און ערגערע דורכפאַלען, אָבער צום סוף זענען מיר אַרויס די זיגער. טראָץ אונזערע שונאים וועלען מיר אַרויס די זיגער".

אַלס פּאָרזיצערין פון דער קאָנפערענץ איז אויסגעוועהלט געוואָרען פרוי ראָבערט שאלד. אַלע רעדנער האָבען אין שאַרפע ווערטער זיך אַרויסגעזאָגט געגען דער נייער ענגלישער פּאָליטיק אין א"י. די קאָנפערענץ האָט בעשטימט אַ בודזשעט פון 500 טויזענד דאָלאַר פאַר א"י־אַרבייט און 110 טויזענד דאָלאַר, ספּעציעל פאַר דער טעטיגקייט אין די קינדער־שולען אין א"י, „הדסה" פערפליכטעט זיך צו קויפען באָדען אַרום חיפה פאַר דעם ווערט פון 813 טויזענד דאָלאַר. בעת די וואַהלען פון דער נייער „הדסה"־לייטונג ... עדוואַרד דזשייקאָבס געוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענטין און אַלס וויצע־פּרעזידענטינס פרוי ראָבערט שאלד, פ. פריינקלין און העגרי העי.

שווערע ארבייטער־אונרוהען אין א קופער־גרובען

7 מענשען דערהרג'עט

ניו־יאָרק, 13 (טאו) לויט ... פון מאַל־פּאַרסאָ (פּערו) איז דאָרט אין איינעם פון די קופּער־גרובענס געקומען צו ערנסטע אַרבייטער־אונרוהען. 7 מענשען זענען דערהרג'עט געוואָרען אַלע 950 אויסלענדער, וועלכע ... אין דעם אָרט, זענען אַנטלאָפען אין אַ ספּעציעלען צוג.

ד"ר קאראלניק פרעזעס פון י. ל. פרץ־שרייבער־פעראיין

ניו־יאָרק. (י. ט. א.) דאָ זענען פאָרגעקומען די יעהרליכע וואַהלען אין י. ל. פרץ־שרייבער־פעראיין. אַלס פּרעזיס פון פעראיין איז געוועהלט געוואָרען ד"ר קאראלניק, וויצע־פּרעזעס י. פרידמאַן, קאַסיר ל. ד. מעקלער, סעקרעטאַר תלוש. אין דער פערוואַלטונג זענען אַריין: לעאָן קאָברין, א. ...גאל, ל. קירשבוים, ל. שייפער און חנן ...

איינגעפאלען א מויער פון א שפיטאל

פּאַריז, 13 (טאו) היינט ... איז איינגעפאַלען די שטיצמויער אין ... די שפּיטאָלען אין ליאָן. איין קראַנקען־שוועסטער איז דער'הרג'עט געוואָרען אויפ'ן אָרט, אַ רייה ... זענען צושטערט געוואָרען. קיין פּרטים זענען נאָך נישטאָ, אָבער מ'האָט מורא, אַז ס'זענען אומגעקומען פיל מענשען.

יודישער סאציאליסטישער פערבאנד

געגען בעגרענצונג פון איינוואנדערונג אין ארץ־ישראל

ניו־יאָרק. (י. ט. א.) אין ספּרינגפילד איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען די 9־טע קאָנפערענץ פון דעם יודישען סאָציאַליסטישען פערבאַנד. אויף דער שלוס־זיצונג פון דער קאָנפערענץ איז אָנגענומען געוואָרען פאָלגענדע רעזאָלוציע וועגען דער בעגרענצונג פון יודישער אימיגראַציע קיין ארץ־ישראל:

„די 9־טע יעהרליכע קאָנפערענץ פון דעם יודישען סאָציאַליסטישען פערבאַנד בעטראַכט די שטעלונג פון דער ענגלישער אַרבייטער־רעגירונג בנוגע דער בעגרענצונג פון יודישער אימיגראַציע קיין א"י אַלס אונבערעכטיגט. מיר זענען איבערצייגט, אַז דאָס איז געגען די ווידערהאָלטע דעקלאַראַציעס פון די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסען, וואָס זענען געווען לטובת אונבעגרעניצטער איינוואַנדערונג אומעטום. דער יודישער סאָציאַליסטישער פערבאַנד האָט נישט קיין שום פערבינדונג מיט דער ציוניסטישער בעוועגונג. מיר זענען אָבער פונדעסטוועגען איבערצייגט, אַז דער פערזוך צ ובעגרעניצען די יודישע איינוואַנדערונג קיין א"י איז אומגערעכט צו יענע יודישע אידעאַליסטישע גרופּעס, וואָס ווילען זיך דאָרט בעזעצען, כדי צו בויען און אַרבייטען, אַזוי אַז זיי זאָלען לעבען עהרליך און פּראָדוקטיוו אַלס סאָציאַליסטען און אַלס מיטגלידער פון דער וועלט־בעקאַנטער אינטערנאַציאָנאַלער בעוועגונג. מיר אַפּעלירען צו אונזערע חברים פון דער ענגלישער לייבאָר־פּאַרטיי, אַז זיי זאָלען בעוועגען די אַרבייטער־רעגירונג צו ענדערען איהר שטעלונג אין דער היגער זיכט. אין דער זעלבער צייט פאָדערען מיר אויף דאָס יודישע פאָלק אין אַלגעמיין און ספּעציעל די יודישע אַרבייטער, אַז זיי זאָלען זיך נישט לאָזען פערפיהרען פון יענע, וואָס פערראַטען די ענגלישע אַרבייטער־רעגירונג. די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איבער דער גאַנצער וועלט זענען אַלעמאָל געווען די שטאַרקסטע און איבערגעגעבענסטע פערטיידיגער פון די יודען, און עס איז אונזער טיפסטע איבערצייגונג, אַז די ענגלישע אַרבייטער־רעגירונג וועט פעררעכטען איהר איצטיגען טעות אויף אַ סימפּאַטישען און ברידערליכען וועג."

די קאָנפערענץ האָט בעשלאָסען טעלעגראַפיש איבערצושיקען די דאָזיגע רעזאָלוציע צו דער ענגלישער לייבאָר־פּאַרטיי און צו דער ענגלישער אַרבייטער־רעגירונג.

לסוף ענטהאַלט די דעקלאַראַציע אַנ'אַפּעל צו די ציוניסטען און יודישען פאָלק, אַז בעת די קומענדע קאָנגרעס־וואַהלען זאָלען געוועהלט ווערען מענשען, וואָס וועלען שאַפען אַ נייע עקזעקוטיווע, וועלכע וועט אויספיהרען דאָס רעוויזיאָניסטישע פּראָגראַם.

נייעס צו דער כאראקטעריסטיק פון ווילהעלם II

קייזער ווילהעלמס פראיעקט פון א קריגס־שיף, — ווילהעלם און די יודישע נשרפים פון א קליין רוסיש שטעדטעל

אין דייטשלאַנד איז איצט אַרויס דער ערשטער באַנד מעמואַרען פון געוועזענעם רייכס־קאַנצלער בילאָוו, די מעמואַרען וועלען האַלטען פיר בענדער און ווערען פערעפענטליכט איצט, נאָכ'ן טויט פון בילאָוו'ן, ווייל אזא בעדינג האָט בילאָוו געשטעלט דעם פערלעגער, אַז זיינע זכרונות זאָלען ערשיינען נישט פריהער, איידער ער וועט שטאַרבען.

אין די מעמואַרען פון פערשטאָרבענעם קאַנצלער געפינט זיך אַנ'אוצר מאַטעריאַל פאַר דער כאַראַקטעריסטיק פון דייטשען עקס־קייזער ווילהעלם דער 2. מיר ברענגען דאָ אַ פּאַר עפּיזאָדען, וואָס כאַראַקטעריזירען ווילהעלם'ען.

ווילהעלם איז געווען אַנ'ענטוזיאַסט פון דער אידעי פון אַ מעכטיגען פלאָט. אַליין האָט ער זיך געהאַלטען פאַר אַ גרויסען מומחה אין פלאָט־ענינים און אין פראַגען פון שיף־בוי.

בעת זיין בעזוך אין איטאַליען האָט זיך ווילהעלם בעקענט מיט'ן איטאַליענישען פלאָטען־מיניסטער אדמיראַל ברין, וועלכער האָט געהאַט די רעפּוטאַציע פון איינעם פון די בעסטע שיפען־בויער אין איראָפּע. נאָך אַ לאַנגען געשפּרעך וועגן די בעסטע מעטאָדען פון בויען שיפען, האָט דער קייזער געפרעגט דעם אַדמיראַל, צי וועט ער איהם ערלויבען צוצושיקען אויף עקספּערטיזע דעם פּראָיעקט פון אַ קריגס־שיף, וועלכען ער, דער קייזער, האָט אויסגעאַרבייט און אַלע דעטאַלען, אין וועלכער איז אַ רעזולטאַט פון לאַנג און מיהזאַמע שטודיעס. דער אַדמיראַל האָט באַטירליך איינגעשטימט און אין עטליכע וואָכען אַרום האָט ער בעקומען צוגעשיקט פון ווילהעלם'ען דעם גענוי אויסגעאַרבייטען פּראָיעקט.

דער אַדמיראַל האָט זיך בעקענט מיט'ן פּראָיעקט און האָט איהם צוריקגעשיקט ווילהעלם'ען מיט פאָלגענדען בריף:

„די שיף, וועלכע אייער מאַיעסטעט פערנעהמט זיך צו בויען, וועט זיין די סאַמע מאָדערנ־טע, שרעקליכסטע און שעהנסטע צווישען אַלע קריגס־שיפען, וועלכע האָבען ווען עס איז עקזיסטירט. די שיף וועט בעזיצען אַ שנעלקייט, וועלכע קיין שום שיף האָט נאָך נישט דערגרייכט. די איינריכטונג פון דער שיף וועט איבערשטייגען אַלצדינג, וואָס האָט אַמאָל עקזיסטירט. איהרע מאַסט בוימען וועלען זיין די העכסטע פון אַלע, וואָס איך האָב אַמאָל געזעהען. איהרע האַרמאַט וועלען שיסען אויף דער ווייטסטער שטרעקע. דער בוי פון די שיף איבעוועניג וועט זיין אַזוי פיין אויסגעאַרבייט, אַז דאָס פאָהרען אויף איהר וועט זיין אַנ'אמת פערגעניגען, אָנהויבענדיג פון קאַפּיטאַן ביז'ן לעצטען מאַטראָס. די דאָזיגע מערקווירדיגע שיף וועט האָבען בלויז איין חסרון: באַלד, ווי זי וועט אַראָפּגעלאָזט ווערען אויפ'ן וואַסער, וועט זי דערטרונקען ווערען, ווי אַ בלייענע קאַטשקע...."

דער קייזער האָט זיך אויפ'ן אַדמיראַל נישט בעליידיגט.

* * *

ווילהעלם איז געווען אַ פּאָזער, אַנ'אַקטיאָר, תמיד האָט ער געוואָלט שטעהן אין פאָדערגרונד, אויף דער אַוואַנסצענע, צוציהען צו זיך די אויפמערקזאַמקייט, איבערראַשען מיט זיינע מעשים און ווערטער. טיילמאָל פלעגט ער דאָס מאַכען אויף אַ גאַנץ קאָמישען אופן. אַזוי איז דאָס געווען אין פאָלגענדען פאַל.

אין יאָהר 1901 האָט ווילהעלם געווילט אין זייט גוט ראַמענטען נעבען דער רוסישער גרעניץ. דערווייל ווערט ווילהעלם געוואויר, אַז אויף יענער זייט גרעניץ האָט אָפּגעברענט דאָס שטעטעל ווישטינעץ.

ווילהעלם האָט זיך אָנגעטון אין דער פאָרם פון אַ רוסישען גענעראַל, האָט זיך אַרויפגעזעצט אויף אַ פערד און איז אין גאַלאָפּ אַוועק צו דער גרעניץ און בעגלייטונג פון צוויי אַדיוטאַנטען, פירשט איילענבורג און אַדמיראַל האָלמאַן זענען איהם נאָכגעפאָהרען אין אַנ'עקיפּאַזש.

פּאָליציי האָט אויפ'ן פערלאַנג פון קייזער צוזאַמענגעיאָגט די אָרימע נשרפים פון שטעטעל, אַלע כמעט יודען, און דער קייזער האָט זיך צו זיי געווענדעט מיט אַזאַ רעדע:

„זיין מאַיעסטעט, דער צאַר ניקאָלאַי, אייער גרויסער הערשער און מיין ליבער פריינד, איז געוואויר געוואָרען וועגען אייער שווערען אומגליק. ער האָט בעפוילען דורך מיין פערמיטלונג אייך איבערצוגעבען ווי שמאַרק ער איז זיך מצער צוליב דער ידיעה און האָט געבעטען איבערצוגעבען אייך זיין האַרציגען מיטגעפיהל. נאָך מעהר, ער שיקט אייך דורך מיין פערמיטלונג אַלס אויסדרוק פון זיין פּאַטערליכער בעציהונג 5000 רובעל. דערפון זעהט איהר, אַז דער בליק פון אייער מעכטיגען הערשער גרייכט אומעטום ביז צו די גרעניץ־שטעטלעך פון זיין גרויסער מלוכה און זיין הייס האַרץ שלאָגט אויך פאַר זייגע אַזוי ווייטע אונטערטאַנען".

די דאָזיגע רעדע האָט ווילהעלם געהאַלטען אויף דייטש, און די אָרימע יודען האָבען בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, וואָס אייגענטליך וויל דער דאָזיגער רוסישער אָפיציר, וועלכער דאָס, אמת, פערענדיגט זיין רעדע אין רוסיש: „זאָל לעבען דער מאַיעסטעט, דער קייזער ניקאָלאַי! הוראַ"!

און ווען מ'האָט די יודען ערקלערט, אַז דאָס איז דער דייטשער קייזער, האָבען זיי בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, פאַרוואָס ער איז געקומען גאַלאָפּ קיין ווישטיטען און פאַרוואָס ער טראָגט אַ רוסישען אוניפאָרם.

פערשטעהן דאָס האָבען דאָס נישט געקאָנט, נישט בלויז די יודישע נשרפים. אָבער קייזער ווילהעלם האָט בעפוילען דער טעלעגראַפען־אַגענטור „וואָלף" צו פערעפענטליכען זיין ווישטיטענער רעדע.

עיט—וו.

17 יוד! 17

בעדענק זיך און קלויב אוים ווירדע אדער מה־יפית, שפלות און הכנעה אדער נאציאנאלען שטאלץ

17 שטים פאר דער ליסטע 17

Dr. MAZUR

צוריקגעקעהרט

דער קריזיס
פון דער יודישער עקאנאמיק

ווער עס אינטערעסירט זיך מיט דער יודישער עקאנאמיק אין פוילען, מוז זיך סוף־כל־סוף פערטראכטען אויף די סיבות, פון דויערענדיגען קריזיס. מיר ווילען דאָ אָנווייזען די וויכטיגע'ע סיבות, וואָס זענען אַגב שוין פון לאַנג בעקאַנט. ערשטענס, די יודישע „נישט פּראָדוקטיווע" פּראָפעסיעס. שוין צייט יאָהר־הונדערטער רעדט מען שטענדיג פון דער יודישער און נישט־יודישער זייט וועגען די יודישע לופט־פּרנסות. ס'האָבען זיי שוין געשטעלט דענקמעלער, פּובליציסטען און בעלעטריסטען, פּאָעטען, ראָמאַן־שרייבער. זיי זענען שוין בעקאַנט, ווי אַנ'אָפּגעניצטע מטבע. ביים אָנרופען די פּראָפעסיעס שטעלט זיך גלייך פאַר די אויגען מנחם־מענדל, נאָך וועלכען ס'גיהען נאָך גאַנצע מאַסען ווייניגער אינטערעסאַנטע אָבער צאָהלרייכע פערמיטלער, מעקלער פון אַלע מינים. דאָרפס סוחרים, שדכנים א. אַנד. איך האָב אָבער דעם אויסדרוק — „נישט פּראָדוקטיוו" גענומען אין גענזעפיסלעך; ווייל מען קען נישט לייקענען, אַז זיי האָבען געשפּילט אַ געוויסע ראָלע אין עקאָנאָמישען לעבען פון לאַנד און בכלל קען מען דעם אויסדרוק „נישט פּראָדוקטיוו" פערשטעהען נאָר אויז רעלאַטיווען זין. ס'האָבען געזאָלט אַ שטייגער זיין נישט צו פיל פערמיטלער, און דאָס עקאָנאָמישע לעבען פון לאַנד האָט געזאָלט אַוועק בּאַרמאַל, וואָלטען אפשר נישט געווען קיין שלעכטע פאָלגען פאַר די יודען און פאַר דער עקאָנאָמיק, ווי ס'איז למשל געווען אין די מערב'דיגע לענדער. אָבער היינט לאָזט זיך די נישט־פּראָדוקטיוויטעט צום גרעסטען טייל נישט לייקענען.

צווייטענס: — די לענדער פון אייראָפּא, וואו די יודען לעבען אין קאָמפּאַקטע מאַסען זענען עקאָנאָמיש אָפּגעשטאַנען. נאָך די פּאָליטישע נצחונות אַ דאַנק דער וועלט־מלחמה, וויל מען איצט רעפאָרמירען אויך דאָס עקאָנאָמישע לעבען און דער צו נאָך אין גיכען טעמפּ, בכדי אָנצוזאָגען דאָס פערזוימטע, צי מען שטרעבט צו אַ סאָציאַליסטישער ווירטשאַפט, צי צו אַ מאָדערנער בירגער־ליכער — אַלעמאָל שטעהען אין וועג די נישט־פּראָדוקטיווע פּראָפעסיעס, דורך זייער איבעריגקייט, בעת די פּויערים־ווירטשאַפט, וואָס שפּילט אין די אַלע לענדער די וויכטיגסטע ראָלע. די אָפּגעשטאַנענע אינדוסטריע דאַרף מען ענטוויקלען, איז בנוגע דעם פערמיטלער פערהאַן איין שטרעבונג — רעדוצירען. אַ חוץ דעם עקאָנאָמיש יאָ בערעכטיגטען טייל פון דער טענדענץ, איז פערהאַן אַ סך איבערגעטריבענע התמדה צוליב אידעאישע: נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע טעמים, וואו דער פּאָראורטייל שפּילט אַ גרויסע ראָלע. פון דער אַנדערער זייט זענען מיר, יודען, בוטה די גאַנצע בעוועגונג אָפּצופּטר'ן מיט'ן אויסדרוק — אַנטיסעמיטיזם.

אַלס אויסוועג פון דער שווערער לאַגע בלייבט צו פערלאָזען די פריהערדיגע פּאָזיציעס און זוכען נייע. די נויטווענדיגקייט איז נישט נאָר קלאָר געוואָרען דער אינטעליגענץ. נאָר זי ווירקט אויך אויף אַ מטושטוש'ן אופן אויפ'ן פאָלק. די בעוועגונג דריקט זיך אויס אין זוכען נייע פּראָפעסיעס און — אין עמיגראַציע. אין פּרט — זוכען נייע אַרבייס, וואָס איז אַגב אויך אַ געוואונשענע דערשיינונג פון שטאַנדפּונקט פון דער מלוכה, וועהט זיך נאָר אַ געוויסע הילף מצד דער מלוכה נאָר אין רוסלאַנד; דאָס קען נישט געזאָגט ווערען וועגען פוילען און אַפילו וועגען אַזא ליבעראַלער מלוכה ווי לעטלאַנד. אין רומעניען איז זיכער נישט בעסער. די נישט יודישע געזעלשאַפט אונטערשטיצט נישט די יודישע פאָדערונגען; אין דעם פּרט איז די סאָציאַליסטישע נישט בעסער פון דער בירגערליכער — אַ שטייגער אין פוילען (למשל בעלכאַטאָוו). ס'לאָזען זיך נישט לייקענען עהנליכע ערשיינונגען אין רוסלאַנד.

די צווייטע ריכטונג — די עמיגראַציע קען היינט נישט פיהרען צו אַ פּאָזיטיווער לעזונג: צוליב די אָפּשליסונג־טענדענצען מצד די פריהערדיגע עמיגראַציע־לענדער, ספּעציעל נאָך פאַר אַזאַ סיפּ, ווי די יודישע עמיגראַנטען שטעלען מיט זיך פאָר.

אין די עמיגראַציע־לענדער זענען צום־מעהרסטען געוואונשען קוואַליפיצירטע ערד־אַרבייטער, ווייניגער — קוואַליפיצירטע פאַכלייט. פון ערשטען מין האָבען מיר כמעט ווי גאָרנישט, פון צווייטען — ווייניג.

צו די אַלע אומשטענדען קומט נאָך צו ביי היינטיגען טאָג אַ שאַרפער עקאָנאָמישער קריזיס אין פוילען אויפ'ן פאָהן פון אַנ'אַלגעמיינעם וועלט־קריזיס, וואָס בעהמט אַרום אַלע צווייגען פון פּראָדוקציע.

ווי אַזוי־זשע רעאַגירט אויף דעם די יודישע געזעלשאַפט? — געמיינט איז קודם־כל די יודישע געזעלשאַפט אין פוילען. ווי אויבען געזאָגט, דאָס בעוואוסטזיין פון דער לאַגע איז דאָ און אויך פּרובען זיך צו העלפען, אָבער די אַרבייט ווערט געפיהרט אויף פערשידענע כמו פון זיך אומאָפּהענגיגע געביטען. מען טוט וואָס עס לאָזט זיך אויף אַ געוויסען געביט, נישט שטעלענדיג זיך קיין קלאָרען ציל אין כמות און אין איכות, מיט דער איבערצייגונג, אַז ס'איז דאָ זעהר אַ סך צו טון און עס וועט זיכער נישט זיין צופיל אויפגעטון; דאָ פעהלט אָבער די ברכה, וואָס די גאַנצע וועלט קוקט אַרויס פון ראַציאָנאַליזאַציע, וועלכע ביט זיך אַזוי צו פיהלען די יודען ביים דורכפיהרען זי אין אַלגעמיינעם פוילישען ווירטשאַפטס־פּלאַן. די ראַציאָנאַליזאַציע ווירקט נאָר געגען אונז, אָבער נישט ביי אונז און לטובת אונז; ביי אונז בלייבט פּלאַנלאָזיגקייט.

ד"ר מ. העלער.

דער פּאָליטישער מאָמענט
זיג פון דער דעמאָקראַטיע ביי די וואַהלען צום עסטרייכישען פּאַרלאַמענט

קאַמף געגען די מאַרקסיסטען — צוזאַמען־טרעטען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און דערמיט בכלל די דעמאָקראַטיע, — אונטער די לאָזונגען זענען געפיהרט געוואָרען די פּאַרלאַמענט־וואַהלען אין עסטרייך מצד די בירגערליך־רעאַקציאָנערע פאַרטייען. דער קאַנצלער וואָגלען האָט זיך פערבונדען מיט דער נאַציאָנאַליסטישער היימוועהר, האָט אַריינגענומען אין זיין קאַבינעט צוויי מיטגלידער פון היטלערס חדר, דעם אינערן־מיניסטער פּירשט שטאַרהעמבערג און דעם יוסטיץ־מיניסטער היבער.

פון איי זייט האָט וואָגלען פערזיכערט אויסלאַנד, אַז ער וויל פערניכטען די סאָציאַל־דעמאָקראַטען מיט לעגאַלע מיטלען, ד. ה., אַז ער טראַכט נישט וועגען קיין שום פּוטש, וועלכער וואָלט צוליב דער אינטערנאַציאָנאַלער לאַגע פון עסטרייך געווען ממש אַ פערברעכען; פון דער צווייטער זייט האָט דער אינערן־מיניסטער פּירשט שטאַרהעמבערג אומאויפהערליך געדראָהט מיט דער אייזערנער פויסט, אָנקינדיגענדיג, אַז די היימוועהר וועט נישט אַרויסלאָזען די מאַכט, נישט קוקענדיג אויפ'ן אויסגאַנג פון די וואַהלען.

האַנד ביי האַנד מיט דעם אינערן־מיניסטער האָט געפיהרט זיין טעטיגקייט דער יוסטיץ־מיניסטער, פּונאַנדערפּענטענדיג אַנ'אמת שוואַרץ־מאה'־דיגע אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע. שטאַרהעמבערג האָט אַפילו שוין געמאַכט הכנות צום פאַרשטעהענדיגען מלוכה־אַטענטאַט דורכפיהרענדיג סענסאַציאָנעלע ענדערונגען אין פּרעזידיום פון דער עסטרייכישער פּאָליציי און ענטוואָפּענדיג די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָפּטיילונגען, וועמענס ציל ס'איז צו שיצען די רעפּובליק.

דער רעזולטאַט פון די פּאַרלאַמענט־וואַהלען האָט בעוויזען, אַז די עסטרייכישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע איז נישט לייכט צו צוברעכען. זיי האָבען אַפילו געוואונען איין מאַנדאַט. דאַגעגען די קריסטליך־סאָציאַלע האָבען פערלוירען 7 מאַנדאַטען. די היימוועהר האָט געוואונען 8 מאַנדאַטען, אָבער זי איז זעהר נישט קיין זיכערער פערבינדעטער פאַר די קריסטליך־סאָציאַלע. אין עסטרייך שטעהען אַלזא איינער געגען אַנדערען צוויי פיינדליכע בלאָקען: פון איין זייט די סאָציאַל־דעמאָקראַטען, וועלכע שטעהען אויף דער וואַך פון דער דעמאָקראַטיע און רעפּובליק, פון דער אַנדערער זייט די רעאַקציאָנערע היטלערישע קריסטליך־סאָציאַלע.

19 מאַנדאַטען האָט בעקומען דער בלאָק פון געוועזענעם קאַנצלער שאָבער. ער האָט ענטוויקעלט אין דעם לעצטען מאָמענט אַנ'ענערגישע אַגיטאַציע, און איהם איז געלונגען צונישט־צומאַכען די פּלענער פון די קריסטליך־סאָציאַלע צו שאַפען אַ נייע סיטואַציע, ביי וועלכער עסטרייך האָט געקאָנט אַריינפאַלען אין כאַאָס פון בירגער־קריג. אויך שאָבערס לאָזונג איז קאַמף געגען די סאָציאַליסטען, אָבער דורכאויס אין לעגאַלע ראַהמען פון דעמאָקראַטיע און רעפּובליק, אָפּהיטענדיג דאָס לאַנד פון אויפטרייסלונגען סיי פון רעכטס, סיי פון לינקס.

די דעמאָקראַטיע האָט אַלזא אין עסטרייך אָפּגעהאַלטען אַ גרויסען זיג און האָט אָפּגעראַטעוועט דאָס לאַנד פון אַ קאַטאַסטראָפע. ווייל מ'דאַרף געדענקען, אַז די געגענער פון דער רעפּובליק שטעלען מיט זיך פאָר אַ פעסטען לאַגער, וועלכער איז גרייט צו יעדער צייט צו מאַכען אַנ'אָנגריף אויף דער רעפּובליק און אונטערצונעהמען אַ מלוכה־אַטענטאַט.

לויט דער עסטרייכישער קאָנסטיטוציע דאַרף זיך דער פּאַרלאַמענט צונויפקומען אין אָנהויב דעצעמבער. שוין אויף דער ערשטער זיצונג קאָן קומען צו גרויסע קאָנפליקטען, אויב עס וועט פריהער נישט אויפגעקלערט ווערען די סיטואַציע. די סאָציאַליסטען, וועלכע בעזיצען די גרעסטע פראַקציע אין פּאַרלאַמענט, פאָדערען, אַז אַלס פּרעזידענט זאָל געוועהלט ווערען אַ סאָציאַליסט. די סאָציאַליסטען האָבען 72 מאַנדאַטען, מעגליך, אַז די קריסטליך־סאָציאַלע וועלען געהן איינאיינעם מיט די 8 דעפּוטאַטען פון אַזוי גערופענעם היימאַט־בלאָק און וועלען דאַן האָבען אין זייער רשות 74 שטימען. דאָס איז גענוג, כדי אָפּצוּוואַרפען די סאָציאַליסטישע קאַנדידאַטור. אָבער ס'איז נישט קיין אַבסאָלוטע מעהרהייט, וועלכע בעטרעפט 86 שטימען. דאָס צינגעל וועט זיין שאָבערס־פראַקציע. ס'איז צווייפעלהאַפט, אַז ער זאָל געהן איינאיינעם מיט די סאָציאַליסטען, ווייל בעת דער וואַהל־אַגיטאַציע האָט ער פערנומען אַ בפירוש'ע שטעלונג געגען זיי. אויב ווידער ער וועט וועלען געהן מיט די קריסטליך־סאָציאַלע, וועט ער געוויס פערלאַנגען פון זיי ערנסטע גאַראַנטיעס פאַר דער זיכערקייט פון דער רעפּובליק און דעמאָקראַטיע. אויף וואָס זיי וועלען לייכט נישט איינגעהן.

עס איז נאָך פערהאַן אַ דריטע מעגליכקייט, אַז דער קאַנצלער זאָל פונאַנדערלאָזען דעם פּאַרלאַמענט און בעשטימען נייע וואַהלען, וועלכע וועלען קאָנען פאָרקומען נישט פריהער ווי אין מערץ 1931 יאָהר.

פ. ב.

די זיגזאַגען פון לאָרד פּאַספילדס פּאָליטיק
אין דער פראַגע וועגען יודען אין ארץ־ישראל
דער קאַמף געגען „ווייס־בוך" מוז ווייטער געפיהרט ווערען

ערשט דריי וואָכען זענען פאַריבער זייט ס'איז ערשינען דאָס נייע ווייס־בוך פון ענגלישער רעגירונג און פאַר דער צייט זענען ערשינען אַזוי פיל ערקלערונגען אויסטייטשונגען און דעקלאַראַציעס מצד ענגלישע מלוכה־מענער וועגען דעם ראָנען פּאַספילד־דאָקומענט, אַז עס איז גאָרנישט אין סטיל פון דער ענגלישער טראַדיציע.

ענגלישע מלוכה מענער האָבען געבראַכען די טראַדיציע פון דיפּלאָמאַטישען שווייגען, וואָס ווערט געוועהנליך אָנגעווענדעט און אַזעלכע פאַלען און האָבען פיל גערעדט וועגען דעם ווייס בוך, גערעדט אַזוי פיל, אַז דער אינהאַלט פונ'ם ווייס־בוך ווערט גאַנץ אַנדערש אויסגעטייטשט ווי דאָס האָט געהאַלט לכתחלה זיין מחבר.

שוין אין זיין בריף צום גענעראַל סמוטס האָט ראַמזיי מאַקדאָנאַלד פערטושט דעם אמת'ן אינהאַלט פונ'ם גורל־דאָקומענט און זיך צוריקגעצויגען פון דער שטעלונג וועלכע איז אין ווייס־בוך אויסגעדריקט געוואָרען. פּאַלד דערויף זענען געקומען אויפקלערונגען און פערטייטשונגען פון פּאַספילד גופא, וועלכער פּאָלעמיזירט מיט פּראָפ. ווייצמאַן, לאָרד מעלטשעט און פעליקס וואַרבורג, און ציהט זיך ביסלעכווייז צוריק אויף דער גאַנצער ליניע. פּאַספילדס פערטייטשונגען און אויפקלערונגען מאַכען דעם איינדרוק, אַז ער וויל איצט דערהאַלטען 5כאַטש רעשטלעך פון זיין דאָקומענט, כדי דער 5ראָקומענט זאָל בלייבען און ער זאָל איהם קענען שפּעטער אויסנוצען בריימער, אויב דערצו וועט זיך שאַפען אַ געלעגנהייט.

אָבער די יודישע פּראָטעסט־בעוועגונג האָט זיך געשטאַרקט אין דער גאַנצער וועלט, די בריף וועלכע ס'האָבען פערעפענטליכט די פיהרער פון די קאָנסערוואַטיסטען אין ענגלאַנד, לאָיד דזשאָרדזשעס שטעלונג, דער רושם און די קרייזען פון די ליבעראַר רעפּוטאַטען האָבען געווירקט אויף דער ענגלישער עפענטליכער מיינונג.

דערווייל איז געוואָרען קלאָר די מעגליכקייט פון אַנ'אינטערווענץ מצד אַמעריקא, אַ נייע דיפּלאָמאַטישע מפּלה אין גענף, ס'איז געוואָרען קלאָר אַז די אינדישע פראַגע, וואָס שפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער שאַפונג פונ'ם ווייס־בוך, וועט בעת דער קאָנפערענץ ביים „רונדען טיש", וואָס הויבט זיך איצט אָן נישט ערלעדיגט ווערען, ס'איז אויך צוגעקומען אַ לאָקאַלער מאָמענט, אין לאַנקאַשער וויטשעפּעל דאַרפען פאָרקומען צוגאָב־פּאַרלאַמענט־וואַהלען און דער שטענדיגער מאַנדאַט פון דער לייבאָר פּאַרטיי אין דעם וואַהל־בעצירק האָט אויפגעהערט צו זיין זיכער און —

— און דער פּאָליטיק פון דער ענגלישער רעגירונג, וואָס איז אָנגעקינדיגט געוואָרען דורך פּאַספילדס ווייס־בוך, איז דערווייל אַריינגעטראָטען אַנ'„ענדערונג.

אין „טיימס" איז אָפּגעדרוקט אַ האַלב־אָפיציעלע ערקלערונג פון דער רעגירונג, אין וועלכער עס ווערט געזאָגט, אַז די יודען בכלל און די יודישע אַגענץ בפּרט האָבען לגמרי שלעכט פערשטאַנען דאָס „ווייס־בוך". דער בעסטער בעווייז דערצו איז, אַז שוין אין דער נאָהענטסטער צייט ווערען אַריינגעלאָזט קיין ארץ־ישראל 1500 חלוצים. חוץ דעם ווילען אויך קאָנען קומען אַלע יודישע עמיגראַנטען. וואָס וועלען בעווייזען, אַז זיי האָבען די נעהעריגע געלד סומע ווייטער ווערט געזאָגט אין קאָמוניקאַט, אַז די רעגירונג שאַפט אָפּ אינגאַנצען די חלוצים־גזרה, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען מיט עטליכע חדשים צוריק, און די עמיגראַציע וועט רעגולירט ווערען אויף אַ נאָרמאַלען אופן.

עס איז אויך אַבסאָלוט נישט ריכטיג, אַז די ענגלישע רעגירונג וועט נישט אָפּגעבען יודען קיין באָדען פון מלוכה־באָדען. פערקעהרט, דער גרעסטער טייל פון מלוכה־באָדען וועט אָפּגעגעבען ווערען, פאַר דער קינפטיגער יודישער קאָלאָניזאַציע.

אויסער דעם וועט די ענגלישע רעגירונג נישט מאַכען קיין שום שוועריגקייטען די יודען, וואָס ווילען בעאַרבייטען די לעדיגע נישט בעזעצטע געגנדען.

די ראָזיגע ערקלערונגען מאַכען איגענטליך בטל דאָס גאַנצע ווייס־בוך, וועלכע זעהט פאָר למשל אַז די אַרבייטער־עמיגראַציע קיין א"י וועט קענען פאָרקומען נאָר דאַן ווען ס'וועט נישט זיין קיין אַרבייטסלאָזיגקייט ביי די אַראַבער. פון דער יודישער זייט האָט מען דערויף ריכטיג אָנגעוויזען, אַז נאָך אַזאַ ענין וועט מען אַזוי צוזאָגן ... ווערען געשלאָסען פאַר דער יודישער אימיגראַציע, לאָזט זיך קאָנקרעטיזירען — בעת די מערב פּאַרטייען אַז דאָס פּראָבלעם „אַראַבישע אַרבייטסלאָזיגקייט" בלייבען די א"י מזרח־גרעניצען אָפען פאַר יעדער אַרט אַראַבישער איינוואַנדערונג, איצט זאָגט זיך אָפּ די רעגירונג פון דעם פּרינציפּ פונ'ם ווייס־בוך ווייל אויב די חלוצים עמיגראַציע ווערט בעגייסט איידער עס איז אַרויסגעפיהרט געוואָרען אַ רעגיסטראַציע פון אַראַבישע אַרבייטסלאָזע.

פּאַספילד האָט אויך געענדערט זיין שטעלונג אינם ווייס־בוך וועגען פּאַרעראַיינקויף: לויט'ן ווייס בוך זאָלען די יודען קענען דערהאַלטען דעם רעשט באָדען נאָכן קאָלאָניזירען די ערדלאָזע אַראַבער. דער דאָזיגער פּונקט האָט אַרויסגערופען אַ גרויסע אומרוהיגקייט אין דער ענגלישער עפענטליכער מיינונג. ביים ענגלישען שטייער־צאָהלער האָט זיך דערוועקט די פראַגע וועגען פינאַנסירען די קאָלאָניזאַציע. מ'דאַרף געדענקען, אַז א"י איז דאָס איינציגע לאַנד אונטער ענגלאַנדס הערשאַפט, וואָס דעקט אַלע אַדמיניסטראַטיווע הוצאות און צאָהלט אַפילו די מלחמה־חובות. ווען פּאַספילדס פּלאַן מיט דער אַראַבישער קאָלאָניזאַציע זאָל פערווירקליכט ווערען, וואָלט דער ענגלישער שטייער־צאָהלער געמוזט בעצאָהלען די דאָזיגע קאָלאָניזאַציע, דאָס איז אַ מאָמענט וועלכען פּאַספילד זעהט אויס האָט נישט פאָראויסגעזעהן ... און איצט זאָגט ער איצט צו דער יודישער אַגענטור, אַז דער גרעסטער חלק פון מקודש־שאַרען פאַר יודישער קאָלאָניזאַציע.

און ווייטער: דאָס ווייס־בוך וועהט פאָר אַ פערבאָט איינצוקויפען באָדען אויף צו שאַפען אַ יודישע באָדען־רעזערווע. פאַר דעם וואָס קען די א"י־פערוואַלטונגען איז עס גלייך געווען קלאָר, אַז דער דאָזיגער פערבאָט וועט נישט רעאַליזירט ווערען און אַז נעגען איהם וועלען אין דער ערשטער ריי זיין די אַראַבער גופא, וואָס וועלען בשום אופן נישט מספים זיין, אַז זייער אייגענטום־רעכט זאָל בעגרעניצט ווערען, אַז זייער פערמעגען זאָל ענטווערטעט ווערען, ווייל ס'איז דאָך פאַר קיינעם קיין סוד נישט, אַז דער באָדען אין א"י האָט אַ ווערט נאָר אויב ס'זענען אויף איהם פערהאַן יודישע בעלנים וואָס צאָהלען אויפגעשטייגטע פּרייזען. די „טיימס"־ערקלערונג שאַפט אָפּ אויך די בעגרענעצונג און דערמיט זענען די ווירטשאַפטליכע גזרות פון אינגאַנצען בעזייטיגט. די נייע אויסטייטשונגען פון ווייס־בוך איז געוויס גינסטיג פאַר די יודען, אויב נאַטירליך די אויספיהרונג וועט זיין אין איינקלאַנג מיט די ערקלערונגען, אויב די אַדמיניסטראַציע פון א"י וועט זיי אַדורכפיהרען אין לעבען אויפ'ן שיין קאַנעם.

אָבער ביי דעם אַלעם — פּאַראַדאָקסאַל בלייבט דאָס ווייס־בוך דערווייל אַלס דאָקומענט, וואָס בעשטימט די ענגלישע פּאָליטיק אין א"י און ביז דער דאָקומענט בלייבט קען ער אַלעמאָל געווענדעט ווערען געגען די יודען, היינט ווערט ער גינסטיגער אויסגעטייטשט, אויב די שטימונג, די סיטואַציע וועט זיך ענדערען קען זיין גאַנץ שאַרף געווענדעט ווערען געגען אונז רעאַליזירען איהם וועט מען נישט קענען, אָבער שוועריגקייטען קען עס אונז מאַכען און דעריבער מוז דער ווייס־בוך בעקעמפט ווערען ביז מען אָפּשאַפען. שוין נאָך דער ערקלערונג אינם „טיימס" האָט די אָפיציעלע רייטער אַגענטור פערעפענטליכט אַ נייע פערטייטשונג הלמאי ס'זענען פערטיילט געוואָרען די 1480 סערטיפיקאַטען פאַר חלוצים.

דאָס אַרויסגעבען 1500 ערלויבנישען פאַר די יודישע חלוצים אַריינצוקומען קיין ארץ־ישראל בעדייט נישט לגמרי אַ וועלכע ס'איז ענדערונג אין דער ענגלישער פּאָליטיק און דאָס געמט זיך אויך שליסליך פון האָט סימפּטאָמען בעריכט. די אימיגראַציע־ערלויבנישען אין פּאַריגען האַלבען יאָהר זענען אויפגעהאַלטען געוואָרען אין דער ערוואַרטונג פון פערעפענטליכען דעם דערמאָנטען בעריכט. איצט אָבער, צוליב דער נויטווענדיגקייט אויסצופיהרען אַ רייהע עפענטליכע אַרבייטען אין ארץ־ישראל ביים אַנטייל פון יודישען קאַפּיטאַל, קאָנען צו די ראַגולערע אַרבייט בענוצט ווערען נאָר יודישע אַרבייטער.

די זיגזאַגען פון לאָרד פּאַספילדס פּאָליטיק בנוגע א"י זענען דער בעסטער עדות, אַז ער האָט זיינע כוונות בנוגע א יודיש א"י נישט געענדערט און דעריבער דאַרף דער קאַמף געגען ווייס־בוך זיך נישט אָפּשטעלען איינמאָל און ביז קיין טייל זאָל זיין צוריקציהען זיך פון פּאַספילד טאָר מען זיך נישט בערוהיגען.

פ. ס. ב.

לאדז, 14 נאוועמבער 1930

נייער פאלקסבלאט

לאדז, 14 נאוועמבער 1930

דער אידעאל פון איינפאכקייט

פון ל. מ. בנימין

דאס מאדערנע לעבען — דער צוואנציגסטער יאהרהונדערט — האט מיט זיך געבראכט פיל פראבלעמען, וואס פערשווענדען די מענשליכע עקזיסטענץ. אפילו די גרעסטע אפטימיסטען, די, וואס זינגען לויב געזאנגען צו אונזער אינדוסטריעלען פעריאד, צו דער ערא פון מאשינען און טעכנישע ערפינדונגען, גיבען דאס נישט ווילענדיג צו. דער פאקט, וואס עס ערשיינען אפט ביכער און ווערק, און וועלכע עס ווערען פיינליך געשטעלט די פראגען: וואוהין געהען מיר? צו וואס שטרעבען מיר און וואוהין דערפיהרט אונז אונזער איצטיגע ציוויליזאציע? זענען מיר איצט גליקליכער ווי אמאל? — און די פערשידענע ווידערשפרעכענדע ענטפערען אויף די דאזיגע פראגען, אין וועלכע עס מערקט זיך קלאר, אז די דענקער פון אונזער צייט זענען אין בעסטען פאל, סקעפטיש איבערן זין פון אונזער איצטיגען לעבען און איבערן גורל פון אונזער ווייטערדיגער עקזיסטענץ — דאס אלץ ווייזט אז „עפעס איז פויל אין שטאט דענעמארק". נישטא קיין איין דענקער, אדער ערנסטער שריפטשטעלער, וואס זאל, ארומרעדענדיג דאס היינטיגע לעבען, נישט קומען צום שלוס, אז דער גליקס־צושטאנד פון דער מענשהייט שטעהט איצט אונטער א גרעסערן פראגע־צייכען ווי אמאל.

אפגעזעהן פון ארבייטסלאזיגקייט, וואס איז איינער פון די גרעסטע איבלען פון אונזער צייט, און איז דירעקט דער רעזולטאט פון אונזער קאמפליצירטער אינדוסטריעלער ציוויליזאציע, און אפגעזעהן אויך פון אנדערע עקאנאמישע פאקטארען פון אונזער ערא, וואס מאכען די עקזיסטענץ אפילו פון דער מיטעל־קלאס אזוי אומזיכער — אפגעזעהן פון דעם אלעם, האבען מיר כמעט אלע דאס געפיהל, די אינערליכע איבערצייגונג, אז אין דעם העכערען זין פון לעבען (א שטילען, געהויבענעם געמיט־צושטאנד, אן׳אינערליכע צופרידענקייט. א גייסטיגע דערלייכטערונג און דערלויכטענקייט א. אז. וו.) האט זיך דער מענשליכער שיקזאל נישט פערבעסערט. נישט פערשעהנערט. און דער גרונט, די הויפט־סיבה דערפון ליגט, דאכט זיך, אין איין זאך: דאס מאדערנע לעבען. האט קאמפליצירט די מענשליכע עקזיסטענץ, עס האט דעם מענשען אריינגעפיהרט אין א מין לאבירינט, אין א מין פלאנטער, פון וועלכען ער ווייסט נישט ווי זיך ארויסצודרעהען. נאך ערגער: די היינטיגע ציוויליזאציע, מיט איהרע פערשידענע געקינצעלטע פארמען און מיט די אומנאטירליכע בעדערפענישען, וואס זי האט געשאפען, האט פשוט פערפעלשט, צום סאמע גרונט, דעם עיקר באדען פון דער מענשליכער נאטור און זי דערפיהרט צו א צושטאנד, וואס האט אריינגעבראכט אן׳אבסאלוטע אומקלארקייט אין אונזערע נשמות.

רעזולטאט: דאס רוב פון אונז ווייסען היינט נישט, וואס עס איז וויכטיג, און וואס עס אומוויכטיג אין אונזער לעבען. מיר זענען אזוי אריינגעצויגען געווארען אין דעם געווירבעל פון דעם היינטיגען לעבענס־שטייגער: מיר זענען אפט אזוי גרינטליך בעאיינפלוסט געווארען פון די קינסטליך־געשאפענע בעדערפענישען און פון דער קאמפליצירטער רייד פון פערגעניגענס, וואס זי באט אונז אן, אז מיר האבען א דאנק די פאלשע אבער שיינענדיגע ווערטען, וואס שווינדלען און גריבלען ארום אונז. פערלוירען דאס אמת׳ע גלייכגעוויכט, פערלוירען דעם זין פון די אמת׳ע תוך־ווערטען און, מיט שווינדלענדיגע קעפ און פערבלענדעטע אויגען, און דעם גייסט נאך גענוס און לוסט, מיט נערוועז, וואס ציטערען שטענדיג פון אויפרעגונג אדער פאלשער ערגערונג, דרעהען מיר זיך, פערשאלטענע און פער׳כישופ׳טע. אין אן׳אומנאטירליכען צויבער־קרייז און פאלען, צום סוף, אוועק דערשעפטע, אויסגעמאטערטע, די קרבנות פון א לעבען, וואס האט נישט קיין אמת׳ען טיפערען אינהאלט. אלס רעזולטאט פון אט דעם אומנאטירליכען צושטאנד האט אונזער יאהרהונדערט, אין די „פראגרעסיווסטע" לענדער פערפילפאכט די צאהל פון דול־הייזער, פון „געזונדהייט־הייזער" (הייזער פאר די, וואס זענען צו רייך, מ׳זאל זיי פשוט איינשפארען אין משוגעים־אנשטאלטען) און בכלל געשאפען א דור, וואו נערווען־קראנקהייט און אנדערע פערוואנדטע שלאפקייטען גראבען אונטער דאס לעבען און די געזונדקייט פון אפשר א העלפט פון דער ציוויליזירטער מענשהייט.

א גאנצע רייה דענקער און וויסענשאפטסמענער האבען אונזער אויפמערקזאמקייט געצויגען אויף דעם דאזיגען שרעקליכען איבעל. מיט ווייניג אויסנאהמען ווייזען זיי אונז, אז אונזער ציוויליזאציע האט אונז אוועקגעפיהרט אויף פאלשע דרכים; אז צוזאמען, אדער ביי דער צייט פון געוויסע מאטעריעלע פערגעניגסען און גענוסען, האט זי פערפעלשט, פערשוואכט די מענשליכע נאטור; אז די קאמפליצירטקייט אין דעם לעבענס־שטייגער פון אונזער צייט איז אין אבסאלוטען ווידערשפרוך — מיט דעם גרונט פון דער מענשליכער נאטור, וואס ציהט נאר איינפאכקייט, נאר אן׳עקזיסטענץ ארט, וואס זאל זיין אין איינקלאנג מיט דער גאנצער נאטור ארום אונז און פון וועלכער מיר זענען בלויז א טייל: אז דורך דעם בייעם לעבענס־אופן פערפעהלען מיר בעשטייער אונזער ציל אלס נאטור־קינדער און גייסטיגע וועזענס וועמענס אמת׳ע גייסטיגקייט ווערט אויף שריט און טריט געפעלשט, צובראקעלט, אונטערגעגראבען.

קוקען מיר אריין אין דעם לעבען פון די אמת גרויסע, בעסערע מענשען, פון אלע צייטען, זעהען מיר, אז זייער לעבענס־אידעאל און לעבענס־שטייגער איז פונקט דער היפוך, פון דעם, וואס ווערט אנגענומען אלס לעבענס־מאסשטאב ביי דעם רוב מענשען פון אונזער צייט. איינפאכקייט, פשוט׳קייט, ווייניג בעדערפענישען — דאס איז געווען (און איז) דער עיקר אין זייער לעבען. מענשען, ווי איינשטיין, בערגסאן און פרויד, אין אונזער צייט, זענען פאר אונז אויך ביישפילען פון אן׳עכט, בעסער, לעבען. פערשטעהענדיג די גרונד־עיקרים פונ׳ם לעבען געפינען זיי זייער גליק נישט אין דעם ווירוואר פון גרויסע שטעט ווי פאריז, בערלין און וויען. פון דער ציוויליזאציע נעהמען זיי בלויז דאס, וואס איז באמת א ביטראג צום מענשליכען גליק. זיי האבען אין זייערע הייזער עלעקטריציטעט, טעלעפאן און ראדיא — אבער נישט מעהר. ווייטער לעבען זיי אן׳איינפאך, רוהיג לעבען, וואס שליסט אויס אלץ, וואס קאמפליצירט און דענערווירט דאס לעבען פון מיינסטע מענשען. און ווער מעהר ווי זיי, וואלט נאך געקענט אויספיהרען צו האבען דאס לעבען פון א היינטיג „ציוויליזירטען" מענשען?

עס איז קיין צווייפעל נישט, למשל, אז פרוידס לעבענס־שטייגער — אין קאנטראסט מיט׳ן לעבען, וואס ער זעהט ארום זיך — האט בייגעטראגען צו דעם גרויסען אידעע׳ס אנאליז פון די איבלען פון דעם היינטיגען מענשען, א גרויסער טייל פון די קאמפלעקסען, וואס פרויד און זיינע תלמידים האבען אזוי געניאל צוגלידערט, זענען דאך דער רעזולטאט פון דעם היינטיגען לעבענס־שטייגער. ווען מ׳לייענט פרוידס לעצט בוך „די ציוויליזאציע און איהרע אומצופרידענהייטען" זעהט מען בעשיינפערליך, אז די שלוסען, צו וועלכע ער קומט זענען ענג פערבונדען מיט זיינע בעאבאכטונגען פון דעם פיבערהאפטען ספעקטאקל, וואס הערשט ארום איהם.

פרויד ווייזט אן אין זיין לעצטען ווערק, אז דער מענש ליידעט הויפטזעכליך פון דריי סיבות: פון דעם אייגענעם קערפער, וואס ווערט אהן אויפהער אונטערגעגראבען און בעשעדיגט; פון דער אויסערער וועלט, וואס שטורמט געגען איהם מיט מעכטיגע און אומ׳ברחמנות׳דיגע כוחות פון פערניכטונג; און פון אונזערע בעציהונגען מיט אונזערע מיט־מענשען.

און פרויד — צוזאמען מיט אנדערע דענקער פון אונזער צייט — ווייזט אונז, אז די היינטיגע ציוויליזאציע העלפט נישט דעם מענשען צו דערלייכטערען זיין גורל אויף דער ערד. פערקעהרט, די מעדיצין שטרעבט אפילו, מיט א געוויסען ערפאלג. צו שטארקען און בעשיצען דעם מענשליכע גוף. די אנדערע פאקטארען פון אונזער מאטעריעלער ציוויליזאציע מאכען אבער צונישט דעם אויפטו פון דער מעדיצין. און חוץ דעם מאכט זי שווערער אויף הונדערטער אופנים די מענשליכע עקזיסטענץ.

דורך דעם, וואס זי האט אפגעריסען דעם מענשען פון די איינפאכע, גרינדליכע לעבענס־פארמען האט זי איהם אוועקגעשטעלט אין א פאלשער לאגע; דורך דעם, וואס זי האט געפעלשט דעם אידעאל פון לעבען — פרידען, איינפאכקייט און בעגרעניצטע בעדערפענישען — האט זי פערשטארקט די אויסערע כוחות פון פערניכטונג; דורך דעם האט זי אויך שווערער געמאכט זיינע בעציהונגען מיט זיינע מיט־מענשען.

דאס דארפען מיר איינזעהן — און דאס קען אונז אפשר צוריקפיהרען צו דעם געווינשטען לעבענס־שטייגער.

אין אונזער ליטעראטור

פון י. י. סיגאל

א׳

אין דער ליטעראטור, — כ׳האב דעם „אין" אונטערגעשטראכען מיט א פולדייטיגען מיין.

כ׳מיין איצט נישט אריינצוקלויבען זיך און זיך פערנעהמען אויף אזא ארבייט ווי א רעוויזיע, אונטערזוכען און ארויסטראגען א מיינונג אדער א סך־הכל פון דעם, וואס איז אנגעשאפען און אויפגעטאן געווארען ביי אונז. ביז איצט נישט שטימונג, האב זיך נישט גענוג צוגעגרייט דערצו. איך וויל זיך באר איינהערען אויף א מאמענט, אויפמערקזאמער צו דעם, וואס עס טוט זיך איצט אין דעם הויז, וואו מיר אלע יודישע שרייבער, דיכטער, בעלעטריסטען און פובליציסטען קומען זיך גייסטיג צונויף. איך וויל איבערגעבען די שטימונג, וואס עס הערשט איצט אין דער ליטעראטור, און איהר סביבה, איבערגעבען ווי איך פיהל זי ארויס און באנעהם איהר. די ליטעראטור, אין איהר גאנצקייט, לעבט דורך אלערליי שטימונגען, ווי אן׳אינדיווידועלער מענש, אדער זאך. אלגעמיין, ווייס אונזער שאפען ווייניג פון פרעהליכקייטען. די גאנצע ליטעראטור טראגט אויף זיך דעם צייכען פון איטליכען יודישען שרייבער בעזונדער. און אונזערע שרייבער זענען נישט קיין דורכאויס יום־טוב־מענשען. כאטש אונזער גאנצע מאדערנע קלאסישע ליטעראטור איז איינגעטינקען אין עסיג און אין האניג פון יום־טוב. דריי חלקים פון איהרע טעמעס זענען דורכאויס יום־טוב, פונדעסטוועגען האט פון צווישען איהרע בלעטער ארויסגעוועהט שטענדיג דעם אטעם פון סוף פייערליכקייט פון הערבסט. די קלאסישע תקופה פון אונזערע ערשטע שרייבער האט אויך אין זיך געטראגען דעם טאן און דעם באקלאנג פון געזעגענען, פון אפגעהען, דוד בערגעלסאן וואלט געקאנט, דאכט מיר, זיין ראמאן „אפגאנג" שרייבען פריהער מיט פיל יאהרען, נאך אפשר איידער זיי „ארום וואקזאל", אדער „נאך אלעמען": אין׳אמת׳ען זענען די דאזיגע נעמען זיינע, ווי, „ארום וואקזאל", „נאכאלעמען", אפגאנגס־סימבאלען, ער איז דער בולט׳סטער דיכטער פון דער תקופה, וואס האט זיך שוין געהאלטען ביים אפראנדיגען און אפרונדיגען צו א סוף. אין די ווערק פון זיידען. כאטש דארט איז די מיליע אזא ברייט און ווייט־ארומנעהמענדיג, פיהלט זיך שוין אויך דאס סך־הכל־ציהען, דאס אראפכאפען, כאטש מיט דער זעלטענער מיושב׳דיגע פינקטליכקייט פון זיידען. סיטואציעס, טיפען, שטריכען, וואס הויבען אן בלייכער און דערווייטערטער ווערען. ווי נאהענט מענדעלע זאל אונז נישט צונויפיהרען מיט זיינע פארשוינען, בלייבען זיי דאך שוין פונווייטענס שטעהן מיט׳ן בליק פון די, וואס געזעגענען זיך, און מיט׳ן געזעגענען זיך הויבט שוין אן וואקסען א געוויסע פערפרעמדקייט. די שטימונג אין מענדעלעס ספרים איז א טריבע, און זי נעהמט זיך נישט נאר פון די אומעדיגע און מיט הערבסט־בעהויכטע בילדער און פייזאזשען פון דער גרויסער נויט, ארימקייט און אהן־באדענדיגקייט פון יענעם לעבען, נאך מעהר דערפאר, וואס אפילו דער דאזיגער טרויעריגער מצב געהט שוין אפ און עפעס הויבט זיך אן צו פיהלען אן׳אומעט, ווי ווען מען קוקט און מען זעהט, ווי עס ווערען צונומען די ווענט פון אן־אלט הויז. מיר זעהען נישט נאר דאס אויסערליך פונאנדערפאלענדיגע, נאר אויך די אינעווייניגסטע שכינה — כ׳וואגעלטקייט —

שאטענס קומען ארויס פון די ווינקעלעך. שאטען־מענשען און שאטען־געשעהענישען. וויפיל נאהענטע און ווייט־נאהענטע זענען טאג איין און טאג אויס דורכגעגאנגען די דאזיגע טירען, וואס ווערען אראפגענומען פון זייערע ביישטידלען. וויפיל סינדערשע פנים׳ער האבען דורך דורות ארויסגעקוקט דורך די דאזיגע פענסטער אינ׳ם זיך ווינטערדיגען דרויסען, און בוימעלעך מיט א לעצט־בלעטעל אויפן שפיץ פון א צווייג האבען אויף זיך דערפיהלט דעם ערשטען קוש פון טויטענפוכיגען שנייעלע, וויפיל חתונה׳ס זענען געפראוועט געווארען, כלי־זמר שפילען, טענץ, געסט פון ווייטע שטעט, שבתים אזוי פיל און אייביג זענען זיי ניי געקומען ווי מיט אפגעפוצטע שטיוועלעטען אין די שטיבער אריין, אט־די אלע קלייניגקייטען, וואס זענען אזוי גרויס, אזוי זוניג, אזוי שטענדיג וואסערדיג און זאפטקענדיג זיך איינע מיט די אנדערע, אט־די אלע פארבען, וואס וואקסען ארויס פון די טיפענישען פון דעם פאלקס־לעבען און מאלען אליין אין דער לופטען פון טאג־טעגליכען אזא וואונדערליך בילד. דער קינסטלער דערזעהט מיט׳ן ברייטערן, צוגעפענטען אויג פון זיין געמיט און „מאלט ער אפ" מיט זיין פענזעל. אויף מענדעליס בילדער, דורך דער גארער בולט׳קייט זייערער אפילו, איז פערהאן א לייכטער נעפעל פון באנגקייט. מענדעלע האט דערפיהלט דאס פערגעהן פון א גאנצער אפגעשלאסענער צייט. ער, דורך זיינע שטילערע טענער, געשפילט איהר טרויער־מארש אין דעם מענדעלע־קלאסיציזם, פאהרט דער זיידע מענדעלע אויף זיין וועגעלע ארויס פון זיין צייט אויף א הינטערשטאטישען וועג, אפגעזעגענט זיך מיט דער מהומה און עלענד פון יעהופעץ, וויל איך זיך אפרוהען אונטער דער ריינקייט און שטילקייט פון דער נאטור. דא איז די וועלט גאנצער, דא שפיגעלט זיך דאס אריינגעזאפטע אין זיך פון די טריבע בילדער, אויך אפ אין קלארערע וואסערען, דא זיגט זיך דער טרויער קלארער ארויס און אונטער א פרייען הימעל, ווערט שוין דערמיט אליין גרוימער אויף דער נשמה. אבער בעפרייען זיך פונ׳ם געפיהל אז מ׳האט זיך ערשט אפגעזעגענט מיט נאהענטע מיט זאכען און מענשען, וואס האבען זייער לעבען דורכגעריזעלט אינ׳ם רויטען שטראם פון דיינע אדערען. בעפרייען זיך דערפון קאן מען שוין נישט אינ׳ם קינסטלער איז עפעס פלאסטיש אויסגעפילט געווארען. אויף אזוי ווייט זיין אויפטו און זיין ארבייט. אין דער ליטעראטור, אויף איהר ברייטען שטח, וואו דאס געמאלענע לעבען, איז איבערגעלאזט געווארען אין דעם אייביגען מיט׳ן פון א נאכאנאנדיגער פארטזעצונג, הערשט די שטימונג פון אן׳אוועקגעגאנגענעם, הילכט אפ דער טראט פון א געזעגענטען, און רופט מיט אן׳אייביג נאגענדיג געפיהל פון בענקשאפט.

שלום עליכם׳ס הומאר איז געווען א גרויסע פרייד־געשעהעניש אין דער ליטעראטור. עפעס א פרייקייט איז געקומען אויף דעם יודישען ווארט און עס האט זיך צופלאסען אין דער לענג און אין דער בריי אין דער ליטעראטור.

קאן מען אנווייזען אין וועלכער עס איז ליטעראטור, א מעהר רייבערען, לויטערען קוואל, ווי דער שלום־עליכם־קוואל אין אונזערער? מיט שלום עליכמ׳ען איז דאך ממש ליכטיג געווארען אין אלע ווינקעלעך פון דער ליטעראטור, אלץ האט אויפגעלעבט, עפעס אן׳אייביגער זומער, אן׳אייביג העלע צוגריבטקייט און צובליהטקייט, עפעס א פערגליווערטע שטייגעריגקייט האט זיך דורך יאהרטויזנדטער געקליבען, שיכטען הארטע אויף הארטערע האבען זיך געלעגט און געפרעסט, פעלזען מיט ערבסט און טויט זענען אנגעוואקסען ביז העכער די הימלען און פלוצלונג האבען זיך אלע פערגליווערטקייטען געעפענט, אלע פעלזען האבען זיך אויפגעשפאלטען און אויפגעבראכען פון זייער שטומקייט און עס האבען זיך גענומען גיסען און פליסען אזוי פיל לויטערע צונגען, ליכטיגער געלעכטער. וואו איז זי געווען?

וואו איז זי געלעגען און געשלאפען אט־די וואונדערליכע וועלט פון גרויסער פרייד פון געטליכען געלעכטער?

פונוואנען האט זי זיך מיט דער דאזיגער קוועלענדיגער שעהנקייט אנגעזויגען און אנגעשעפט און ווי אזוי און ווער האט עס איהר אזוי שטום־ארויסגעגעבען?

איצט קאנען מיר ערשט שטעלען די דאזיגע פערוואונדערטע פראגעס, דאן אבער האט זיך די גאנצע ליטעראטור געבלענדעט אינ׳ם גרויסען ליכט און אין דעם גרויסען נס.

שלום עליכם האט אונז געגעבען די תורה פון געלעכטער.

ער האט געזעהן דאס, וואס קיין שום קינסטלער ביז איהם האט נישט געקאנט דערזעהען. און ער האט אונז געוויזען, ווי אין דעם תהום פון אונזער שטארען ערנסט האט זיך דאס לעבען נישט אויפגעהערט צו שפילען. עס שפילט זיך מיט זיך און מיט אונז אויך, מיר, אלטסטע פון די אלטע האבען נאך אזוי פיל שפרודלדיגע קינדערשקייט אין זיך. אי דווקא אין דער שפעטקייט פון א תקופה, וואס האט שוין געהאלטען ביים ארונטערגעהן צום פארנאכט איז אונז צו חלום געקומען אזא הויכע, אזא עכטע פרייד.

שלום עליכם האט געפיהרט א קאמף ענטקעגען שמר׳ן און דעם שמר׳יזם און שונד, און געקומען איז דאס נישט נאר צוליב די ריינע הויך קינסטלערישע מאטיוען, וועלכע שלום־עליכם גיט אן, נאר שטארקער נאך ענטקעגען דעם גולמ׳דיגען כלומרשט גראפישען (גראפאמאנישען!) ערנסט פון דעם פערציליבדערטען בולווארנעם שונד־שרייבער, וועמען עס איז בעשערט געווען לערנען דעם אלף־בית פון לייענען אין דעם יודישען הויז.

(ס ו ף ק ו מ ט).

א תפילה

(געווידמעט די א״י־העלדען פון 1929)

און איך לוי יצחק — — —
בישט אין זכות פון אבות הייליגע
און נישט אין זכות פון מוטערס צניעות׳דיגע
קום איך צו דיר —
וואס האסטו צו מיר?

און איך לוי יצחק — — —
נישט אין זכות פון דער תורה הקדושה
און נישט אי[ן] זכות הבית שחרב
טענה איך פאר דיר —
וואס ווילסטו פון מיר?!

און איך לוי יצחק — — —
נישט אין זכות פון קדושים דער׳הרג׳עטע
און נישט אין זכות פון עופה׳לעך געקוילעטע
קלאג איך פאר דיר —
וואס שפאסטו פון מיר?!..

איך לוי יצחק;
— ביי׳ערט צוליב הבטחות נישט דערפיהלטע
און צוליב יסורים נישט פערדינטע....
וואס האסטו צו מיר!?
פרעג איך ביי דיר,

איך לוי יצחק;
— בייערט צוליב דיין אמת דעם פערשעהמטען
און צוליב דיין יושר דעם פערוואגעלטען — —
בעט איך פאר דיר,
טענה איך פאר דיר,

איך לוי יצחק;
— בייערט צוליב דיין נאמען דעם געלעסטערטע[ן]
און צוליב דיין כבוד דעם פערשוועכטען....
שפאט נישט פון מיר —
קלאג איך פאר דיר,

איך לוי יצחק....

[illegible]

מרדכי יעציוני.

דער „בירגער"־קריג

פון ל. מלאַר

די מלחמה צווישען „רעכטע" און „לינקע" אַרבייטער אויף דער אַמעריקאַנער באָדען הערט נאָך אַלץ נישט אויף. דער „בירגער־קריג" געדויערט שוין מעהר ווי „זיבען יאָהר" און קיין סוף זעהט מען נישט אַרויס. אויב עס מאַכט זיך אַ שטיקעל שטילשטאַנד אינ׳ם קאַמף איז עס נישט קיין וואַפענשטילשטאַנד, נאָר פּשוט אַנ׳אויסשעפּונג אין כּוחות. און די כּוחות זענען שוין ביי ביידע ריכטונגען אויסגעשעפּט, קיין שום אָרדנונג האָט נישט אַזוי צובראָכען און דעמאָראַליזירט די יודישע אַרבייטער־גאַס ווי אָט דער קאַמף. קיין בורזשואַזיע אין דער וועלט האָט נישט געקאָנט אַזוי צוגלידערן, צובּישטען דעם אַרבייטער־כּוח, ווי אָט דער צושטערענדיגער כּוח פון דעם ברודער־קאַמף.

אַרבייטער האָבען געבויט אָרגאַניזאַציעס, וואָס איז געווען אַ מוסטער פון דערגרייכונג, פון געוואונענע פּאָזיציעס און איצט איז עס צושטיקעלט. די אַרבייטסגעבער נוצען אויס די סיטואַציע און שלאָגען דערפון קאַפּיטאַל, געהען מכלומרשט אין געשלאָסענעם בונד מיט דער אָדער יענער ריכטונג, כּדי דעם אַנדערן צד, וואָס איז איהם אַמשטאַרקסטען אין האַלז, צו פערניכטען, כּדי ער זאָל שלאָגען באַלעבאַטישע פּראָפיטען; און דער אַרבייטער, ווי מען זאָגט דאָ, די „רענק און פייל" פיהלט זיך צוגויפגעדריקט אין די פויסטען פונ׳ם קאַמף. ער אַליין האָט גאָרנישט. זיין דערגרייכונג איז געוואָרען אַנ׳ענין פאַר פּשוטע באַנדיטען, פאַר „גענגסטערס" פאַר „שטאַרקע", וואָס בעהמען זיך אָן פאַר איהם כאַר.. גוט געצאָהלט.

דאָס געלד פונ׳ם אַרבייטער, וואָס ער צאָהלט זיין „יוניאָן" זיין פּראָפעסיאָנעלען פעראיין, וואָס דאַרף איהם פערזיכערען זיין צייט פון אַרבייטסלאָזיגקייט אָדער (אַז ווי באַלד קראַנקען־שוץ און אַרבייטסלאָזיגקייטס־לוין האָט ער נאָך נישט דערגרייכט) וואָס דאַרף איהם גייסטיג דערהויבען און צו פיהרען דעם קלאַסען־קאַמף און קולטורעלער דערהויבונג, געהט נאָר אַוועק פאַר... די „שטאַרקע" פאַר פּראָפעסיאָנעלע שלעגער, פאַר פּראָפעסיאָנעלע שלעגער, פאַר שלאָגען פאַר מאָרדען דעם צווייטען צד, פאַר יענעם אַרבייטער, וואָס דענקט אַנדערש, וואָס בעגרייפט אַנדערש דעם אַרבייטער־פּראָבלעם, און, וואָס וואָלט אויך געוואָלט קומען מיט זיין וואָרט איבער אַרבייטער־פראַגען און פּראָלעטאַרישע אידעאָלאָגיע.

און וואָס איז דער רעזולטאַט? אַרבייטער־בלוט איז הפקר, אַרבייטער־לעבענס איז אַ שפּילכעל אין די הענד פון די געדונגענע שלעגער, וואָס זייער אָרט איז אין די נאַכט־ווינקלען, אין די פערברעכער־נעסטען, אין די קרימינעלער און אויף די פערשיקונגס־אינזלען, און נישט אין די אַרבייטער־רייהען, אין פּראָפעסיאָנעלע פעראיינען, אויף אַרבייטער־פערזאַמלונגען, אין פּראָלעטאַרישע אינסטיטוציעס.

ליידער האָט מען דאָס אַזוי דערפיהרט, דער הייליגער ציל האָט געכשר׳ט די טריפה׳נע מיטלען. מען קאָן שוין איצט קיין אַרבייטער־פערזאַמלונגען נישט אונטערנעהמען, אויב מע דינגט נישט פריהער אַ צוויי מנינים שלעגער, וועלכע קריגען פון יעדען געשפּאָלטענעם קאָפּ אַזוי פיל און אַזוי פיל....

און נאָך דאָס ערגסטע איז, וואָס אָט דער „שלאָג־ און מאָרד־סיסטעם" איז געוואָרען אַ טוגענד, אַ ניעהרענהאַפטיגקייט. דער שלעגער ווערט פעררעכענט פאַר אַ העלד און דער מערדער, אויב ער ווערט נאָר פעראורטיילט — איז אַ מאַרטירער פאַר דער אַרבייטער־זאַך, און אויב ער ווערט בעפרייט — ווערט אַ העלד נישט ווינציגער ווי אַ שוואַרצבאַרד, אַ באַטווין, אַ לעקערט.

געדענקט מען דאָך נאָך גוט, ווען אַ גרופּע אַרבייטער פון איין צד, איז געגאַנגען „פּיקעטען" דאָס הייסט היטען אַ פערשטרייקט פּלאַץ, אַז שטרייקברעכער זאָלען זיך נישט שטעלען אַרבייטען, זענען אָנגעקומען די „ברידער אַרבייטער" פון צווייטען צד, נישט קיין מחנה געדונגענע פון דער בורזשואַזיע, פון דער מאַכט, נאָר פון אַנ׳אַנדערער ריכטונג אינ׳ם פּראָלעטאַריאַט, וואָס האָבען דווקא געוואָלט... מען זאָל נישט שטרייקען.

דער קאַמף צווישען די צוויי מחנות פּראָלעטאַריער האָט זיך צופלאַקערט, אַ שלאַכט איז אָנגעגאַנגען איבער דער „פּאָזיציע" סך־הכל — אַ יאַטקע־געוועלבעל, און דער סוף איז געווען, אַז איינער פון די אַרבייטער איז געבליבען ליגען אַ דערשטאָכענער, געשטאָרבען פון די וואונדען און דער שטעכער איז אַרעסטירט געוואָרען און געשטעלט געוואָרען צום „בורזשואַזנעם משפּט" פאַר מאָרד־אָנגריף.

האָט דער פּראָלעטאַרישער צד, צו וועמען דער מערדער האָט געהערט, דעם רוצח דערקלערט פאַר אַ העלד און מאַרטירער. די גאַנצע „סאָציאַלע רעוואָלוציע" איז אָפּגעטראָטען אין אַ זייט און אין די געדאַנקען איז נאָר געווען איין איינציגע דאגה, שיפּרין, דעם מערדער צו בעפרייען..

מען האָט געגרינדעט הילפס־קאָמיטעטען, מען האָט ביי די פּראָלעטאַריער געזאַמעלט נדבות, מען האָט געפּויקט וועגען שיפּרינס „העלדישקייט", וואָס האָט אַ יונגען אַרבייטער דערשטאָכען אויף טויט, אויף די ערשטע זייטען פון דער אייגענער צייטונג און מען האָט זיך נישט געשעהמט פאַר׳ן פערגאָסענעם יונגען אַרבייטער־בלוט, דעם מערדער צו קרוינען מיט אַלע צאַרטע, און ליבע מיטלען.

שיפּרין איז בעפרייט געוואָרען פון די אַמעריקאַנער שופטים. פון אָט די אייגענע שופטים, וואָס האַלטען מוני און בילינגס, צוויי אומשולדיגע אַרבייטער פערשפּאַרט שוין העכער דרייצעהן יאָהר בלויז פאַר אַ בלבול אויף אַ פאַלשער אָנקלאַגע, געשטיצט דורך פאַלשע געדונגענע עדות, וואָס זענען זיך אַגב איצט אַליין מודה. אונטער דעם שווערען לאַסט פון זייער געוויסען, אַז זיי האָבען פאַלש עדות געזאָגט. די זעלבע שופטים, וואָס האָבען סאַקאָ און וואַנצעטי, אָפּגעשיקט צו דער בראָט־שטוהל, אָט די ריכטער האָבען פרייגעלאָזט אַ בפירוש׳ן מערדער פון אַנ׳אַרבייטער. דאָס האָט די אַמעריקאַנער „גערעכטיגקייט" געוואָלט נאָר אונטערשטרייכען. ווי ווייט זי טיילט אויס גערעכטיגקייט צו אַ מערדער פון אַנ׳אַרבייטער.

אָבער די האַנדלונג פון די ריכטער האָט נאָך קיין פערגלייך נישט צו דער האַנדלונג פון דער פּראָלעטאַרישע אָרגאַניזאַציע, צו וועמענס צד דער־געפייערט מיט אַ טריאומף. מען האָט דעם מערדער מערדער געהערט. זיי האָבען שיפּרינס בעפרייאונג געטראָגען אויף די הענד, געמאַכט אַ באַנקעט, זיך משמח געווען און איהם נאָך פערזאָרגט מיט חיונה, גלייך ווי שיפּרין וואָלט נישט געווען מיט זיין מעסער אַוועקגעלייגט אַ יונגען אַרבייטער, וואָס איז געגאַנגען היטען אַ שטרייק־פּלאַץ פאַר שטרייקברעכער, נאָר ווי ער וואָלט פערניכטעט בכלל די בורזשואַזיע.

אָט דער פאַקט אַליין אילוסטרירט די געזונקענקייט פון די אַמעריקאַנער אָרגאַניזירטע יודישע אַרבייטער מאַכט.

ערגעץ אַנדערש, אין דער וועלט פיהרט מען אַ קאַמף מיט קולטורעלע מיטלען, מיט אויפקלערונג, מען בעקעמפט זיך מיט וואָרט און שריפט.

די מיטלען זענען אין אַמעריקאַ „אַלט" און אָפּגעשטאַנען. דאָ האָט נישט די מאַסע דאָס וואָרט. דאָ רעגירט דער פיהרער, מעג עס זיין פון וועלכען לאַגער עס איז. די מאַסע, די אַרבייטער־מאַסע איז אַנ׳אָרים שעפּעלע, וואָס ווערט כּסדר געשוירען, ווי פון דער עקספּלואַטאַציע אין פון די אייגענע „טער־זאָרגער" און „פאַרשטעהער".

צווישען די יודישע אַרבייטער אין אַמעריקאַ

די „פאַרשטעהער" זענען אַ קליקע געקומען צו דער מאַכט אין די יוניאָנס אַ דאַנק זייער אָנגעהעריגקייט מיט דער אונטערוועלט־מענשען, און אויף דער שטיצע פון די אונטערוועלט־העלדען.

וועלכער יוניאָן־פאַרשטעהער, עס קאָן בעסער בעצאָהלען די „גענגסטערס" (באַנדיטען), דער האָט מעהר כּוח ווידער ערוועהלט צו ווערען.

זיין דער פאַרשטעהער פון אַ פּראָפעסיאָנעלען פעראיין, הייסט קודם האָבען אַ גוט געצאָהלטען פּאָסטען, וואָס אַפילו דער בעסט־בעלוינטער אַרבייטער קאָן עס נישט דערגרייכען, און נישט בלויז אַ געצאָהלטער אָנגעשטעלטער, נאָר דער גאַנצער באַלעבאָס אי פון פעראיין, אי פון זיין „ברודער" דעם מיטגליד די פראַגע פון אַרבייט און אַרבייטסלאָזיגקייט, פון אַ גוטען פּאָסטען און אַ שלעכטען, ליגט נישט אין די הענד פון צופאַל נאָר פון „יוניאָן דעלעגאַט" איז מען גוט־ברודער מיט איהם, און מען פערשטעהט אַפילו אַריינצורוקען אין „יד אַריין", קאָן מען צו אַלץ דערגרייכען.

און דער באַלעבאָס פון פאַבריק פערשטעהט אויך די קונץ פון „רוקען אין יד אַריין" דעם אַרבייטער־דעלעגאַט, און דאָס, וואָס די אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע דערגרייכט דורך קאַמף, דורך שטרייק, דורך מיה, ווערט עס חרוב דורך דעם יוניאָן דעלעגאַט „יד"....

און דער אַרבייטער, דער מיטגליד שווייגט און דריקט, דער „דעלעגאַט" איז אַרומגערינגעלט מיט „שטאַרקע". דער פּראָפעסיאָנעלער פעראיין איז זייער אָפּלאַג, די „מעסער־שטעכער" זענען פיל אין די אַרבייטער־קרייזען אַרום די שטרייק־דיסטריקטען, אַרום די אַרבייטס־פּלעצער, אַרום די פערזאַמלונגס־זאַלען, זיי זענען גרייט דורס צו זיין נישט דעם „געגנערישען צד" בלויז, נאָר אויך די אייגענע מיטגלידער, אויב זיי ווידערשפּעניגען דעם אייגענעם דעלעגאַט.

„גענגסטעריזם", אונטערוועלט־מענשען, דאָס איז דער גולם, וואָס דער אַרבייטער האָט זיך געשאַפען אין אַמעריקאַ, כּדי זיך צו בעשיצען, אָבער דער דאָזיגער גולם איז זיין אייגענער פערניכטונג. די עקספּלאָטאַציע בענוצט זיך מיט׳ן זעלבען געווער, ווי דער אַרבייטער, אויך די בורזשואַזיע האַלט אויס געדונגענע מערדער.

אין צייט פון שטרייק שלאָגען זיך שוין גענגסטער פון דער בורזשואַזיע מיט גענגסטער פון פּראָלעטאַריאַט, און אַזוי ווי די בורזשואַזיע קאָן אָפּקויפען און איבערקויפען דעם אַרבייטערס „שטאַרקע" זיגט נאַטירליך די בורזשואַזיע....

און געדאַכט האָט זיך, אַז די מלחמה האָט זיך איינגעשטילט, אַז דער „זיבען יעהריגער בירגער־קריג" אויף דער יודישער אַרבייטער־גאַס איז שוין מיד איינגעשלאָפען, ווייזט זיך אַרויס, אַז דאָס פייער פון האַס פלאַקערט נאָך אין די פערשיקענישען. ערשט לעצטענס איז אין די ניו־יאָרקער גאַסען פאָרגעקומען אַ בלוטיגער צוזאַמענשטויס צווישען אַרבייטער מיט אַרבייטער (מען דאַרף לייענען „שטאַרקע" מיט אַרבייטער) אויך פערוואונדעטע, דערשטאָכענע זענען איבערגעלאָזט געוואָרען אויפ׳ן אַרבייטער־שלאַכט־פּלאַץ.

די יודישע אינדוסטריע איז כּמעט פערניכטעט אַ דאַנק די שלאַכטען. די איטאַליענער האָבען זיך אָנגעכאַפּט אין דעם גינסטיגען מאָמענט. דער אַרבייטער־מאַרק איז אַרויסגעפיהרט געוואָרען פון ניו־יאָרק אין די קליינע אַרומיגע שטעטלעך. איטאַליענישע מיידלעך אַרבייטען פאַר הונגער־לוינען און קאָנקורירען מיט דעם פאַכמענערישען אָרגאַניזירטען יודישען אַרבייטער.

הונגער, אַרבייטסלאָזיגקייט, פרייד־שניטען, שוויץ־סיסטעם, לאַנגע אַרבייטס־שעה׳ן — דאָס איז דערווייל דערגרייכט געוואָרען אַ דאַנק דעם ברודער־קאַמף.

דאָס דערגרייכטע פון יאָהרען ליגט איצט חרוב, דער אַרבייטער, די מאַסע, איז הילפּלאָז, זיין וואָרט צו זאָגען. ער האָט מורא מורד צו זיין אין זיין „האַר און געביטער", דעם יוניאָן־פאַרשטעהער.

— און די בלוטיגע מלחמה, די הונגער־מלחמה, די פערניכטונג־מלחמה געהט אָן.

ב י נ י אַ ר ק.

ווי יודישע גדולים ווערטלען זיך

אומזיסט פערצאַפּט בלוט

ר׳ יאָשע־בער בריסקער האָט איינמאָל גוט אויסגעזידעלט אין בית־מדרש אַ קצב, וועלכער האָט זיך בעצויגען לייכטזיניג צו די דינים וועגען פליייש.

דער קצב האָט זיך עס קאַם־וואָס גענומען צום האַרצען און ווייטער געטון דאָס זייניגע.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום — עס איז געווען גראָד ערב ר״ה — איז יאָשע־בער געקומען צום קצב און איהם געבעטען, ער זאָל איהם מוחל זיין פאַר די זידלערייען.

— איך זאָל אייך מוחל זיין? — שרייט אויס דער קצב פּער׳חידוש׳ט — וואָס רעדט איהר, רבי! איך בין דאָך אַזוי זינדיג, איך פאָלג אייך אַפילו נישט!

— אָט דערפאַר טאַקע בעט איך ביי אייך מחילה — ענטפערט ר׳ יאָשע־בער — מיינע זידלערייען האָבען גאָרנישט געהאָלפען — און איך האָב אייך אַזוי אַרום בלויז אומזיסט פערצאַפּט בלוט...

ער בענשט דעם פאָטער

ר׳ יאָשע־בער בריסקער איז איינמאָל געפאָהרען קיין פּעטערבורג מיט נאָך אַ רייהע רבנים, צו ענטפערען אויף פערשידענע פראַגען פון פּרעמיער־מיניסטער.

דער מיניסטער האָט ממש געשטוינט פון ר׳ יאָשע־בער׳ס קלוגע רייד, זיין שאַרפען קאָפּ און איבעריגע מעלות.

מאַכט ער צום רב:

— איהר מוזט אַוודאי שטאַרק פּראַיבעל האָבען אויף אייער פאָטער, הלמאַי ער האָט אייך נישט געגעבען קיין וועלטליכע בילדונג — מיט אַזעלכע פעהיגקייטען וואָלט איהר דאָך בעלויכטען די וועלט!

— איהר האָט אַ טעות, ה׳ מיניסטער — ענטפערט איהם ר׳ יאָשע־בער — נישט איך בין אין כּעס אויף מיין פאָטער, נאָר, אַדרבה, איך בענש איהם טאָג־טעגליך, פאַרוואָס ער האָט מיר נישט געבילדעט, בעפרייענדיג מיר אַזוי־אַרום פון די גרויסע יסורים, אָנצוקומען אין אַ רוסישען אוניווערזיטעט....

עס איז קיין קונץ נישט

דער ווילנער גאון האָט זיך, ווי בעוואוסט, געחבר׳ט מיט׳ן דובנער מגיד, פון וועמען ער האָט ליב געהאַט צו הערען אָפט אַביסעל מוסר.

איינמאָל מאַכט דער דובנער מגיד צום גאון:

— איהר מיינט טאַקע, אַז עס איז אַ גרויסע קונץ צו זיין אַ גאון אין בית־מדרש, זיצענדיג טאָג און נאַכט ביים לערנען? אַ קונץ איז צו זיין אַ גאון אין גאַס, אין לעבען. אין עולם המסחר...

בלויז די חתימה

דער העברעאישער דיכטער יהודה לייב גאָרדאָן איז איינמאָל ימים־נוראים־צייט געקומען זיך געזעגענען מיט׳ן באַראָן גינצבורג, וועלכער האָט געדאַרפט אָפּפאָהרען קיין אויסלאַנד.

דער באַראָן האָט, ווי דער שטייגער איז, געוואונשען דעם דיכטער אַ כּתיבה וחתימה טובה.

רופט זיך אָפּ יל״ג:

— ה׳ באַראָן, גיט מיר בלויז אייער חתימה, אַ כּתיבה טובה וועל איך שוין אַליין מאַכען...

די פעדער ריהרט זיך נישט

ר׳ משה אהרן אָסטראָווער האָט אַמאָל אין אַ שיחת־חולין, געזאָגט:

— פאַרוואָס שטעהט עפּעס „עני חשוב כּמת"— מחמת די גאַנצע רייכקייט פון גביר דערקענט מען אין זיין פעדער: ער טוט זיך אַ שרייב אונטער און בעקומט תּיכף גרויסע סומעס געלד, אַקעגען זשע אַנ׳אָרימאַן, וויפיל ער זאָל זיך נישט אונטערשרייבען, וועט ער נישט בעקומען קיין גראָשען.

און, אַז די פעדער ריהרט זיך נישט — שמייכעלט ר׳ משה אהרן — איז אַ קלאָרער סימן, אַז דער מענש איז טויט...

אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט

אַ זקן פון ר׳ אייזעלעס מקורבים האָט איהם איינמאָל געפרעגט מיט אַ וויץ: רבי! די גמרא זאָגט דאָך, אַז אַ תּלמיד חכם, וואָס ער ווערט עלטער, ווערט ער קלוגער, סאָ ווי קומט עס, וואָס אייערע ספרים זענען איצט שוואַכער?

— אייזעלע האָט באַלד אויפ׳ן שטעל געענטפערט:

ס׳שטעהט דאָך אָבער אויך, אַז אַנ׳עם־הארץ, וואָס עלטער ער ווערט, אַלץ נאַרישער ווערט ער, און איהר זענט דאָך עלטער געוואָרען, פערשטעהט איהר נישט דערפאַר מיין חבור...

אַנ׳אומזיסטע מציאה

צו ר׳ אייזיקל סלאָנימער זענען אַמאָל געקומען בעה״ב פון טיקטין, מאַרצולייגען איהם טיקטינער רבנות (טיקטינער רבנות איז געווען אַ יחוס׳דיגע). —

— וויפיל וועל איך האָבען ביי אייך שכירות — האָט ער זיי געפרעגט.

— די שכירות איז נישט קיין גרויסע — האָבען זיי געענטפערט — אָבער ביי אונז איז אַלץ בזול, למשל, פיש איז ביי אונז בחצי חנם.

— וואָס טויג מיר אייערע פיש — האָט זיי ר׳ אייזיקל געענטפערט — אז איך וועל האָבען ביי אייך „קדחת" וועל איך דאָך נישט טאָרען עסען קיין פיש.

ער וועט זיי געוויס דערקוילענען

אַנ׳אַלטער שוחט איז אַמאָל געקומען צו ר׳ אייזעלע חריף מיט אַזאַ בקשה:

היות ער איז שוין זעהר אַלט און ער האָט מורא, טאָמער איז ער שוין נישט אַזוי גוט מרגיש, וויל ער דעריבער אַוועקוואַרפען די שחיטה און ווערען אַ מלמד.

— וואָס — האָט ר׳ אייזל אַ טופּע געטון אויף איהם מיט׳ן פוס — ווילט איהר הייסט עס, איבערגעהן פון אַנ׳איסור קל אויף אַנ׳איסור חמור: ביי אַ בהמה איז דאָך בלויז דאָ אַ חשש, אַז איהר וועט נישט דערקוילענען און די יונגע קינדערלעך וועט איהר דאָך געוויס דערקוילענען...

צער גידול בנים

ר׳ רפאל וואָלאָזשינער, ר׳ הערש לייב׳ס איידים, איז געווען אַ יושב אוהל, איז תמיד געזעסען און געלערענט און האָט זיך נישט געמישט אַפילו אין משפּחה־ענינים. זיין ווייב, די רביצין, איז געווען די עקרת הבית. געפיהרט די שטוב, חתונה געמאַכט קינדער, געגעבען נדן און קעסט. ר׳ רפאל האָט פון קיין זאַך נישט געוואוסט. האָט מען אויסגעגעבען אַ קינד, פלעגט מען אַ שעה פאַר דער חתונה איהם קומען רופען, פלעגט ער פערמאַכען די גמרא, אָנטון די שבת׳דיגע קאַפּאָטע און געהן צו דער חופּה.

איינמאָל איז מען איהם געקומען רופען צו דער חופּה פון זיינעם אַ קינד. ביים אָנטון די שבת׳דיגע קאַפּאָטע, האָט זיך דער אַרבעל עפּעס פערהאַלטען, האָט ר׳ רפאל אַ קרעכץ געטון

— אוי, צער גידול בנים...

אַ תשובה פון אַ למדנות

די בעוואוסטע בריסקער רביצין, סאָניע איז געווען אַ שטאַרק בלאָנדע, ווען זי האָט זיך צום ערשטען מאָל געזעהען מיט אַ חתן, האָט יענער, בעטראַכטענדיג איהר, אַ זאָג געטון צום שדכן אין העברעאיש: דאָס איז דאָך אַ פּרה אַדומה.

— אַלץ בעסער, ווי אַ פּרא אדם! — האָט איהם גלייך אָפּגעענטפערט די קומענדיגע רביצין, וועלכע האָט געקענט גוט העברעאיש אַפילו גמרא.

די טענה פון דער ערד

צו ר׳ ריפּלען זענען אַמאָל געקומען אַ פּאָר ביאַליסטאָקער בעלי־בתים מיט אַ דין־תּורה וועגען עפּעס אַ שטיקעל ערד נעבען זייערע הייזער.

זעהענדיג, אַז ביידע בעלי־דברים זענען גרויסע עקשנים און זענען גרייט פאַר אַ ברעקעל ערד דאָס לעבען אַוועקלייגען, האָט דער רב בעשלאָסען צוצוגעהן אַליין אויפ׳ן אָרט און בעטראַכטען דאָס שטיקעל פּלאַץ.

אויסגעהערט דאָרט נאָכאַמאָל זייערע טענות און קריגערייען, בויגט זיך פּלוצלונג איין ר׳ ליפּעלע צו דער ערד, לייגט צו דעם אויער, ווי ער וואָלט פון דאָרט עפּעס פערנומען אַ קול און רופט זיך נאָכדעם אָפּ צו די בעלי־דברים.

— דאָ קומט פאָר, רבותי, עפּעס אַ טעות, איטליכער פון אייך טענה׳ט, אַז די ערד איז זיינע. צום סוף הער איך גאָר ווי די ערד זאָגט, אַז איהר זייט ביידע איהרע, איהר מוזט דעריבער זעהן דורכצוקומען בשלום און זיך פערלאָזען אויפ׳ן פּסק־דין פון בית־דין.

נישט קיין כּלה

ר׳ נחומ׳קע האָראָדנער האָט געהאַט אַ טבע פרייטאָג פאַר ליכט־בענשען אַרומגעהן איבער׳ן מאַרק און בעטען: פאַרמאַכט די קראָמען!

אַ יונגע קרעמערקע, וועלכע איז איינגעגאַנגען מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק אָנגעקומען דאָ פאַר אַ שנור און האָט נאָך דעם צדיק נישט געקענט, האָט זיך אָפּגעזאָגט אַזוי גיך צו שליסען דאָס געשעפט, זי האָט זיך נאָך אַפילו אָנגעבייזערט אויפ׳ן „פרעמדען יודען", וואָס בעפוילט איהר עפּעס אין אַזאַ שטרענגען טאָן.

— נו, וועסט שוין דאָ איבעראַכטאָג אין דער צייט נישט זיצען — האָט ר׳ נחומ׳קע איהר אַ וואָרף געטון און איז אַוועק ווייטער איבער די קראָמען.

דערוויסענדיג זיך שפּעטער, אַז דאָס איז געווען ר׳ נחומ׳קע, האָט זיך דאָס ווייבעל שרעקליך פונאַנדערגעוויינט, געוואַלד, דער צדיק האָט מיר געשאָלטען: איך זאָל דאָ איבעראַכטאָג מעהר נישט זיצען.

די משפּחה. אויך אַ צושראָקענע, איז אַוועקגעלאָפען צום צדיק, ר׳ נחומ׳קע האָט זי אָבער בערוהיגט.

— וואָס געשאָלטען. ווען געשאָלטען? איך האָב דאָך בלויז געזאָגט, אַז זי וועט איבעראַכטאָג מעהר נישט זיצען, ווייל דערוויסענדיג זיך, ווער איך בין, וועט זי מיר שוין פאָלגען און פערמאַכען די קראָם פריהער.

-III=-

צוגאַב-נאַכט-טראַמוואַיען

צווישען לאָדז און זשגוב

(—) פון מאָרגען דעם 15־טען וועלען צווישען לאָדז און זשגוב אָנהויבען עטליכע נייע צוגאַב־נאַכט־טראַמוואַיען. די וואַגאָנען וועלען קורסירען יעדען שבת און זונטאָג און אין די חגאות־טעג. פון לאָדז וועלען זיי אַרויספאָהרען 1045 און 1205 ביינאַכט. פון זגערזש וועט דער לעצטער וואַגאָן אַרויס 1125 ביינאַכט.

אויסצייכנונג פון אַ לאָדזער פירמע

די לאָדזער פאַבריק פון גאַרדינען ,,זשרוד־לאָ״ האָט אויסגעשטעלט איהרע אויסאַרבייטונגען אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער אויסשטעלונג אין נאַנסי (פראַנקרייך) און האָט בעקומען די העכסטע אויסצייכנונג, אַ גאָלדענעם קרייץ, אַ מעדאַל און אַ דיפּלאָם.

ווי בעקאַנט איז דאָס שוין די צווייטע העכסטע אויסצייכנונג, וואָס די פירמע בעקומט אויף אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונגען.

פאַר פערגוואַלדיגן אַ אַנשטענ-דיקען אַ קינד — 3 יאָהר טורמע

(2) אין קרייז־געריכט איז געמשפּט געוואָרען דער 29־יעהריגער יוזעף קענדזשאַר פאַר פערגוואַלדיגן אַ מינדעריאָהריגע. דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען ביי פערמאַכטע טירען. קענדזשאַר האָט אין יולי פערגוואַלדיגט אַלפרעדאַ נאַיעווסקאַ און אַליצ־יאַ ווייס, דער לעצטער האָט ער אַנגעשטעקט מיט אַ ווענעריישער קראַנקהייט.

דאָס געריכט האָט איהם פאַר ביידע פערברע־כענס צוזאַמען פערמשפּט אויף דריי יאָהר אוים־פּעטער״נגס־הויז.

צודריקט געוואָרען דורך אַנ'אייזערנע בעלקע

(2) אויף קילינסקאַ 59 איז אין אייזען־גע־שעפט צודריקט געוואָרען מיט אַנ'אייזערנער בעל־קע דער 66־יעהריגער הערש קאַרא. (סקלאַ־אווא 24) ביי קאַרא זענען צובראָכען געוואָרען עטליכע ריי־פען און פאַנטאָטאָוויע האָט איהם אין אַ שווערען צו־שטאַנד אָפּגעפיהרט אין פּאָזנאַנסקים שפּיטאָל.

Prazdroj Pilzner B.B

Poleca: Oryginalny Pilzner (Urquell) w antałkach, Syfonch i butelkach

Przedstawicielstwo i składy

OTTOM WIHAN

Łódź, Kilińskiego 121, Tel. 180-33

ווילנער יודישער סוחר וויל פערקויפען זיין פרוי

ער וויל 5 טויזענט דאָלאַר, אַ לאָדזער פאַבריקאַנט גיט נאָר 4

אין ,,ווילנער ראַדיא״ לייענען מיר: אין שטאָט דערצעהלט מען אַ סענסאַציאָנעלע געשיכטע:

אַ פרוי פון אַ ווילנער יודישען סוחר איז מיט אַ קורצער צייט צוריק אַוועקגעפאָהרען געשעפטליך קיין בוסק דאָרט האָט זי זיך בעקענט מיט אַ לאָדזער פאַבריקאַנט,, וועלכען זי איז שטאַרק געפעלען געוואָרען. זייער פריינדשאַפט איז געוואָרען, וואָס אַמאָל נעהנטער און צוגעבונדענער, כאָטש די פרוי איז געווען גאַנץ אָפּגעהערטיג און מורה געווען דעם פאַבריקאַנט, אַז זי האָט אין ווילנע אַ מאַן מיט צוויי קינדער.

דער פאַבריקאַנט איז נישט נתפּעל געוואָרען און ערקלערט, אַז מיט געלד וועט איהם גערים געלינגען דורכשלאָגען דעם וועג צו זייער גליק.

דער פאַבריקאַנט איז שוין צוזאַמען מיט דער פרוי געקומען קיין ווילנע, ער האָט איינגעלאַדען דעם יודישען סוחר צו זיך אין האָטעל און דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע.

דערביי האָט דער פאַבריקאַנט פאָרגעלייגט דעם סוחר אַ סומע געלד, ער זאָל איהם אָפּטרע־טען די פרוי.

די ראַזיגע אומגעריכטע ,,פּראָפּאָזיציע״ האָט ווי אַ דונער געטראָפען דעם יודישען סוחר. באַלד האָט ער זיך אָבער בערוהיגט און בערעכנט, און געבעטען אַ פאָר טעג זיך מיישב צו זיין. צו דער בעשטימטער צייט, איז דער סוחר ווידער געקומען פאַבריקאַנט און ערקלערט, אַז ער שטימט איין צו פערהאַנדלען זיין פרוי, אָבער נישט ווינציגער ווי פאַר פינף טויזענד דאָלאַר!

דער פאַבריקאַנט האָט זיך אָנגעהויבען צו דינ־גען אַזוי לאַנג און אַזוי בריט, ביז ער האָט שוין איינ־געשטימט צו געבען 4 טויזענד דאָלאַר:

דער סוחר האָט אָבער געהאַלטען ביי זיי־ניגע, עס זענען אַפילו פאָרגעקומען אָפּט סקאַנדאַ־לען צווישען דעם סוחר מיט זיין פרוי, וועלכע האָט נישט אַנדערש געוואָלט חתונה האָבען מיט'ן פאַב־ריקאַנט.

ענדליך, מיט עטליכע טעג צוריק, איז מען שוין כמעט דורכגעקומען און די ,,טראַנזאַקציע״ האָט געוואָלט געשלאָסען ווערן, דעם זעלבען אָווענד איז אָבער ביים סוחר אויסגעבראָכען אַ גרויסע שרפה און זיין גאַנצער פערמעגען איז אַוועק מיט'ן רויך.

צוליב דעם ראַזיגען אומגליקס־פאַל איז נאָך דער יודישער סוחר דערווייל געבליבען ביי זיין פרוי און דער פאַבריקאַנט ביי די פינף טויזענד דאָלאַר. מען רעכענט אָבער, אַז היינט, מאָרגען זאָל די ,,טראַנזאַקציע״ געשלאָסען ווערן, בפרט, אַז דער סוחר איז איצט, נאָך דער שרפה, געבליבען אָן אַ גראָ־שען געלד.

די אָנגעשטעלטע געגען פער־לענגערען די האַנדעלס-צייט

(2) אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן פּראָיעקטירטען דעקרעט וועגען פערלענגערען די האַנדעלס־צייט איז אין פעראיין פון די פּוילישע האַנדעלס־אָנגעשטעלטע (פּעטריקאָווער 108) פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער צווישען פעראיינס־קאָמיסיע פון די אָנגעשטעלטע פעראיינען. נאָך אַ רעפעראַט און אַ דיסקוסיע וועגען דער פראַגע איז אויסגעטיילט געוואָרען אַ קאָמיסיע וועלכע זאָל צוגרייטען מאַטעריאַל פאַר אַנ'אינטער־ווענ קביי די מאַסגעבענדע ספערען און דער אַר־בייטס־טאָג זאָל נישט פערלענגערט ווערען.

הזמיר-כאָר ווידער אויפגעלעבט

זייט אַ לענגערער צייט זענען פאָרגעקומען סכסו־כים צווישען דער לייטונג פון ,,הזמיר״ מיט'ן כאָר. די סכסוכים האָבען זיך פערענדיגט מיט דעם, וואָס דער גאַנצער כאָר איז אַרויסגעטראָטען פון ,,הזמיר״ און ס'האָט געהאַלטען דערביי, אַז אַזאַ וויכטיגע קולטורעלע פּלאַצובקע זאָל אינגאַנצען פערשווינדען. איצט דערוויסען מיר זיך, אַז דער כאָר האָט זיך ווידער אָרגאַניזירט אונטער דער לייטונג פונ'ם פריהערדיגען דיריגענט דעם בעקאַנטען מוזיקער פּראָפ. פייווישיס.

ווי מיר הערען, זאָל שוין היינטיגען פרייטאָג אין לאָקאַל פון ,,ווידאַ״ פאָרקומען די ערשטע רעפּעטיציע פונ'ם נייאָרגאַניזירטען כאָר.

רעפעראַט פון ,,מרכז עברי״

אין לאָדז ווײלט דער יונגער קינסטלער ה' אריה געלבלום פון פּאַריז, אויפ'ן פערלאַנג פון ,,מרכז עברי״ וועט דער חשובער גאַסט האַלטען איין פאָרלעזונג אין דער העבּרעאישער שפּראַך, פרייטאָג דעם 14[11 אין לאָקאַל פון ,,התאחדות״ (שענקעוויטש 5[3) א. ד. ט. ,,די נייעסטע יודישע קונסט״.

,,העגעל מאַרקס און שפּינאָזאַ״

(ל) דער בעקאַנטער ליטעראַט און קריטיקער ה' לעאָ פינקעלשטיין פון וואַרשאַ האָט געלייענט זיין רעפעראַט אויף דער אויבענדערמאָנטער טעמאַ, וועלכער ער האָט אין וואַרשאָווער זשוּרנאַליסטען־פעראיין איבערגעחזרט 3 מאָל.

די פאָרלעזונג איז פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון דער געז. ,,קולטור ליגע״. דער פרעלעגענט איז גע־שטאַנען אויף אַ וויסענשאַפטליכער הויך. דער פרע־לעגענט האָט געזאָגט, ווי הויבט זיך אָן די פילאָ־זאָפיע? דאָרטען וואו די וויסענשאַפט האָט געענ־דיגט איהר שליחות. און וואָס איז די געשיכטע פון דער גאַנצער פילאָזאָפיע? אַלע געגען אַלע איינער פרעגט אָפּ די טעאָריע פון זיין פאָרגייער. העגעל און מאַרקוס האָבען אַרייגעטראַגען אין אוצר פון דער פילאָזאָפישער טעאָריע צוויי הויפּט־ריטמען דעם אידעאַליזם או קמאַטעריאַליזם. דאַגעגען שפּינאָזאַ דעם סינטעטישען פאַנטעאיזם מיט דעם ווערק ,,די עטיק״ איז שפּינאָזאַ געוואָרען די קלאַסישע פיגור אין דער פילאָזאָפישער וועלט.

די דריי בענדער ,,קאַפּיטאַל״ וואָס מאַרקס האָט געשאַפען איז אייגענטליך אַ ווייטערדיגער לאָגישער המשך, פון שפּינאָזאַס געניאַל־ווערק ,,די עטיק״.

יודיש טעאַטער ,,פילהאַרמאָניע״ נאַרוטאָוויטש 20

יודישער אַרטיסטען־פעראיין אין פּוילען
דירעקטאַריאַט פון די פאַריינס־טעאַטערן

בעפולמ. דיר. פאַר לאָדז א. שטאָקפעדער
לייטער: א. בעזמאַן

גאַסטשפּילען היימאַן און אַננאַ יאַקובאָוויטש
פון די בערימטע אַמעריק. קינסטלער

פרייטאָג דעם 14־טען, שבת דעם 15־טען, זונטאָג דעם 16־טען נאָוועמבער 9 אָווענד
פּרעמיערע! צום 1־טען מאָל אין לאָדז! הומאָר! געזאַנג! יעדעס וואָרט אַ וויץ!
יעדע סצענע אַ דונער געלעכטער! פּראַכטפולע קאָמעדיע מיט געזאַנג אין 3 אַקטען פון מ. ריכטער

,,ראָס אימפּאָרטירטע ווייבעל״

רעזשי היימאַן יאַקובאָוויטש. הויפּטראָל ,,אסתר״ פיהרט אויס אננא יאַקובאָוויטש. ,,יאַנקעל דער בעקער״ פיהרט אויס היימאַן יאַקובאָוויטש.

קופּלעטען, דועטען, קוואַרטעטען און טענץ! עס ווערען געזונגען פאָלגענדע נומערן: 1) איינטריט, 2) יוראַפּ, 3) געטראָפען, 4) דעם רבינ'ס נטים, 5) גליק, 6) לחיים ברודער, 7) די פרעהליכע אסתר, 8) אוי די ליבע, 9) גוטער ברודער איציק, 10) פינאַל.

שבת, דעם 15־טען נאָוועמבער, 4 נאָכמ. צו ביליגע פרייזען פון 80 גראָשען אָן
היימאַן יאַקובאָוויטש'ס גרעסטער אָפּערעטען־שלאַגער אין 2 אַקטען מיט אַ פּראָלאָג

די אַמעריקאַנער חתונה

רעזשי היימאַן יאַקובאָוויטש, הויפּטראָל ,,סאָסי״ פיהרט אויס אננא יאַקובאָוויטש

דינסטאָג, דעם 18 נאָוו. 9 אָוו. גרויסע פּאָפּולערע פאָרשטעלונג פון 80 גר. אָן, אַננאַ יאַקובאָוויטש'ס גרעסטער סוקסעס אַלס ,,סאָניע״ ,,געלד, ליבע און שאַנדע״ אין 4 אַקטען

עס נעמען אַנטייל (לויט א. ב.) פרויען: י. פלוים, ש. פלוים, ס. פּאָזנאַנסקאַ, ר. רעגינאַ. מענער: מ. אייזענבערג, ח. בראַקאַרזש, י. גרינהויז, ב. גורוויטש. י. ווייסבערג, ד. לואי. מ. מאַקסימאָוו, מ. פּאָזנאַנסקי, א. קורץ, ה. פלוים. ... דיריגענט ל. זעלמאַן.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון זאַל פילהאַרמאָניע.

ייד. אַרטיסטען־פעראיין אין פּוילען
דירעקטאָריאַט
פון די פעראיינס־טעאַטערן

בעפולמ. דיר. פאַר לאָדז: שטאָק־פע־ער. לייטער: א. בעזמאַן

לאָדז. יוד. קאַמער־טעאַטער

ביילער אין ווייסען זאַל
,,אָרט״ מאָנטייפעל זאַבאַדניאַ 43
קינסטל. לייטער: משה בראָדערזאָן.

היינט, פרייטאָג — 2 פאָרשטעלונגען:
אָנהויב 7.45 און 9.45 אָווענד

אויפ'ן הימל איר'ד

אין 2 טיילען, 14 בילדער.

נומערן: 1) קלויזניקעס, 2) דאָס ליד פון די מיט עך, 3) אויפ'ן דאַרף, 4) שלום־בית, 5) נאָ־שמענדריק, 6) אויפ'ן ,,דעפּטאַק״, 7) אויפ'ן וועג קיין בית־להם, 8) נאָך האַלבע נאַכט, 9) ,,לאַיסערדאַקעס״, 10) ביים טאַטאַמער, 11) מאַנאַלאָג, 12) הערבסט־טאַנגאָ, 13) יודישע ראַפּסאָדיע, 14) אויפ'ן הימל אַ יריד.

אַנסאַמבל לויט'ן א. ב. פרויען: זיסעל־גירל, מ. דאָלסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים, מאַשע פּעטערמאַן, אלאַ שליפּקאָוויטש. מענער שמואליק גאָלדשטיין, שמעון דזשיגאַן, מאָטעל קאָן יעקב ריינגאָס, ישראל שומאַכער, י. שיפער.

טעקסטען: מ. בראָדערזאָן, ל. נאָרעלמאַן, שום גאַן, מוזיק: ה. רובין, א. ביינעלמאַן און פּאָלקס־מאָטיווען!
דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. ברוינער,
טענץ איינגעשטעלט דורך אירענאַ פּרושיצקאַ.
מוזיק־לייטער—ה. רובין, רעזשי—דזשיגאַן, שומאַכער, בינע־אינספּעקטאָר—מ. קאָן, ליכט־עפעקטען—יערוזאַ.

מאָרגען שבת — 3 פאָרשטעלונגען
4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אין אָווענד

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 בייטאָג און פון'5 אָוו. שבת און יום־טובים אַ גאַנצען טאָג

די לאָדזער יודישע באַנדיטען

42) וועלכע מען האָט די טעג געכאַפּט אין לעמבערג.

אַלע דריי זענען בשלום אַריינגעקומען צו דער ,,מוהמע גוטשע״, וועלכע האָט אַ פערשלאָפענע גע־עפענט די טיר. זי האָט זיך גאָרנישט איבערראַשט פון דעם בעזוך פון די נאַכט־געסט; דאָס איז פאַר איהר נישט געווען קיין נייעס, אָבער דאָך, האָט זי געפּיהלט, אַז דאָ מאַכט זיך אַ פעט געשעפטעל.

קודם כל האָט זי זיך געפרעגט וועגען אַ רעקאָמענדאַציע, ווער ס'האָט די געסט דאָ אַהערגע־שיקט. ,,קאָפּשלאַק״ האָט אָנגערופען אַ נאָמען פון אַ וואַרשאָווער ,,ראש״, וועלכער האָט איהם אַמאָל בעזאָגט וועגען דאָזיגען האָטעל.

די ,,מוהמע גוטשע״ האָט זיך מיט דער דאָ־זיגער פּראָטעקציע פולשטענדיג בעפרידיגט, און האָ־בענדיג שוין אַנ'אַלטע פּראַקטיק, האָט זי זיך, גע־ווענדעט צו די געסט:

— יאַטעלעך, כסף האָט עטץ?... אויף קרייד איז ביי מיר נישט פערהאַן!

— מיר דאַרפען נישט אויף לאַנג, — האָט קאָפּשלאַק געענטפערט, — נאָר אויף איין מעת לעת, מוהמע גוטשע, אַרויס מיט לשון, מה יקר, וויפיל קאָסט דאָס פערגעניגען?

— ס'ווענדעט זיך, וואָס איהר האָט ,,פּשעס־קראַביקעס״, וועל איך ענק זאָגען וויפיל ס'קאָסט!

— דאָס איז נישט אייער פּראַנצ.... עסק. איהר זאָגט וויפיל ס'קאָסט און איך וועל אייך סילוק'ן!

— כ'האַלט נישט דערפון, — האָט די ,,מוהמע גוטשע״ זיך געהאַלטען אין גרויסען מיט איהר האָ־טעל — עטץ קענט שוין זגעהען!

,,פּראַגיגע נאָז״ און מענדעלע האָבען נישט גע־נומען קיין שום אַנטייל אין דעם דאָזיגען געשפּרעך, זיי האָבען געוואוסט, אַז זיי זענען פון איין זייט אין ,,קאָפּשלאַק'ס״ האַנד, וועלכער האָט געלד, און פון דער צווייטער זייט, אין דער ,,מוהמע גוטשעס״ האַנד, וועלכע קען זיי באַלד אַרויסוואַרפען, און — דעמאָלט זענען זיי פערלוירען.

כ'האָב איהן אין דער אדמה, — האָט ,,קאָפּ־שלאַק״ ווייטער זיך געווענדעט צו דער מוהמע,

— איך קען געהען, איך האָב פאַר מילשען (די טיורמע אויף מילשאַ גאַס) נישט קיין מורא...

בעת דעם דאָזיגען געשפּרעך, האָט זיך פּלוצלונג געעפענט די טיר פון צווייטען צימער און ס'האָט זיך בעוויזען אַ קאָפּ מיט צושויבערטע האָהר, מיט אַ בישט ראַזירטען פּנים און דערשראָקענע אויגען:

— מוהמע גוטשע ווער איז דאָ? — האָט דער אַריינגעקומענער שטיל געפרעגט.

— היימישע. — האָט די מוהמע געענטפערט

— געה לעג זיך צוריק שלאָפען.

מענדעלען איז דער פרישער פּערשוין אויסגע־קומען בעקאַנט.

ער איז צוגעגאַנגען צו איהם און אַריינגעקוקט אין די אויגען.

— מענדעלע! — האָט יענער אויסגעשריען,

— ווי קומסט דו דאָ אַהער?.. וואָס פאַרא כאָליערא האָט דיך ד אַהערגעבראַכט?... וואָס, דו האָסט אויך צו טון מיט בלאַטע עסקים?..

מענדעלע האָט דעם פּערשוין דערקענט. דאָס איז געווען אַנ'אַלטשטעטער הענעך ,,רייסער״, אַנ'־אַלט בעקאַנטער גנב און קאַסע־ברעכער.

מענדעלע האָט געוואוסט, אַז הענעך איז פער־שיט געגאַנגען ,,אויף הייס״ (ביי דער אַרבייט) בעת אַנ'איינברוך אין אַ פאַבריק אויף קאָנטנאַ גאַס. ער האָט בעקומען אַ ווירעק פון 4 יאָהר טורמע, אַלס רעצידיוויסט, אָבער מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט מען אויף אַלטשטאָט גערעדט, אַז הענעך ,,רייסער״, וועלכער איז געווען אַ ספּעציאַליסט אויף ענטלויפען פון טיורמעס, האָט אויך דאָס מאָל פליטה געמאַכט.

— אַז ער איז היבען אַריינגעקומען, — האָט די מוהמע גוטשע זיך אָנגערופען, אָנווייזענדיג אויף מענדעלען, — איז ער זיכער אַ בלאַטער, דער משא ומתן איז זיכער אַ פעטער, אויב זיי זענען געקומען מיט אַ מאַדאַם און אַזאַ שעהנעם יונג, ווי דער דאָזיגער איז, וואָס ביידערט זיך אַזוי...

הענעך ,,רייסער״ האָט שלום געמאַכט צווישען די צדדים און ,,קאָפּשלאַק״ האָט בעצאָהלט, וויפיל די ,,מוהמע גוטשע״ האָט פערלאַנגט.

,,קאָפּשלאַק״ האָט בעקומען צוטרוי צו ,,הענעך רייסער״ און האָט איהם, אָהן שום בעהעלטעניש, דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע, זייער איצטיגע לאַגע, און געפרעגט אַנ'עצה, וואָס צו טון.

הענעך האָט אויסגעהערט רוהיג און מיט קאָפּ און דאַן געזאָגט.

— מיין עצה איז אַהיימצוגעהען שלאָפען, און וואַרטען ביז מ'וועט קומען אייך ,,צופּיצען״. ס'איז נישט פערהאַן קיין שום עצה דערצו, אַ ,,יונגעל״ מוז זיין גרייט צו זיצען אין מילשע, ווייל די דאָזיגע מויערען זענען געבויט געוואָרען פאַר אונז... און אויסבעהאַלטען זיך, וועט סיי־ווי־סיי נישט גע־לונגען, האָט ,,לאַזוך״ געלימערט, וועט ער ווייטער ליימערן און ט'וועט אייך גאָר נישט העלפען.

,,קאָפּשלאַקן״ איז דער ענטפער געפעלען גע־וואָרען. ווען ער האָט זיך אין איהם אַריינגעטראַכט האָט ער געזעהען, אַז הענעך איז גערעכט.

— איבריגענס, — האָט ,,רייסער״ ווייטער געזאָגט, — קענט עטץ נאָך פריי געהען, ווען אוי־ס־רייניגען אַלץ, אָבער נישט דאָ זיצען, ווי די נקבות, וועמען ס'יאָגט אַ מענטש.

,,קאָפּשלאַק״ האָט געהאָרכט די עצה: ביז איבערפאַריה זענען זיי שוין געבליבען ב יידער מוהמע גוטשע, און באַלד צומאָרגענס זענען זיי געגאַנגען יעדער אין זיין וואוינונג אַריין און גע־וואַרט, וואָס ס'וועט זיין ווייטער.

פאַר מענדעלען איז דאָס געווען אַ שרעקליכער קלאַפּ. ער איז געווען זיכער, אַז מ'וועט איהם איצט אַרעסטירען און ער איז פערפאַלען, ער איז נישט געווען קיין פערברעכער, וועלכער זאָל זיין צוגע־גרייט אויף אַזעלכע זאַכען. דעמזעלבען טאָג איז נאָך צו מענדעלען געקומען פּאָליציי און מענדעלע איז אַרעסטירט געוואָרען.

(פאָרטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער רעבען

ניי‏ער פאלקסבלאט

פרייטאג 14 כג מרחשון תרצ"א

נאוועמבער
זון-אויפגאנג 6.54
זון-אונטערגאנג 3.46
ליכט-צינדען: 3.33

דערמארדעט פון באנדיטען
דערוויל ארעסטירט א טאטען מיט צוויי זיהן

(2) צום לאנדווירט גאטליב מאישאק זענען געקומען צו גאסט אויף ראווערען צוויי זיינע קוזינס: זבערטאלד קריזע און בערטאלד העלמוט.

און אווענד האט מאישאק'ס טאכטער, וועלכע איז שוין געשלאפען, דערהערט עפּיס א גערויש אין'ם שטאל, וואו ס'געפינען זיך די ראווערען. מאישאק מיט זיין איי‏ניקעל, עמיל זענען ארויס אין הויף און דערזעהן דארט דריי אומבעקאנטע, איינער פון זיי האט אויסגעשאסען און געטראפען מאישאקען, וועלכער איז געפאלען א טויטער אויפ'ן ארט.

אויפ'ן שאס זענען אנגעלאפען אלע היימישע און די שכנים, און איינער פון זיי, באיערקא מיט א פיקס האט זיי גענומען נאכיאגען און נאכגעשאסען. און איינעם פון זיי געטראפען מיט שרוט. מ'האט אבער קיינעם נישט געכאפט.

די פאליציי'אישע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די באנדיטען שטאמען פון א שכנות'דיגען דארף. דער חשד איז געפאלען אויף א געוויסען נאווינסקי, וועלכער איז שוין 4 מאל געזעסן געמשפט פאר באנדיטען'אנפאלען און זיין זוהן סטאניסלאוו האט שוין אפגעזעסען אנ'אורטייל פון 15 יאהר. די אפטערוואציע האט פעסטגעשטעלט אז א צווייטער זוהן נאווינסקיס סטעפאן איז קראנק און געהט נישט ארויס פון שטוב. פאליציי האט געמאכט א בעווך ביי די נאווינסקים. סטעפאן האט ערקלערט, אז ער האט זיך פערוואונדעט אין וואלד. א רענטגען'אויפנאהמע האט אבער פעסטגעשטעלט, אז ער איז פערוואונדעט געווארען מיט שרויטקויהלען און עטליכע ערטער.

די פאליציי האט ארעסטירט אלע דריי נאווינסקיס. מ'האט זיי אפגעשיקט אין טורמע אויף קאפּערניק'גאס.

— גי-גי-גיט מיר פיי-פייער!
— בי-בי-טע זיי-זיי-זייער!
און עם פליהען פעטש, ווי די בעלקעס

(א) ביים רוג זשעראמסקי און קאפּערניק איז נעכטען פארגעקומען א צוזאמענלויף, און עטליכע פאליציאנטען איז קוים געלונגען פונאנדערצושייסען א פארל, וואס האט זיך פערביסען געשלאגען. ווי ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, איז דא פארגעקומען א קאמישער פאל מיט צוויי שטאמלער.

אייבער פון זיי מיט א פאפּיראס אין האנד איז צוגעקומען צום צווייטען און געבעטען פ...-פ... פייער! דער צווייטער אויך א שטאמלער האט איהם דערלאנגט א זאפאלקע און ארויסגערעדט ב.ב.ביטע ז־ז־ זעהר! דער שטאמלער האט געמיינט, אז יענער קרומט איהם איבער. יעזשעוואסקי (ליפּאווא 96) האט איהם דאן דערלאנגט אין באק. מישקאווסקי (קאראלעווסקא 11) איז איהם נישט געבליבען שולדיג און ס'איז געווארען פרעהליך.

ערשט ווען ס'איז אנגעקומען פאליציי, איז דער קוריאז אויפגעקלערט געווארען, און ביידע זענען אוועק יעדער זיין וועג.

1-טער קלאנג-פילם-
— קינא-טעאטער —
„SPLENDID“

12 היינט און פאלגענדע טעג! 12
קאמפּענדע גרענאדירען, וועלכע זענען פערמשפּט צום טויט, מיט'ן געוועהר אין דער האנד אונטער דער אנפיהרונג פון
CONRAD VEIDT
JOE MAY
עפּאפּיי פון העלדענטאט און ליבע, מייסטערווערק פון רעזשי פון
„די לעצטע קאמפּאניע“
דאס איז דער גרעסטער קלאנג-קלו.
מעכטיגער פילם, וואס ריהרט ביז דער טיפעניש מיט זיין הארטער מלחמה-ווירקליכקייט. הומאר פון מענשען, ווען דער טויט האט זיי ארייגעכאפּט אין די נעגעל אריין — דער פילם ריהרט יעדען צושויער ביז טרעהרען. — שלאכט, קלימפערריי פון געוועהר, טופען פון די קאפּיטעס פון די פערד, זעלנערישע לידער, דאס קראקען פון די קראען.
אינסצעניזאציע W. Kostelitz מוזיק R. Benacki פּראדוקציע „UFA“
אנהייב טעגליך 6, 8 און 10 אווענד. שבת און זונטאג 4, 6, 8 און 10 אווענד.
פּאספּארטוס און ח׳ח׳-בילעטען זיינען אונבעדינגט נישט גילטיג.

געשלעג צווישען צוויי חתנים פון איין כלה

(א) יעקב קאץ האט געהאט א מאל א כלה סאבינא רובינשטיין. אבער צווישען זיי איז אדורכגעלאפען א שווארצע קאץ און ס'איז געווארען אויס שדוך. דערוויל האט סאבינא זיך בעקענט מיט עפּיס א דוד רייכענבערג און א קורצע צייט ארום געשריבען מיט איהם תנאים.

נעכטען ביינאכט האט סאבינא שפּאצירט אויף דרעווניאנאווסקא-גאס מיט איהר נייעם חתן דערוויל איז פון ערגעץ אנגעקומען קאץ. דערזעהענדיג זיין געוועזענע כלה מיט רובינשטיינען האט קאץ זיך אנגעהויבען זידלען.

רובינשטיין האט זיך אנגענומען איהר קשיורע און צווישען קאץ'ען מיט רובינשטיינען, איז ענטשטאנען א געשלעג בעת וועלכען קאץ האט מיט געכאפּט אזא קלאפּ אין געזיכט ביים אויג, אז ער איז געפאלען א פערחלשטער.

דאס געשלעג האט לקווידירט דער פערבייגעהענדער פאליציאנט.

געפאקט די צוויי אנפאלער
וואס האבען אוועקגערויבט ביי א מיידעל 580 זל.

(2) מיט עטליכע טעג צוריק האבען מיר דערצעהלט וועגען אנ'אנפאל, וואס איז אויסגעפיהרט געווארען אויף דער אנגעשטעלטער פון א וואורשטען געשעפט, ביי וועלכער מ'האט ארויסגעריסען א פּעקעלע מיט 580 זל.

באלד דערויף האט די פאליציי ארעסטירט עטליכע פערדעכטיגע אינ'ם אנפאל. נעכטען האט זיך די פאליציי דערוואוסט, אז דעם אנפאל האט אויסגעפיהרט א געוויסער יאן ראגאלסקי (ס.שערפען 57) מ'האט איהם ארעסטירט, און ער האט דאן ארויסגעגעבען זיין שותף, אדאם קאטשמארעק פון שעראקאווסקי 25. מ'האט אויך איהם ארעסטירט. בעת דער קאנפראנטאציע האבען ביידע איבערפאלענע מיידלעך דערקענט די באנדיטען. זיי האבען זיך דאן מודה געווען, און מ'האט זיי אבגעפיהרט אין טורמע אויף דער קאפּערניק גאס.

צום טראגישען פאל אויף נאוואמיעסקא 5

מ'בעט אונז מיטצוטיילען, אז דער טראגישער פאל מיט'ן 19-יאהריגען מיידעל הנה שער. אויף נאוואמיעסקא 5 איז געשעהן מיטוואך ביינאכט. דאס מיידעל איז ארויף אויפ'ן בוידעם מיט א קריסטען הענגען וועש. מ'קען נישט פעסטשטעלען, צי זי האט זיך אראפּגעווארפען, צי מיט איהר האט פּאסירט אנ'אומגליקס-פאל צוליב אונפארזיכטיגקייט.

מיט דער לויה, וועלכע איז פארגעקומען נעכטען, האט זיך פעשעפטיגט „חסד של אמת“ און דער קערפּער איז אין פּראזעקטאריום נישט אפגעפיהרט געווארען.

קליינער פעליעטאן

וואהלען

איך מיין אז דער גאנצער ענין וואהלען איז בעשאפען געווארען נאר צוליב די וואהל-קוריאזען, וואהל-אנעקדאטען, וואהל-וויצען און בכלל פון וואהל זיי ווערטער און וואס צו רעדען פּונקט ווי דער האהן מיינט, אז דער פריהמארגען איז געשאפען געווארען ער זאל קאנען קרעהען... ווי די זאך זאל אבער זיין, איז דאס א ענין גדול ונורא, בפרט פאר פעליעטאניסטען. א פעליעטאניסט, אין דער צייט פון וואהלען, לעבט ווי א פיש אין וואסער פון זאלע זייטען רייסט מען איהם און מ'דערצעהלט איהם פערשידענע וואהל אנעקדאטען, אז ס'איז ביי איהם פשוט א איבער-פּראדוקציע אין זיינע סחורות.

אזוי למשל האט מיר היינט געטראפען א יוד און פרעגט מיר א קלאץ קשיה:

— היתכן — זאגט ער — אז א קאנדידאט פון דער אגודה קאנדידירט אויף דריי ליסטעס און כמעט אומעטום אויפ'ן ערשטען פלאץ, דאס הייסט, אז אין אלע דריי ערטער איז זיין קאנדידאטור א געזיכערטע, וואונדערט זיך ווייטער דער יוד און פרעגט ווי אזוי וועט דאס איין מענש טאן דריי שליחות'ן, אפילו א מלאך קאן דאך אויך נישט טון קיין צוויי שליחות בפרט א בשר ודם...

האב איך זיך דערמאנט צו געבען דעם יודען א תירוץ מספיק און איך האב איהם דערצעהלט א מעשה:

ביי די מעריב יודען איז א יאהר־צייט גאר א גרויסער ענין, ווי פריי זיי זאלען נישט זיין, איז פון יאהר־צייט האלטען זיי שטארק, אין פיל קהלות איז דארטען זאגאר אייגנעפיהרט, אז אינ'ם טאג פון יאהרצייט, פאסט דער, וואס האט יאהר־צייט, די רייכע אבער, וואס פוילען זיך צו פאסטען, דינגען זיי איינעם וואס זאל פאסטען פאר זיי, און אזוי ווי ס'איז דא אין דער קהלה א רב, א חזן און א שמש איז אויך דא א „פאסטער“ וואס דאס איז זיין פרנסה, און דאס איז גאר נישט קיין שלעכטע פרנסה, ווייל עס טרעפט, אז דריי און מעהר בעלי בתים האבען אין איין טאג יאהר־צייט פאסט ער פאר עטליכע אויף אמאל...

ויהי היום, האט געטראפען, אז דער גביר פון שטעטעל, לאמיר איהם רופען מארקוס, האט געהאט יאהר־צייט האט ער בעצאהלט דעם „פאסטער“ ער זאל פאר איהם פאסטען אינ'ם טאג פון יאהר־צייט קומט מארקוס צופעליג אריין אין א ערשטקלאסיגען רעסטאראן און געפינט דעם דאזיגען פאסטער, ווי ער זיצט און עסט ווי פורים צו דער סעודה. איז ער געווארען א אנגעצינדענער און איז צוגעלאפען צו איהם מיט א געוואלד:

— דו לומפּ אייבער! דו געמיינער מענש, איך האב דיר דאך בעצאהלט דו זאלסט היינט פאר מיר פאסטען און צום סוף עסטו גאר?...

— בערוהיגט איך, ה' מארקוס — האט דער פאסטער איהם געזאגט — איהר זייט אין בעסטען ארדנונג, ווייל פאר אייך פאסט איך, אבער דער „וואלף“ וואס האט אויך היינט יאהר־צייט אוו ער האט מיר נישט בעצאהלט איז פאר איהם עס איך, כדי ער זאל נישט יוצא זיין. אבער פאר אייך פאסט איך...

אט אזוי האב איך געענטפערט דעם יודען, וואס האט מיר געפרעגט די קלאץ קשיה — וועט אויך טון דער דעפוטאט וואס וועט זיין אויסגעקליבען פון דריי ליסטעס, פאר לאדז למשל וועט ער פאסטען און פאר ווארשא וועט ער עסען...

שר של אש.

רעגיסטראציע פון ארבייטסלאזע
אויף דרינגענדע רעגירונגס-שטיצע

דער מאגיסטראט איז מודיע, אז מיטוואך, דעם 12 נאוו. האט זיך אנגעהויבען די רעגיסטראציע אויף רעגירונגס-שטיצע פאר ארבייטסלאזע, וועלכע האבען בעקומען דרינגענדע שטיצע אין חודש סעפטעמבער ה. י. און אויך פאר די ארבייטסלאזע, וועלכע האבען שוין נישט בעקומען קיין שטיצע פון ארבייטסלאזען פאנד אין חודש סעפטעמבער און וואוינען אין לאדז.

פריילעדיגע און פערהייראטע אהן קינדער האבען נישט קיין רעכט אויף דער דאזיגער שטיצע.

ארבייטסלאזע, און וועמענס פאמיליע עס ארבייט אפילו נאר איינער, אדער בעקומט וועלכע עס איז שטיצע — האט אויך נישט קיין רעכט אויף דער דרינגענדער שטיצע.

די רעגיסטראציע וועט פארקומען אין לאקאל פון אינטערשטיצונגס אמט פאר ארבייטסלאזע אויף דער גאס פון 21 קאניאווער שיטער-פולק 32 פון 9 ביז 2 בייטאג, לויט פאלגענדען סדר:

פרייטאג 14 נאוועמבער – K L Ł
שבת 15 נאוועמבער – M N O
מאנטאג 17 נאוועמבער – P R S
דינסטאג 18 נאוועמבער – T U W Z Ż

טשעכאסלאוואקישע סוחרים בעזוכען לאדז

(2) די טעג קומט קיין לאדז אנ'אויספלוג פון טשעכישע אין וועלכען ס'בעטייליגען זיך פארשטעהער פון די ווירטשאפטליכע קרייזען. דער אויספלוג האט די אויפגאבע זיך צו בעקענען מיט א רייה אינדוסטריע-צענטרען אין פוילען און אנבינדען מיט זיי א קאנטאקט.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10), כארעמוא (פאמארסקא 10), מילער (פיעטריקאווער 46) עפשטיין (פיעטריקאווער 225), גארטשיצקי (פיעטריקאווער 59), אנטאניעוויטש פראנציסקאנסקא 50).

היינט און פאלגענדע טעג!
דער אונפערגעסליכער אקטיאר, זשעני פון דער מימיק, דער העלד פון די מייסטערווערקען: „דער גלאקען-ציהער פון נאטער-דאם“, „געשפענס אין דער אפערא“, „נאכט-בייטש“ און אנדערע
LON CHANEY
פערבשופט ווידער אלעמען מיט זיין מעכטיג און דינאמיטיש שפּילען אין מייסטערווערק א. נ.
לאקאמאטיוו 2329
דראמע פון מעכטיגע געפיהלען און פאטער-ליבע אין דער צווייטער הויפּט-ראלע PHYLLIS HAWER
העלדין פון בילד „טשיקאגא“.
אויסער'ן פּראגראם: קלאנג - קאמעדיע א.נ. „די פראכט פון פרייהייט“.
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 אכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.
פאפולערע פרייזען.

ס'זענען אנגעקומען באטען!!!
(די מאדערנסטע)
פון פאלגענדע פירמעס:
די פרייזען זענען נידריגער, ווי אין פאריגען יאהר ביז 50 פראצ.
מיר עמפעהלען דעטייל:

באטען ברוינע, פירמע Tretorn	12.00
דאמען-גארבארדין-באטען שווארצע	15.50
" " לאקירטע פון	17.00
לוקסוסאטע " " פון	25.00
מענער-קאלאשען	14.50
דאמען - קאלאשען	7.50

אינגלענדישע באטען

דאמען-גארבארדין-באטען	10.00
קינדער- "	7.00
לאקירטע דאמען-באטען פון	10.00
דאמען-קאלאשען	4.50
מענער - קאלאשען	7.00
שטוב-פאנטאפעל קאמיל צו	8.00

בעמערקונג: ס'ווערען אנגענומען ווערקסלען און טשעקען אהן העכערונג פון די פרייזען.
הורט און דעטייל!
האנדעלס-אונטערנעהמונג
M. FANTULIS
לאדז, אנגראדאווע 2,
רוג נאוואמיעסקא. טעל. 161-96

דער וואונדער-בוים

פאלקס-לעגענדע

פון מ. יאשטשעוויטשער

די תלמודישע אגדה דערצעהלט: איינער איז אמאל געגאנגען אין דער מדבר, לאנג האט ער גע-בלאנדזשעט אהן א וועג, אהן א שטעג, די זון האט געבאקען ווי א קאלך-אויווען, דער הייסער זאמד האט די פיס געברענט, קיין ווינטעל, קיין שאטען. דער גומען פערטריקענט, דער וואסער-לאגעל איז געווען ליידיג און די ברויט-טארבע — פוסט. א פאר טעג, ווי ער האט אין מויל נישט געהאט. שוואך איז ער געווען פון הונגער, קוים, וואס ער האט די פיס געשלעפט. און אזוי גע-הענדיג פערצאגט און פעראומערט האט דער ריי-זענדער מיט אמאל דערזעהען א בוים מיט געדיכטע צווייגען און בלעטער, וואס האבען פערשפרייט א שאטען אויף א רעכטען מהלך ארום. דער רייזענ-דער האט זיך אין שאטען געווארפען, א צייט איז ער געלעגען אהנמעכטיג און, אז ער איז צו זיך געקומען און דערשפירט א שרעקליכען הונגער, האט ער דערזעהען, ווי אויפ'ן בוים וואקסען שיינע זאפטיגע פירות און אונטערן בוים פליסט א קלאר ריינער קוועלכעל. האט ער זיך דא אויסגערוהט, געגעסען און געטרונקען, האט דעם לאגעל אנגע-פיהלט מיט וואסער, די ברויט-טארבע מיט פרוכטען און איז זיך ווייטער אוועק זיין בוים מיט א ברכה אויף די ליפען צו דעם בוים, וואס האט איהם פשוט מחיה געווען.

ווי קומט אין מיטען מדבר, — וואו מיילען ווייט ארום זעהט מען נישט אפילו א גרעזעלע — אזא פרוכטיגער בוים?

וועגען דעם וואונדער - בוים דערצעהלט די לעגענדע:

עס איז געווען מיט טויזענדער דורות צוריק. אין דער צייט זענען נאך מענשען געווען נאאיו ווי קינדער און האבען געלעבט מיט דער נאטור און געליבט די זון, די לבנה, די שטערן. עס איז נאך געווען אין דער צייט, ווען די יסורים פון לעבען און אנדערע שטרויכלונגען האבען נאך נישט געהאט קיין שליטה אויפ'ן מענשען און האבען נאך נישט געהאט אין איהם דערשטיקט דעם וואכענדיגען רגש צו דער נאטור-שיינקייט, צו דעם געזאנג פון פויגעל און צום אפקלאנג פון פריהלינג.

דאס איז געווען מיט א צייט יאהרען צוריק.

דעמאלט האט אין א קליינעם וועלדעל פון טייטעל-בוימער, גאלד-עפעלבוימער און טענענבוימער געלעבט א קלוגער גוטהארציגער אלטער. דער דאזיגער אלטער איז זיך געזעסען און יום ולילה געלערנט פון בוך פון נאטור, די שטערן פון הי-מעל זענען איהם געווען פייערדיגע אותיות, די ערד-בלומען — ווערטער, די בוימער — שורות און די לאנדשאפט — גאנצע קאפיטלען.

און דער אלטער האט פערשטאנען די שפראך פון חיות און עופות, די שפראך פון גראזען און אפילו די סודות פון די שטומע, קאלטע שטיינער זענען פון איהם נישט געווען פערהוילען.

געלעבט האט דער אלטער אין א ביידעל, וואס ער האט זיך אויסגעפלאכטען פון וואסער-גראזען און ווילבערבוים-צווייגען..

און אלע לעבעדיגע בעשעפענישען, וואס זענען געווען אין וועלדעל, גרויסע און קליינע, האבען איהם געקענט און געליבט, דעם אלטען. פויגעלעך פלעגען זיך צו איהם פערזאמלען גאנצע מחנות, שוועבען ארום איהם און איבער איהם און פאר איהם זינגען און די גאנצע נאטור האט מיטגעזונגען, פון די ארומיגע וועלדער און הויכע בערג, וואס האבען פון ווייט אריבערגעקוקט צוזאמען מיט די וואסערן, אין וועלכע די זון האט זיך אזוי צויבערהאפט אפגעשפיגעלט, האבען זיך צו איהם סודות געטראגען און אין דער פערנאכטיגער דע-מערונג פלעגען רוהיגע נשמות, ציטערענדיג אין דער לופט אומשוועבען און אין זייער לויפענדיגען בריק האט דער אלטער טויזענדער זאכען ענטדעקט.. אומדערגרייכבארע טיפענישען, דעם גאנצען צוי-בער פון צערטליכקייט, די פולע פאעזיע, פון וועל-כע מיר טרוימען, אזוי ווי די אייביגקייט, וואלט דא איהר סוד ענטפלעקט אונטער די בערג פון לעגענדעס.

און אפילו בלוטדורשטיגע חיות זענען איהם געווען אונטערטעניג, זשאבעס און פארביגע שמעטערלינגס, פלעגען זיך שפילען, זיך דרעהען אין געווירבעל ארום זיין ביידעל. עס האבען זיך טענץ געפלאכטען, וואס אמאל שטארקער און פליסיגדיגער און אין יעדען ליד איז געלעגען אזוי פיל געפיהל, אזוי פיל גלויבען, האפענונג און ליבע, אז מען האט דאס גאר נישט געוואלט איבעררייסען.

האבען אויך מענשען אנגעהויבען צו קומען אין וועלדעל....

און יעדער קראנקער און פערזארגטער האט געפונען דא אין אלטענס וועלדעל א טרייסט און א הילף, פרידען און נחת, אלע זענען זיי געווען ליב און טייער ביים אלטען, וועלכער האט פאר יעדען געפונען א טרייסט-ווארט און א גוטע עצה און דער אלטער, וואס זיין גאנצע נשמה איז פול גע-ווען איבער איהרע ברעגעס מיט רחמנות און ליבע צו יעדערן פון די בעשעפענישען, האט געוואוסט אריינצודרינגען אין דער טיפעניש און אין די פערבארגענסטע ווינקעלעך פון יעדערנס הארצען, פון די, וואס זענען געקומען זוכען ביי איהם שוץ.

עס האט זיך געדאכט, אז די שכינה אליין האט זיך געפרעהט מיט'ן וועלדעל פון פרידען און ליבע.

די צייט איז אבער אויף אנ'ארט נישט גע-שטאנען, עס זענען אוועק יאהרען און טעג.

און בעת דעם אלטענס וועלדעל האט אלץ מעהר געבליהט און זיך פונאנדערגעוואקסען מיט זיין גאנצער פראכט און שיינקייט, האבען זיך דאר-טען אין דער גרויסער, ברייטער וועלט — ווייט פון דעם דאזיגען „קליינעם גן-עדן" — מענשען געפרוכפערט און געמעהרט, און עס איז גרויס געווארען די ענגשאפט און עס האט זיך געשטארקט די ארימקייט, און די אויסדערוועהלטע פון די בע-שעפענישען האבען מלחמה געהאלטען, זיך געראנ-געלט און געווארגען איינער דעם צווייטען און מחמת גרויס ארימקייט און דחקות-לעבען, האבען זיך מענשען דערמאהנט אן דעם דאזיגען וואונדער-ליכען וועלדעל, וואו עס האט געלעבט דער וואונ-דערליכער אלטער און עס האט זיך בעהעפט אין זיי א רוח רעה און א געלד-תאווה האט זיי אנגע-נומען...

און דעמאלט האט דורכגעשאלט דורך דער וועלט דער שרעקליכער כרוז!

פארוואס זאל דאס דער אלטער זיין א מושל אליין אויף דעם וועלדעל און זיין אנ'עושה חסד לויט זיין ווילען און אייגענער דעה? נעהמט זיך אלע, לאמיר געהן צום וועלדעל און זאל יעדער נעהמען, וואס איהם געפעהלט, און וואס ער האט נויטיג. ווער עס וויל — זאל אפשאקלען פירות פון די בוימער, ווער עס וויל בלומען, זאל זיי אפ-רייסען, ווער עס דארף האלץ צום הייצען, זאל געהן און אונטערזעגען די בוימער. און אזוי טראכטענדיג שלעכטס אויפ'ן וועלדעל האבען מענשען פערגעסען אן די טייערע סגולות, וואס האבען געפונען אנ'ארט אין וועלדעל, סגולות פון אמת, ליבע, גוטסקייט און חכמה, ס'זענען אויפגעשטאנען מענשען, גאנצע מחנות און האבען געשטורעמט דעם וועלדעל פון פרידען און ליבע.

און אין איין שיינעם פריהמארגען איז אלץ פערענדערט געווארען.

מיטאמאל!

מחנות מענשען, פוסגעהער און רייטער, שרעק-ליכע מאשינען, בייזע מארד-אינסטרומענטען, די טאג-ליכט איז גלייך פערטונקעלט געווארען, — די לופט — פערשטיקט מיט פולווער און גיפטיגע ריחות.— איז געווארען א טומעל אין רוהיגען וועל-דעל, האבען זיך דערשראקען אלע בעשעפענישען, ווילד האבען זיי געקוקט מיט שטארע אויגען, די בהמות, חיות, און עופות, וועלכע האבען זיך גע-טוליעט איינער צום צווייטען, נישט וויסענדיג, וואס צו טון. און, אז די מחנות מענשען האבען זיך דערנעהנטערט, איז אין רוהיגען וועלדעל נאך גרע-סער געווארען דער טומעל. אלע חיות און בהמות זענען אנטלאפען און אפילו די ביהנען, זשאבעס און שמעטערלינגען זענען אוועק קוים מיט'ן לעבען.

און מענשען, האבען זיך איבערגעגעבען צו זייער תאוות און חיה'שע געפיהלען, און דאס וועלדעלע איז פול געווארען מיט רויב און מארד. די גרעזער זענען צוטראטען געווארען, די בלומען אפגעריסען, בוימער אפגעהאקט און זענען געפאלען מיט א וועה-געשריי און קלאגענדיג אויף זייער גרויסען חורבן.

און, אז דער אלטער האט דערזעהן די מעשים פון די מענשען, די קנאה-שנאה, איז ער אריינגע-קומען אין גרויס צארן און האט פערבארגען זיין רחמנות. די הימלען האבען זיך אנגעטון אין בלוי-ענע וואלקענס און די זון איז אין מיטען טאג פינס-טער געווארען, און פייערדיגע מלאכים זענען ארונ-טער פון הימעל און האבען פערברענט און פער-טיליגט די אלע איבערגעבליבענע גראזען און בוי-מער און בעלי-חיים, וואס די מענשען האבען אי-בערגעלאזען.

און אז דער אלטער איז צוריקגעקומען, האט אויפגעעפענט די אויגען און זיך ארומגעקוקט, האט ער דערזעהן, ווי אויפ'ן ארט פון זיין שיינעם, פרוכטבארען וועלדעל האט זיך פונאנדערגעצויגען א גרויסער שטח פון א זאמדיגען מדבר. א וויסטע ניש, וואס ברענט, ווי א פייערדיגער קאלך-אויווען, און א שרעקליכער שטורעם בלאזט און רייסט, ברענט און ווערגט און פערניכטעט אלץ, און די זון האט זיך בעהאלטען הינטער די בלייענע וואל-קענס און גרויס און ברייט איז דער מדבר און האט נישט קיין ברעג און קיין סוף.

און איינער אליין איז דער אלטער געבליבען שטיין אין דעם גאנצען שטורעמדיגען מדבר, אונ-טער דעם גליהענדען בלאהען הימעל, האט ער געזעהען און פערשטאנען, אז זיין גורל איז שוין בעשלאסען, אז ער זאל דא פערבלייבען אין התבודדות און ער וועט מעהר נישט זוכה זיין צו זעהן עפעס א לעבעדיגע נשמה, וואס ער זאל קע-נען טרייסטען און ליב האבען. און ער וועט שוין דעם גאנצען לעבען נישט קענען ברענגען קיין נוצען און וועט זיין פערשאלטען אזוי ווי דער גרויסער מדבר.

א ציטער איז איהם דורכגעגאנגען איבער זיין גאנצען קערפער, א גרויסער צער האט איהם ארומ-גענומען און זיינע אויגען האבען געגאסען מיט טרעהרען. ער האט געקניעט און פון זיין ברוסט האט זיך ארויסגעריסען א פערצווייפעלטער אויסגע-שריי: — האר פון דער וועלט! זאל זיין דיין ווילען, אז עס זאל כאטש בלייבען אויף דעם ארט א זכר פון מיר און פון מיין לעבען אויפ'ן וועלדעל.

און אין א רגע האט פאסירט א וואונדער.

אויף דעם ארט, וואו עס זענען געפאלען דעם אלטענס טרעהרען האט ארויסגעשפראצט און אויפ-געבליהט א גרויסער שיינער טייטעלבוים מיט זאפ-טיגע פרוכטען, און צופוסענס פון בוים האט זיך אויסגעשפאלטען א קוואל פון לעבעדיגען וואסער און גראזען האבען געגרינט, און בלומען האבען א-רויסגעשפראצט.

און צו דעם פרוכטבארען ווינקעל, צום בוים אין דער מדבר קומען נאך היינט אלע דורכרייזענ-דע פון מדבר, אלע מידע און דורשטיגע, צו שטי-לען זייער הונגער און דורשט מיט די פרוכטען און קוואל-וואסער און רוהען זיך אויס אינ'ם שא-טען פון דעם בוים.

און פון וואונדערליכען אלטען איז געבליבען א זכר....

אבל בוּל, נעבעך...

(ערצעהלונג)

— פון —

קאטול מענדעס

דאס איז געווען א זייגער צוועלף פארמיטאג די פאריזער אריסטאקראטקע לוסיל באלעט איז באר וואס געקומען צו גאסט צו איהר פריינדין ליאלא. פאר א דאמע פון לוסיל'ס שטאנד, וועלכע האט אהן שום ספק פערבראכט פאריגע נאכט אין לוס-טיגער געזעלשאפט ביז'ן גרויען טאג אריין, איז אט דער איצטיגער וויזיט געווען גאר אויסערגעוועהנליך פריה. ליאלא איז דעריבער געווען זיכער דאס מיט איהר פריינדין האט מסתמא פאסירט א זעהר וויכטיגע זאך.

— וואס האט מיט דיר געטראפען, לוסיל?

— האט איהר פריינדין געפרעגט מיט איבערראשונג פון דעם אימפעט, מיט וועלכען זי איז אריינגע-געפאלען אין בודואר און דערביי צושאטען אויפ'ן טעפיך די גלעזערנע פאטשערקעס פון די יאפא-נעזישע פארהאנגען אויפ'ן טיר, — דו קוקסט מיר אויס ווי טויזענט רוחות וואלטען זיך נאך דיר נאכגעיאגט!

לוסיל האט זיך אראפגעלאזט אויף א שטול און קוים אפגעכאפט דעם אטעם.

— איך בין געקומען מיט דיר זיך האלטען אנ'עצה.

— אזוי פריה? קעצעלע מיינע, דו האסט דאך נאך בעדארפט ליגען אין בעט און חלומ'ן פון די ביינאכטיגע ערפאלגען!

— הער שוין אויף דיינע שפאסען, ליאלא. איך בין איצט זעהר ערנסט געשטימט. איך וויל פערפיהרען א פראצעס געגען איינעם, וועמען דו קענסט זעהר גוט.

— א פראצעס? פארוואס? האט ביי דיר עמיצער צובראכען דיין הארץ, אדער אפשר גע'גנב'עט א קוש איבערגוואלד?

— דו שפאסט און מיר געהט ממש אין לעבען...

— נו, גוט, דערצעהל, איך הער זיך צו.

— דיין גוטער פריינד, לודאוויק דע-סעסיל, האט וועגען מיר פערשפרייט א קלאנג מיט דער כונה צו שעדיגען מיין רעפוטאציע צווישען מיינע בעקאנטע מענער.

— און דאס איז איהם געלונגען? א וואונ-דער כ'לעבען! וואס, א שטייגער, האט ער וועגען דיר דערצעהלט?

— דאס געה איך דאך דיר דערצעהלען, נאר דער קאפ איז מיר אזוי פערדרעהט, דאס איך ווייס נישט פון וואנען אנצוהויבען. דו ווייסט דאך, ליאלא, וואס פאר אנ'ערפאלג איך האב שטענדיג געהאט צווישען מענער?

— וואס פאר א פראגע! איין קוק פון דיינע גרויסע שווארצע אויגען, איין שמייכעל פון דיינע קליינע ליפעלעך, איז גענוג צו פערדרעהען דעם קאפ פון שטארקסטען מאן!

— א דאנק דיר פאר די קאמפלימענטען. אלזא, הער זיך איין מיט קאפ. שוין א לאנגע צייט, אז איך האב גענומען מערקען דאס מיינע בעקאנטע מענער פערהאלטען זיך צו מיר זעהר גלייכגילטיג אין מיין געזעלשאפט. איך בין צו דעם נישט צוגעוואוינט געווען און דאס האט מיך זעהר שטארק פערדראסען.

— ליאלא, דאס לאזט זיך מיר גאר נישט גלויבען!

— ווארט, דאס איז נאך נישט אלעס! איך האב אויך בעמערקט, אז די בעקאנטע האבען מיר אויפגעהערט פארצושטעלען פאר זייערע פריינט. אזוי, דאס איך האב אין דעם לעצטען מאנאט נישט געשלאסען קיין איין נייע בעקאנטשאפט. דו האסט גאר קיין בעגריף נישט ווי שרעקליך איך האב דערפון געליטען! דאס הארץ האט מיר שיער געפלאצט פון ערגעריש. איך האב גאנצע נעכט נישט געשלאפען, פרובענדיג טרעפען, פאר וואס די מענער זענען צו מיר פלוצלונג קאלט גע-ווארען. איך בין אוועק צו מיין בעסטען פריינט — צום שפיגעל. געוואלט זעהען, אפשר בין איך אונטער דער צייט אזוי פערעלטערט געווארען, דאס די מענער האבען זיך מיט מיר צוליב דעם אויפגעהערט צו אינטערעסירען. אבער דער גרוי-סער געשליפענער שפיגעל אין מיין בודואר האט מיר געצייגט א קערפער ווייס ווי אלאבאסטער ליפען רויט ווי קארשען און א פאר אויגען אנ-געפילט, דאכט זיך, מיט א מאגנעטישער קראפט צו צוציהען יעדען מאן, שוין נישט רעדענדיג פון מיינע פולע ארימס און שטייפע, אבגעטאקטע ברוסטען...

— האסט געמוזט שטעהן פאר'ן שפיגעל א היבשע צייט, פריינדין מיינע!

— הויבסט שוין ווידער אן דיינע שפאסען?! דו זאג מיר בעסער צי איז מעגליך, אז מענער זאלען פון העלערהויט ווארפען אנ'אום-חן אויף די אלע אויסגערעכענטע מעלות?

— אונמעגליך! איך בין זיכער, אז די מענער זענען, נאך אלעמען, די בעסטע מבינים אויף פרויען-שעהנקייט.

— האב איך זיך טאקע נישט געקענט ער-קלערען די גאנצע זאך. ווי קומט עס, האב איך מיך געפרעגט, וואס די מענער האבען מיר אויפגע-הערט צו שיקען בלומען? פארוואס קומען זיי מיך נישט בעזוכען אזוי אפט ווי פריהער, און אז זיי קומען שוין יא, פארוואס איילען זיי זיך אוועק צוגעהן, נישט ווארפענדיג אפילו קיין בליק צום בודואר... פארוואס שיקען זיי מיר מעהר נישט צו קיין קאנפעקטען אין מיין טעאטער-לאזשע? ביים טאנצען האב איך בעמערקט, דאס מען לאדט מיך איין מעהרסטענטיילס צום קאדריל און נישט צום וואלס, דעם הערליכען וואלס, ווען מען טאנצט זאלבאנאנד, מיט איין מאן און מען שוועבט מיט איהם איבער'ן זאל אפגעטיילט פון די איבעריגע טענצער.

— אזוי שלעכט האט עס שוין מיט דיר גע-האלטען און איך האב גאר וועגען דעם נישט גע-וואוסט.

יא, ליאלא, און נאך עפעס, וואס איך שעהם זיך אייגענטליך צו ברענגען פאר מיינע ליפען!

— דו ווייסט דאך, אז מיט מיר מעגסטו זיין אפענהערציג. דערצעהל מיר אלעס!

— איך האב בעמערקט, אז מיינע בעקאנטע מענער האבען מיר אנגעהויבען צו בעהאנדלען מיט צופיל אויסערגעוועהנליכען רעספעקט.

— וואס רעדסטו, לוסיל! דאס קען נישט זיין!

— דאס איז אבער א פאקט, און אט די רעס-פעקטאבעלע בעהאנדלונג פון די מענער האט מיך זעהר און זעהר געערגערט. ס'האט מיך פשוט געטריבען צו פערצווייפלונג. איך בין געווארען אזוי אויפגערעגט, דאס איך האב זיך געווארפען מיט אלע כוחות צום פלירט... דו ווייסט דאך, ליאלא, דאס אין מיין פלירט, אין מיין גייעג, אויף מענער, האב איך געהאלטען פון כלל: זאלען די מענער מיך פריהער פערטשעפען איידער איך זיי, און מיר איז דאס שטענדיג לייכט אנגעקומען. איצט אבער, אין מיין פערצווייפלונג, האב איך געביטען מיין שטע-לונג. און דערפאר, אפשר, איז די ווירקונג אויך געווען א פערקעהרטע: די מענער האבען פון מיר גענומען אנטלויפען, וואו דער רויטער פעפער וואקסט.

— לוסיל, דו דערצעהלסט מיר עפעס אלץ זאכען, וואס לאזען זיך גאר נישט גלויבען!

— דאס איז מסתמא דערפאר, ווייל דו האסט מיר שטענדיג געהאלטען פאר א שעהנע.

— איך וועל נישט קאווירען פאר אונז ווייבער, אבער, אז די מענער האבען דיך געהאלטען פאר א שעהנע, דאס מוז איך צוגעבען.

— און אט די מענער זענען פלוצלונג אפגע-קיהלט געווארען צו מיין שעהנקייט! ווען דו וועסט זיין מיט צעהן קעפ וועסטו נישט טרעפען פאר וואס? איך וואלט זיך אפשר נאך איצט אויך גע-בראכען דעם קאפ, ווען נישט אונזער פריינד גראף דע-ראזשעל. ער האט פאר מיר ענטדעקט דעם סוד און מיר די אויגען געעפענט.

— דערצעהל, דערצעהל, ליאלא, איך ווער פערברענט פאר נייגעריגקייט!

— דער גראף איז שוין ביי מיר נישט געווען א לאנגע צייט. איך בין דעריבער געווארען אויסער זיך פון פרייד, ווען די קאמער-מיידעל האט מיר אריינגעבראכט זיין וויזיט-קארטע. איך האב שנעל צורעכטגעמאכט מיין טואלעט. דו ווייסט דאך, אז דער גראף איז א מבין אויף שעהנע קליידער. איך האב זיך אנגעטון ווי עס בעדארף צו זיין, ווען מען וויל געפעלען א מאן....

— אזעלכע זאכען דארף דיר קיינער נישט לערנען!

— ווען דער גראף האט מיך דערזעהן האט ער מיט ענטציקונג אויסגערופען: „מיין טייערע מאדאם באלעט, איהר זעהט דאך אויס ווי א מלאך.... אזוי רייצענד.... איהר קענט איינעם פערי-כישופ'ען!" און ער האט מיך בעשאטען מיט קאמפלימענטען. זיינע ווערטער האבען מיך טיף געריהרט. איך האב שוין לאנג נישט געקראגען קיין קאמפלימענטען פון א מאן. מיינע אויגען זע-נען פייכט געווארען פון טרעהרען, בקיצור, דער גראף האט מיר דערצעהלט, דאס לודאוויק דע-סעסיל איז שולדיג, וואס די מענער זענען צו מיר קאלט געווארען.

— לוסיל, הער מיר אויף צו ציהען די עצמות! קום ארויס מיט לשון! וואס האט ער אויף דיר אויסגעטראכט?

— דער גראף האט מיר אויך נישט אויסגע-זאגט אויף איין מאל, ער האט געוואלט איך זאל זיך אנשטויסען, לכתחילה, האב איך געמיינט, אז דע-סעסיל האט געפונען ארום מיינע שלייפען עט-ליכע גרויע האר און וועגען דעם בעקאנט געמאכט צווישען מיינע פריינד, אויף איהם, דעם פליאטקע-מאכער, איז אלץ צו גלויבען. אבער איך האב גע-האט א טעות. דער מנוול האט צווישען מיינע פריינד פערשפרייט דעם קלאנג דאס איך בין — אנו, פרוב טרעפען? — דאס איך בין א טוגענדהאפ-טע פרוי: אנ'אמת'ע צנועה!

— געה, שוין, געה, דאס קען נישט געמאלט זיין!

— איך האב פריהער געוואוסט, דאס דו וועסט אויף מיר אזא זאך נישט גלויבען! אבער די מע-נער, די נאראנים האבען, ווי עס ווייזט אויס, איהם יא געגלויבט. ער האט זיי אנדערצעהלט פערשידענע מעשיות, וועגען מיר. למשל! אז איך האב א טבע צו רייצען זיך מיט מענער, צו שפילען מיט זיי קאץ און מויז און נישט לאזען זיך כאפ-פען... א סימן, אז ער זאגט דעם אמת, האט ער זיי דערצעהלט א מעשה, דאס ער געהט מיט מיר ארום זעקס חדשים, דאס איך האב איהם אפגע-קאסט א שלל מיט געלד, און דאס ווייטער ווי קוש איז צווישען אונז נישט דערגאנגען..

(ווייטער זעה 11. זייט).

דער קונדס

הומאר — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט דורך א. שארפצינגעל

פּאָלימיק פון דער וואַד

יודען, מיר שטעהען פאַר אַ גרויסער סכנה, פאַר אַ גרויסער וועלט־קאַטאַסטראָפע, פאַר וואָס?

דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט האָט געהאַלטען אַ גרויסע רעדע וועגען שלום, וועלט־שלום. קיין ערגערער סימן פאַר א וועלט־אומגליק קאָן גאַר־נישט זיין, ווי אזא שלום־רעדע.

מיר דיפּלאָמאַטען ווייסען שוין מיט וואָס עס שמעקט אַזא זיסע שלום־רעדע.

ווען אַ פרוי רעדט אַ סך וועגען איהר צניעות האָט געזאָגט אַ געניטער דיפּלאָמאַט, דאַרף מען זיין מיט איהר פאָרזיכטיג. דאָס זעלבע מיינט מען ווען אַזעלכע פּרעזידענטען נעהמען אין דער אַר־בייט אַריין דעם שלום.

אין גענף רייסט מען זיך ביי די קעפּ וועגען מיליטער־דינסט און איינער וואַרפט דעם אַנדערען פאָר אַ גרעסערע בעוואָפנונג. אין האַזער רעדט מען וועגען שלום.

דער „קונדס“ לאַכט פון דעם.

אויפ׳ן הימעל א יאריד

וואַהל־מלאכה, פּיסק־מלאכה —
דבר׳ט מען, מען ווערט נישט מיד:
5 און 6 און 17, 18 —
אויפ׳ן הימעל אַ יאַריד!

דער איז דאָס! און יענער — פרעגט נישט!
אויף כפּרות באַר ער טויג...
און דער דריטער, און דער פערטער
איז אַ ווייסעל פון אַנ׳אויג!

דער — אַנ׳אויסוואורף און אַ שווינדלער!
דער — גייט נעבען זיינע שיך...
און עס בלייבט די אַלטע קשיא
בערל חנה׳טשעס: „נוער בין איך“?...

שטומפּיג, דומפּיג — שווער אין לופטען
אומעטום אָהן אונטערשיד,
אָט עס האַלט שוין באַלד ביי נעילה
אויפ׳ן הימעל דער יאַריד!....

די קאַנאָנען הילכען, שיסען
מיט דעם גרעסטען, לעצטען כוח,
און אין מוח פון דעם וועהלער
שטעהט שוין אַ געדיכטער רויך....

שטעהט ער נעבען תמ׳עוואַטע,
נאָך פון פריהער אָפּגעבריהט
און ער האָרכט דאָס אַלטע לידעל:
„אויפ׳ן הימעל — אַ יאַריד“!

יאָקעל בן פלעקעל.

די וואהלען געהען אוועק

צו זינגען מיט׳ן ניגון פון „יאַשקע פאָהרט אַוועק“.

הער־זשע וועהלער, טייערער וועהלער,
וואָס איך וויל פון דיר,
אָפּגעבען זאָלסטו, ביי דער אורנע
די שטימע באָר פאַר מיר.
אוי, אוי, אוי, אוי,
די וואַהלען געהען אַוועק,
אוי, אוי, אוי, אוי,
די וואַהלען געהען אַוועק,

וועסטו מיר, דיין שטימע געבען
צוזאַמען מיט דיין חברותא,
וועל איך מעהר קיין הונגער ליידען,
באָר עסען אין דער תפיסה.
אוי, אוי, אוי, אוי,
די וואַהלען געהען אַוועק,
אוי, אוי, אוי, אוי,
די וואַהלען געהען אַוועק,

ער גרייט זיך

וואַשענדיג די האַנד, זאָגט צו דער קאַנדידאַט צו האָבען שפּעטער „ריינע“ הענד.

כללים פאר וועהלער

זונטאָג דאַרף יעדער בירגער פערפילען זיין חוב און זיך שטעלען צו דער וואַהל־אורנע.

דערביי דאַרף יעדער בירגער וויסען, אַז זיין שטימע איז די וויכטיגסטע.

מען דאַרף נישט האָבען:

קיין האַרצקלאַפּעניש, קיין מורא, קיין פיבער, קיין ציטערניש און קיין קאָפּ־וועהטאָגען.

עס איז גענוג צו האַלטען די אויגען אָפען און גוט זיך אַרומצוקוקען פון אַלע זייטען.

ווער עס האָט צווישען די קאַנדידאַטען אַ שלעכטען פריינד, זאָל ער פאַר איהם אָפּגעבען זיין שטימע.

אינגעהאנדעלט „מזרח“

(אַ פאָלקס־וויץ)

געווען אַמאָל אַ דאָרפס־יוד, אַ פערגרעבטער ישובניק, אַ שטיק גוי, וואָס האָט זיך קנאַפּ וואָס געקענט אויף די שוואַרצע פינטעלעך.

נו, האָט דער יוד געהאַט אין דאָרף אַנ׳ אַכסניה, האָט ער געלעבט דערפון, וואָס אַ יוד פלעגט אַמאָל צו איהם פערפאָהרען. נו, און, אַז אַ יוד פערפאָהרט אין אַנ׳אַכסניה — וואָס־זשע טוט ער? שטעלט ער זיך דאַווענען, און אַז אַ יוד דאַרף דאַווענען — וואָס־זשע טוט ער? פרעגט ער זיך נאָך, וואו דער מזרח איז, איז דאָך אַבער אונזער בעל־אַכסניה אַ געוואַלדיגער גראָבער יונג הויבט ער נישט אָן צו וויסען, וואָס מזרח, ווען מזרח, און אַז אַ יוד דערלאַנגט איהם אַ פרעג.

— באַלעבאָס, וואו איז דאָ מזרח? — שטעלט ער, נעבעך, אויס אַ פאָר אויגען, גיט זיך אַ קראַץ אין דער לינקער פאה און ווייסט נישט פון וואָס צו זאָגען.

איינמאָל רופט זיך אָן דער בעל־אַכסניה צום ווייב.

— דו הערסט? עפּעס אַ שטראָף פון גאָט, זאָג איך דיר. אַלע יודען, וואָס פערפאָהרען צו אונז, האַלטען אין איין נאָכפרעגען זיך אויף מזרח, ווי מיינסטו, מיין זוויב, ווען מיר וואָלטען געהאַט ביי זיך אָט דאָס. וואָס זיי רופען אָן מזרח, וואָלטען מיר געקאָנט לייזען געלד און עס וואָלט אפשר אַריינגעפאַלען אַביסעל פרנסה.

ענטפערט ס׳ווייב:

— ווייסטו וואָס? לאָז דיך אַוועק אין שטאָט און קויף איין אַביסעל, ווי רופען זיי דאָס, מזרח? זאָל עס זיין אין שטוב — וועט אפשר טאַקע גאָט העלפען.

פאָלגט דער ישובניק זיין יודענע און לאָזט זיך אַוועק אין שטאָט און ווען ער בעגעגענט פרעגט ער:

— וואו קויפט מען דאָ מזרח?

האָט מען דעם ישובניק אָנגעוויזען אויף אַ יוד, אַ מוכר ספרים, וואָס האָט אַ חנוך מיט ספרים אויך געהאַנדעלט מיט מזוזות, תפילין וכדומה. קומט צו איהם דער ישובניק און זאָגט:

פערקויפט מיר מזרח.

בעהמט דער מוכר־ספרים און ווייזט איהם אַנ׳אָפּגעדרוקטען „מזרח“ און מאַכט צו איהם אַזוי:

דאָ האָט איהר ר׳ קרוב אַ מזרח, און טאַקע זעהר אַ פיינעם און אַ זעהר וואוילען, הענגט עס אויף געזונדטערהייט אויף דער וואַנד — און שוין.

קוקט אָן דער ישובניק די סחורה, וואָס מען דערלאַנגט איהם דאָ, קוקט אויף דעם אויפגע־מאָלטען און אָפּגעדרוקטען „מזרח“ אָנגעשלאָגען אויף אַ וואַנד פון דער אכסניה און האָט ברייט־לעך אַ מאַך געטון צו דער יודענע:

— נו, האָבען מיר שוין מזרח! זאָל איך אַזוי וויסען פון אַ גוטער קרענק, ווי איך ווייס, וואָס דאָס איז, באַר יודען וועלען דאָך פרעגען, — וועל איך הייסען בעצאָהלען!

קומען יודען אין דער דאָרפישער אכסניה, זעהען זיי, אַז אויף דער וואַנד הענגט אַ מזרח, ווייסען זיי דאָך שוין, וואו מזרח איז, פרעגט מען שוין נישט דעם ישובניק אויף מזרח, נאָר מען שטעלט זיך באַלד דאַווענען — און שוין.

געהט אַזוי אַריבער אַ צייט און דער ישובניק זעהט, אַז יודען האָבען זיך אינגאַנצען אויפגע־הערט באַכצופרעגען אויף מזרח, גיסט ער אויס זיין ביטער האַרץ פאַר׳ן ווייב:

— נו, ווי געפעלט דאָס דיר? האָבען מיר נישט געהאַט קיין מזרח — האָבען זיי רק גע־וואָלט מען זאָל זיי געבען מזרח, גיב זיי מזרח! און איצט, אַז איך האָב שוין אַריינגענומען מזרח אין שטוב אַריין און עס איז שוין, אַ דאַנק גאָט, דאָ מזרח, איז מיטאַמאָל געוואָרען אויס מזרח, און כאָטש ווער צוזעצט — ווילען זיי פון מזרח נישט הערען און נישט וויסען.

פראקטיש

יוד: — וואָס טראָגסטו עפּעס מיט דער אַזוי פיל עסענוואַרג?

קאַנדידאַט: מען דאַרף זיין פּראַקטיש, טאָמער קומט מיר אויס צו געהן אין תפיסה, לאָמיך כאָטש זיין בעזאָרגט מיט נעהמען עפּעס אין מויל אַריין.

א הארצרייסענדער אויפרוף

יודען בני רחמנים!

איך בין אַ מאַמע פון 6 קינדער, מיין מאַן האָט שוין עטליכע יאָהר נישט קיין פרנסה, איך געה ממש אויס פאַר נויט מיט מיינע קינדערלעך, די אָרימע שוועלבעלעך.

ענדליך האָט זיך איצט געמאָכט אַ געלעגענ־הייט מיין מאַן זאָל זיך דערשלאָגען צו אַ שטי־קעל פרנסה. ער קאַנדידאַטירט צום סיים, ער שטעהט אויף אַ ליסטע צו ווערען דעפּוטאַט.

געדענקט־זשע יודען, אַז אין אייערע שטימען איז אָפּהענגיג דאָס געזונד און לעבען פון מיר און מיינע קינדערלעך, שטימט אַלע פאַר מיין מאַן, גלויבט מיר, אַז אזא „קנאַקער“ ווי די אַנ־דערע קאַנדידאַטען זענען, איז מיין מאַן אויך, האָט רחמנות און שטימט פאַר מיין מאַן.

ערשטער שניי

בלימעלעך
פאַלען פון
הימעל —
פּיטשינקע,
ווייסינקע,
זיי;
פּליטערלעך
פאַלען פון
הימעל;
פּוכינקע,
ווייסינקע —
שניי!
שטערענדלעך
פאַלען פון
הימעל —
ליכטינקע,
ציכטינקע, —
העי!
שקצים!
אַרויס מיט
די שליטעלעך
און זיך
שליטלען
אין זיי!
שנייעלעך
פאַלען פון
הימעל —
ווייסינקע,
וויכינקע,
זיי.
בעכטיגע
מאַנופאַקטור
סוחרימלעך
בעשעפטיגען
ביים רוימען —
אוי, וועה!

א ראט פאר א מאלער

מאלער: — איך וואָלט מיין לעצט בילד גע־וואָלט אַוועקשענקען פאַר אַ גוטען צוועק.

קריטיקער: — טאָ גיט עס אַוועק פאַר אַנ־אַנשטאַלט פון בלינדע.

פארוואס מערי איז אוועק

מערי איז אָנגעקומען צו די באָקמאַנס פאַר אַ דינסט. פרוי באָקמאַן איז געווען אין זיבעטען הי־מעל, וואָס זי האָט ענדליך געקריגען אַ גוטע דינסט־מיידעל.

— עס וועט אייך, — האָט פרוי באקמאן געזאָגט, — זיין ביי אונז זעהר גוט, איהר וועט האָבען אַ סך פרייע צייט און זיך קאָנען טון, וואָס איהר ווילט.

אָפּגעוועזען אַ פאָר טעג ביי די באָקמאַנס, האָט מערי געלאָזט וויסען איהר מאַדאַם, אַז זי מוז זיך בלאָמבירען די ציינער, פרוי באָקמאַן האָט גע־רופען איהר אייגענעם דענטיסט און אָפּגערעדט מיט איהם, ער זאָל היילען מערין די ציינער און צושיקען דעם חשבון צום ה׳ באָקמאַן.

מערי האָט גענומען געהן יעדען טאָג צום דענטיסט. אין אַ פריה־מאָרגען, ווען די באָקמאַנס האָבען זיך גענומען פערטיג מאַכען צום פריה־שטיק, איז מערי אַוועק, און געקומען צוריק איז זי נישט פריהער ווי ערשט נאָך מיטאָג.

פרוי באָקמאַן האָט אַליין געקאָכט, געבאַקען, געריבען, געקלאַפּט די דיוואַנעס, געטון אַלץ, וואָס אַ הויז פערלאַנגט.

— וואָס קאָן איך זיך העלפען — האָט פרוי באָקמאַן אַנ׳אָפּגעצערטע, אַ פערמאַטערטע פון דער אַרבייט, זיך בעקלאָגט פאַר איהר שכנה, — איך דאַנק גאָט ,וואָס זי האַלט זיך ביי אונז, עס איז היינטיגע צייטען אַזוי שווער צו קריגען אַ גוטע דינסט.

אָבער איינמאָל, אין אַ פריהמאָרגען, האָט מערי אָנגעקלאַפּט אין דער מאַדאַמס שלאָף־צימער, איז אַריין און האָט געמאָלדען, אַז פונקט אין אַ וואָך אַרום, ווען דער דענטיסט וועט ווערען פערטיג מיט איהרע ציינער, פערלאָזט זי דעם פּלאַץ.

— וואָס הייסט — האָט פרוי באָקמאַן אויס־גערופען, אַנ׳איבערגעשראָקענע אויף טויט, — איהר פערלאָזט אונז גאָר?

— יאָ, מאַדאַם.

— וואָס איז, איהר זענט דען נישט צופרי־דען?

— ניין, מאַדאַם.

— אָבער, וואָס פערלאַנגט איהר דען נאָך ...ון מיר? טו איך דען נישט אַליין די גאַנצע ...רבייט אין הויז?

— אָט, אָט.... דערפאַר, זעהט איהר, געה ...ך טאַקע אַוועק. אמת, מאַדאַם, איהר טוט טאַקע ...גאַנצע אַרבייט אין הויז. איהר טוט זי אָבער ...שט אַזוי ווי איך וואָלט געוואָלט....

אכטונג! אכטונג!

זונטאג, דעם 16־טען נאָוועמבער קומען מאָר אין אונזער שטאָט

פייערליכע אומזיסטע פארשטעלונגען

עס ווערט געשפּילט די לאַנג־ערוואַרטעטע קאָמעדיע

„וואהלען“

יעדער בירגער קאָן זיך בעטייליגען אין די פאָרשטעלונגען.

פאָר מינדעריעהריגע פערבאָטען. פאָר מינדעריעהריגע פערבאָטען.

די דירעקציע.

אין אפגרונט

סענסאַציאָנעל עראָטישער ראָמאַן

פאַר די לעזער, וועלכע האָבן נישט אָנגעהויבן צו לעזן אונזער נייעם ראָמאַן אין „אַפּגרונט", ברענגען מיר דאָ דעם אָנהויב מיט די ערשטע פאָרטזעצונגען

קאַפּיטעל איינס

— קוקט מיר נאָר אָן! אַט אַזוי! מיר געפעלט דער קאָליר פון אייערע אויגען. ווי רופט מען אייך?

— זשאַן.

— גאָר זשאַן?

— זשאַן גאַסין.

— און ווי אַלט זייט איהר?

— איין און צוואַנציג.

— אַ קינסטלער?

— ניין.

— דאָס איז גוט!

די קורצע פראַזען זענען גערעדט געוואָרען אין דעם טומעל פון אַ מאַסקען־באַל אין אַ זומערדיגער נאַכט. דער שמועס איז פאָרגעקומען צווישען אַ מאַסקירטען יונגענמאַן און אַ מאַסקירטער פרוי אין דעם זאַל פון דע־שאַלעס הויז.

די פרוי, וועלכע איז געווען מאַסקירט פאַר אַ ציגיינערין, האָט געשטעלט איהרע פראַגען איינע נאָך דער אַנדערער, און דער יונגערמאַן האָט אויף זיי געענטפערט גיך און אָפענהערציג.

דער יונגערמאַן איז געווען אַ פרעמדער צווישען די מאַלער און קינסטלער. זיין פריינד, וועלכער האָט איהם אַהערגעבראַכט, האָט איהם באַלד ביים אַריינגאַנג פערלאָזען, און אַזוי האָט ער זיך אַרומגעטריבען זיבט צוויי שעה און ער האָט גאָרנישט בעמערקט און אויך נישט פערשטאַנען, ווי שטאַרק ער ווערט בעוואונדערט פון אַלע געסט אַרום, פאַר זיין אויסטערלישער שעהנקייט.

אַלע טענצער אין מאַסקעס האָבן איהם פערשפּעט און האָבן געלאַכט פון זיין שווערען קאָסטיום אין דער זומער־נאַכט. אַ דאַמע אין אַ יאַפּאַנישען קלייד האָט זיך איהם אינטריגירט און האָט געמורמעלט: „אַך, ווי שעהן ער איז!" און אַ דאַמע אין אַ שפּאַנישען קאָסטיום האָט אונטערגערוקט איהר בוקעט אונטער זיין נאָז און האָט צו איהם געשמייכעלט פערבייגעהענדיג פאַרביי איהם געאָרעמט מיט איהר אינדיאַנער פרינץ.

ער האָט נישט פערשטאַנען די אַנצוהערענישׂ. ער האָט געמיינט, אַז אַלע לאַכען איהם אויס און דעריבער האָט ער זיך אויסגעזוכט אַ בעהעלטעניש אין דער קיהלער גלעזערנער אַלטאַנקע, וואו עס האָבן זיך געפונען אַ סך בלומען.

די פרוי אין דעם ציגיינער־קאָסטיום האָט איהם באַלד דאָרטען אויפגעזוכט און האָט זיך געזעצט האַרט ביי איהם.

פון דעם לאַנגען בלויען קאָסטיום, וועלכער איז געהאַנגען איבער איהר רונדע פיגור, האָבן זיך אַרויסגעזעהן צוויי שעהנע הענד, וועלכע זענען געווען ענטבלויזט ביז די אַקסלען. איהרע קליינע הענד זענען בעדעקט געווען מיט רינגען. איהר גרויסע גרויע אויגען זענען געווען ברייט געעפענט און האָבן אויסגעזעהן בעוואונדערט שעהן צוליב די ציהרונג אויף איהר קאָפּ.

זי איז זיכער אַן׳אַקטריסע. אַ סך שוישפּילער האָבן פערקעהרט אין דע־שאַלעס הויז. די מיינונג האָט איהם שווערער געמאַכט זיין האַרץ, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר אַקטיאָרען. זי האָט אָנגעפאַנגען צו רעדען צו איהם זעהר פריינדליך, האַלטענדיג די אָרעמס אויף איהרע קניה, איהר קאָפּ אין איהרע הענד, און איהר שטים איז געווען זעהר זיס און אָנגענעהם, ווען זי האָט געזאָגט: „איהר קומט פון דרום, און איהר האָט אַזעלכע שעהנע האָר, וואָס פאַר אַ וואונדער!"

דאַן האָט זי געוואָלט וויסען, ווי לאַנג ער איז אין פאַריז, אויב דער עקזאַמען פאַר אַ שטעלע אין קאָנסולאַט איז זעהר שווער, אויב ער האָט אַ סך בעקאַנטע, און ווי אַזוי קומט ער אין דע־שאַלעס הויז, וועלכע איז אַזוי ווייט פון דעם סטודענטען־קוואַרטאַל!

ווען ער האָט איהר געענטפערט, אַז אַ סטודענט מיט דעם נאָמען גאַרנערי — אַ קרוב פון בעריהמטען שריפטשטעלער — האָט איהם אַהערגעבראַכט, האָט זיך דער קאָליר פון איהר פנים געביטען. אָבער ער האָט דאָס נישט בעמערקט, ווייל ער איז געווען אין די יאָהרען, ווען די אויגען בלישטשען און זעהען גאָר נישט. גאַרנערי, דער סטודענט, האָט איהם פערזיכערט, אַז זיין פריינד, דער שרייבער, וועט זיין אויפ׳ן באַל, און ער וועט איהם פאַר איהם פאָרשטעלען. נאָך דעם, האָט דער יונגערמאַן געשטרעבט, ווייל ער ליבט גאַרנערי׳ס פּאָעזיע, ער וויל קענען דעם פּאָעט.

די פרוי אין דעם ציגיינער־קאָסטיום האָט געשמייכעלט איבער זיין נייגעריגקייט, און האָט אַ קוק געטון צווישען די טענצער, צו זעהן, אויב זי קען איהם נישט אָנווייזען אויפ׳ן שרייבער.

די טענץ זענען דאַן געווען אין רעכטען ברען. עס האָט אויסגעזעהן, ווי אַ סצענע גייסטער. דער זאַל איז געווען מאָדנע שעהן, מיט זיינע פּראַכטפולע קאַנדעליאַבערס, זעלטענע פאַרהאַנגען, קאָלירטע שויבען, און אַלערליי פייערן. צייטענווייז פלעגט אַ שטראָם פון עלעקטרישען ליכט פערטונקלען די הונדערטער לייכטערס און פלעגט בעליכטען מאַרמאָרנע אַקסלען, ווייסע הענד, אַלערליי קליידער, פעדערן, סטענגעס און קאָקאַרדעס פון די פערשידענע געסט, וועלכע האָבן איבערפולט אַלע ווינקעלעך, אַלע טרעפּ און אַפילו דעם באַלקאָן, וואו די מוזיקאַנטען זענען געזעסען.

אַלערליי קאָסטיומען, אַלערליי פאַנטאַזיעס און אַלערליי פערזאָנען זענען געווען צווישען די טענצערס. די גרעסטע קינסטלער, די גרעסטע שרייבער, די ליבסטע פּאָעטען און די פיינסטע מוזיקאַנטען זענען געווען אויף דעם מאַסקען־באַל, וואָס דע־שאַלע האָט געגעבען.

דער איינזשינער דע־שאַלע איז געווען אַן׳אָנגעזעהענע פערזענליכקייט אין דער געזעלשאַפט פון די פאַריזער קינסטלער. ער איז געווען אַ גוטער ברודער, זעהר רייך, מיט אַ געפיהל פאַר קונסט, און אַ פריימוטיגער און גוטהאַרציגער מענש, וואָס האָט זיך נישט געקימערט פאַר לייטישע רייד. ער איז געווען דער פערוואַלטער פון אייזענבאַהן, באַר יעדען יאָהר פלעגט ער קומען פערברענגען די צוויי חדשים אין זיין פּאַלאַץ אין דער גאַס ראָם, וואו ער פלעגט פערזאַמלען וויציגע מענער, שעהנע פרויען, און פלעגט זיך מיט זיי אַמוזירען, וויפיל זיין האַרץ האָט געגלוסט.

די פרוי אין דעם ציגיינער־קאָסטיום האָט אַ ווילע געקוקט אויף די טענצער, דאַן האָט זי אויסגערופען:

—דאָרטען איז אייער פּאָעט!

— וואו?

— דאָרטען געגען אייך. ער איז פערמאַסקירט פאַר אַ דאָרפס־חתן.

דער יונגערמאַן האָט אַ געשריי געטון פאַר איבעראַשונג. יענער פעטער שווערער מענש, מיט זיין מיאוסען גראָבען פנים, איז דערפּאָ עס, איז דער מחבר פון דעם בעריהמטען „בוך דער ליבע", וועלכען זשאַן האָט געלייענט און נישט געקענט אויפהערען לייענען; נישט ווילענדיק האָט זשאַן זיך דערמאָנט אַ פּאָר פראַזען פון דעם בוך און ער האָט זיי גאַנץ הויך אַרויסגערעדט:

„כדי צו גלעטען דעם אַלאַבאַסטער פון דיין קערפּער,

סאַפאַ, האָב איך געגעבען מיין גאַנצען לעבען".

די ציגיינערין האָט אַפּגעדרייט דעם קאָפּ און האָט געפרעגט:

— וואָס מורמעלט איהר דאָרטען?

— דאָס זענען גאַרנעריס פערזען. מיך וואונדערט איהר זאָלט זיי נישט קענען.

— איך ליב נישט קיין שירים! — האָט זי געענטפערט קורץ, און האָט זיך אויפגעשטעלט, ווי איינע, וואָס האָט געמוזט אָננעמען אַ שווערען בעשלוס

— גוטע נאַכט! — האָט זי געזאָגט קורץ און איז פערשוואונדען.

דער יונגערמאַן איז געבליבען זיצען און האָט זיך נישט גערירט. „וואָס האָב איך אַזעלכעס געזאָגט? וואָס האָט איהר אַזוי אָנגעריהרט?" האָט ער געטראַכט, אָבער ער האָט נישט געפונען קיין דערקלערונג און האָט בעשלאָסען, אַז ער קען גיין אַהיים שלאָפען.

ער האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַריין אין זאַל, וואו די טענצער האָבען זיך געפונען. און ער האָט דאָרטען דערזעהען, אַז ער איז אַ גאַנץ קליינער מענשעלע צווישען אַזעלכע פערזאָנען.

די טענץ האָבן באַלד אויפגעהערט, אייניגע פּאָרלעך האָבן זיך נאָך געשלעפּט נאָך דעם טאַקט פון מוזיק.

דורך די אָפענע פענסטער האָט איצט אַריינגעבלאָזען דער מאָרגען־ווינד און האָט באַריהרט די ליכט. די געסט האָבן זיך אויסגעזעצט אַרום קיילעכדיגע טישלעך, און האָבן זיך געגרייט צו עסען פריהשטיק.

די דאַמען זענען אַרומגעלאָפען זוכען זייערע קאַוואַלערען און האָבן געלאַכט און געשטימט. אַנדערע האָבן גערעדט צווישען זיך שטיל.

באַסין האָט אויסגעזוכט דעם טומעל, כדי אַרויסצוכאַפּען זיך פון זאַל. אָבער ביי דער טיר האָט ער גראָד בעגעגענט זיין פריינד דעם סטודענט, וועלכער איז געקומען מיט צוויי פלאַשען אונטער די אָרעמס.

— וואוהין געהט איהר? — האָט דער סטודענט געפרעגט. — איך האָב אייך אַרומגעזוכט אומעטום. איך האָב פערנומען אַ טישעל און אייניגע דאַמען געפינען זיך דאָרטען. דאָרטען זיצט אויך די קליינע באַשעלערי, וועלכע טראָגט דעם יאַפּאַנישען קאָסטיום. זי זוכט דיך, קום שנעל!

דער יונגערמאַן איז געווען דורשטיג, איהם איז נאָך געפעלען געווען דער באַל און דערצו האָט די שיינע יאַפּאַנערין צו איהם געוואונקען. ער זאָל צוריקקומען, ער האָט געוואָלט גיין, אָבער אַ זיסע שטים האָט פלוצלונג געקלונגען אין זיינע אויערן און האָט געזאָגט:

— געהט נישט אַהין!

זי, זיין פריהערדיגע בעקאַנטע, די מיידעל אין ציגיינער־קאָסטיום, איז דאָס געווען הינטער איהם. זי האָט איהם אָנגענומען און האָט איהם אַפּגעשלעפּט. ער האָט זיך פון איהר געלאָזט פיהרען, ער האָט אַליין נישט געוואוסט פאַרוואָס ער גייט איהר נאָך. זי איז גאָר נישט די שענסטע, די יאַפּאַנערין, וואָס האָט צו איהם געוואונקען פון ווייטען איז געווען פיל שענער, אָבער ער איז דאָך געגאַנגען מיט דער ציגיינערין.

פלוצלונג האָט ער דערזעהען, אַז די פרוי האָט איהם אַרויסגעפיהרט אין גאַס. עקיפּאַזשען האָבן געוואַרט פון פריהמאָרגען. גאַסען קערער און אַרבייטער זענען שוין געגאַנגען צו דער אַרבייט און האָבן זיך אָנגעקוקט די פערפוצטע מענשען.

— אין אייער הויז, אָדער אין מיינעם? — האָט די מיידעל אין ציגיינער־קאָסטיום געפרעגט.

ער האָט אַליין נישט געוואוסט ווי דאָס צו דערקלערען און פערשטיין, דאָך האָט ער [illegible], אַז עס איז בעסער צו פאָהרען צו זיך אַהיים און ער האָט געגעבען זיין אַדרעס דעם פוהרמאַן. אויף דעם לאַנגען וועג האָבן זיי גאַנץ וויניג גערעדט צווישען זיך. זי האָט בלויז געהאַלטען זיין האַנט אין איהרע, וועלכע איז געווען קליין און קאַלט ווי אייז.

זיי האָבן ענדליך דערגרייכט זיין דירה, מען האָט געדאַרפט אַרויפגעהן אויפ׳ן פיפטען שטאָק און זי איז געווען אַזוי שלעפעריק און מיד.

— וואָלט איהר וועלען, איך זאָל אייך אַרויפטראָגען? — האָט ער געפרעגט מיט אַ שמייכעל. אָבער זעהר שטיל, כדי איינוואוינער פון הויז זאָלען עס נישט הערען, זי האָט איהם בעטראַכט מיט אַ זיסען, פריינטליכען שמייכעל און האָט גאָרנישט געענטפערט.

דאַן האָט ער איהר גענומען אויף זיינע אָרעמס און האָט איהר געטראָגען, ווייל ער איז געווען זייער שטאַרק. נישט געקוקט אויף דעם, וואָס ער האָט אויסגעזעהן איידעל און יונג. ער איז מיט איהר אַרויף דעם ערשטען שטאָק און האָט זיך אַפּילו נישט אָפּגעשטעלט צו כאַפּען דעם אָטעם.

די צווייטע טרעפּ איז געווען לענגער און שווערער. די פרוי האָט זיך אָפּגעלאָזען און דעריבער איז איהר געוויכט געווען גרעסער. די אייזענס פון איהר קאָרסעט האָבן איהם גענומען שטעכען אָן רחמנות.

אויפ׳ן דריטען טרעפּ האָט ער געאָטעמט ווי איינער, וואָס טראָגט אַ פּיאַנאָ. זיין אָטעם האָט זיך אויסגענומען. אָבער זי האָט צו איהם געמורמעלט: „אָ, מיין טייערער, ווי שעהן דאָס איז! ווי ליב דאָס איז, ווי זיס דאָס איז!" ער האָט זיך אָנגעשטרענגט מיט אַלע כוחות און האָט זי געשלעפּט דעם לעצטען טרעפּ, אָבער ער האָט פערגעסען, אַז ער טראָגט אַ פרוי. ער האָט געטראַכט, אַז די שרעקליכע לאַסט האָט איהם דערשטיקט, און איהם האָט זיך געגלוסט אַ שליידער צו טון די פרוי, אויב אַפּילו דאָס זאָל זיין אַ מאָרד.

ווען ער איז געקומען צו זיין טיר, האָט זי געעפענט איהרע אויגען און האָט געפרעגט: „שוין אַזוי גיך?" ער האָט אָבער געטראַכט פון דעם „גליקליכען ענדלעך" און איז געבליבען שטעהען מיט די האַנט אויפ׳ן האַרצען און האָט געאָטעמט ווי בעת דער גסיסה.

2-טער קאַפּיטעל

די געהיימע פריינדין

ער האָט זי ביי זיך געהאַלטען צוויי טעג, דאַן האָט זי איהם פערלאָזען און האָט נאָך זיך נישט געלאָזען קיין אַנדער בעשרייבונג וועגען זיך, אויסער איהר נאָמען און אַדרעס און די פּאָר ווערטער:

„ווען דו וועסט נאָך מיר בענקען, זאָלסטו מיך רופען, איך בין פאַר דיר שטענדיג דאָ". די קליינע פאַרפיומירטע קאַרטעל, וואָס זי האָט נאָך זיך געלאָזען, האָט געהאַט אַן׳אויפשריפט:

פאַני לעגראַנד,

6 רו דע ל׳ארקאַד.

ער האָט עס אַריינגעלייגט אין זיין קאַרטען־האַלטער צווישען איין איינלאַדונג צו אַ באַל און די שיינע פּראָגראַמע פון דע־שאַלעס מאַסקאַראַד. די פאַרפיומירטע קאַרטעל איז פערגעסען געוואָרען צוזאַמען מיט דער פרוי, צו וועלכער זי האָט געהערט. דען באַסין איז געווען אַ פלייסיקער מענש און ער האָט געהאַט אַ ציל אין זיין לעבען, וואָס איז ביי איהם געווען וויכטיגער פאַר אַ פרוי.

דער עקזאַמען האָט בעדאַרפט געהאַלטען ווערען דריי מאָנאַט שפּעטער און ער האָט זיך געמוזט צוגרייטען צו דעם עקזאַמען. נאָך דעם עקזאַמען האָט ער געמוזט דריי אָדער פיר יאָהר פּראַקטיקירען אין קאָנסולאַט און נאָכדעם וועט ער פערשיקט ווערען אין ווייטען לאַנד. ער האָט זיך נישט געשראָקען פאַר אַ ווייטער רייזע, ווייל אין זיין פאַמיליע האָבען זיך געפינען אַ סך קאָנסולען. עס איז געווען אַזאַ מנהג ביי זיין פאַמיליע, וועלכע האָט געלעבט אין דער פּראָווינץ, צו שיקען דעם עלטסטען זוהן שטודירען פאַר קאָנסול אין פאַריז, פון וואַנעט די קאָנסולען פלעגען אַרויס אין דער ווייטער וועלט. עס [illegible] געווען דער שטאָלץ פון דער פאַמיליע, אַז זייערע קאָנסולען פיהרען זיך אויף עהרליך און פינקטליך.

זשאַן גאַסין געקומען אין פּאַריז צו בעהמען זיך צו דער קאַריערע און אַזוי ווי ער האָט דערוואַרט אַוואַנסירען פון שטאַט, האָט ער נישט געוואוסט זיך אַנצושאַפען אַ סך פריינד.

אַ פּאָר וואָכען נאָך דעם באַל אין דע־שאַלעס הויז, אין איין אָוונד, ווען גאַסין איז געזעסען איינגעגראָבען אין זיינע ביכער, האָט מען אָנגעקלאַפּט אין טיר. ווען ער האָט די טיר געעפענט, איז אַריינגעקומען אַ פרוי זעהר עלעגאַנט אָנגעטון. ער האָט זי נישט דערקענט, ביז זי האָט אויסגעטון דעם הוט.

— איהר זעהט, דאָס בין איך. איך בין געקומען!

דאַן האָט זי געוואָרפען אַ בייזען בליק אויפ׳ן טיש און האָט געזאָגט: „אָ, איך וועל אייך נישט שטערען, איך ווייס, וואָס דאָס בעדייט". דאַן האָט זי אַראָפּגענומען איהר מאַנטעל, האָט גענומען אַ בוך און האָט זיך געזעצט אויף אַ שטוהל, גלייך ווי זי וואָלט לייענען, ווען ער האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען פון זיין בוך, האָט ער בעגעגענט איהרע בליקען.

און ווען ער פלעגט זי הערענען, פלעגט זי מוזען אויפשטעהן און בעהמען זי אין זיינע אָרעמס, ווייל זי איז געווען זעהר רייצענד.

זי האָט ביי איהם פערבראַכט ביז מאָרגען און אַוועק. זי איז צו איהם געקומען אייניגע מאָל אַ וואָך, און יעדען מאָל איז זי געקומען מיט דעם זעלבען הייסען בליק, מיט די זעלביגע קאַלטע הענד און די זעלביגע שטים, וועלכע האָט געציטערט פון אויפרעגונג.

— אָ, איך ווייס, אַז איך בין דיר צו לאַסט!

— פלעגט זי צו איהם זאָגען. — איך ווייס, אַז איך מאַך דיך מיד. איך האָב בעדאַרפט האָבען מעהר שטאָלץ. דו מעגסט מיר גלויבען, אַז יעדעס מאָל, ווען איך געה אַוועק אין דערפריה פון דעם הויז, שווער איך, אַז איך וועל מעהר צוריק נישט קומען, אָבער ווען עס קומט דער אָוונד, מוז איך קומען צוריק, גלייך ווי איך וואָלט געווען פער׳כישופ׳ט.

ער האָט איהר אָנגעקוקט, האָט זיך אַמוזירט און האָט זיך געוואונדערט מיט זיין גאַנצען ביטול, וואָס ער האָט געהאַט פאַר פרויען.

די פרויען, וועלכע ער האָט ביז איצט געקענט — מיידלעך מיט וועלכע ער האָט זיך בעקענט אין פערגעניגענס־פלעצער, האָבן אויף איהם שטענדיג איבערגעלאָזען אַ שלעכטען איינדרוק מיט זייערע וויצען און זייערע באַטורען. ער האָט זיי פיינט געהאַט פאַר זייערע גראָבע הענט און זייער פּרוצה־דיגען געלעכטער. ער האָט געמיינט, אַז אַלע פריילעכע פרויען זענען גלייך. ער איז דעריבער געווען איבעראַשט אויסצוגעפונען אַן׳איידעלען פרויען־געפיהל אין דער פאַני. זי איז געווען בעקאַנט מיט קונסט און ליטעראַטור. און דעריבער זענען איהרע געשפּרעכען געווען אינטערעסאַנט.

זי האָט אויך פערשטאַנען מוזיק; זי האָט געקענט זינגען און שפּילען קלאַוויר. זי האָט אויסגעשפּילט ראָמאַנסען פון די בעסטע מוזיקער, מיט וועלכע פּאַריז האָט געשטורמט.

באַסין האָט געליבט מוזיק, ער האָט זיך געוואונדערט, אַז אַזאַ פרוי ווי פאַני זאָל נישט אויפטרעטען אין טעאַטער, און ער האָט זיך דערוואוסט, אַז זי האָט אַ קורצע צייט שוין געשפּילט, אָבער זי האָט די פּראָפעסיע נישט געליבט.

אין דער ווירקליכקייט האָט זי נישט געהאַט קיין מאַניערען פון אַן׳אַקטריסע. זי האָט נישט געהאַט דעם פוסטען שטאָלץ, מיט וועלכען טעאַטער־לייט צייכענען זיך אויס. די פרוי האָט פאַר איהם געשיינט גאַנץ אָפענהערציג. ער האָט וועגען איהר געוואוסט אַלץ, פאַר איהם איז נאָר געבליבען אַ סוד איהר לעבען און גאַס. דעם סוד האָט זי איהם נישט אויסגעזאָגט אַפילו אין די ברענענדיגסטע מאָמענטען פון ליידענשאַפט, און ער האָט נישט געזוכט אויפצודעקען דעם סוד, ווייל ער איז נישט געווען נייגעריג זאָרגער אויסערזיכטיג. ער פלעגט איהר דערלויבען צו קומען אין זיין שטוב און גיין פון איהם ווען זי האָט נאָר געוואָלט, און איז שוין נישט געווען אומגעדולדיג נאָך איהר.

דער זומער איז געווען זעהר שיין, און זיי פלעגען זעהר אָפט גיין שפּאַצירען. פּאַריז איז געווען גאַנץ גוט בעקאַנט. זיי פלעגען אַרומגיין אַרום די וואָקזאַלען, פלעגען עסען צוזאַמען אין די רעסטאָראַנען פון די פאָרשטעט, און פלעגען איבערהויפּט אויסמיידען די ערטער וואו זיי קענען טרעפען בעקאַנטע. איין מאָל, ווען ער האָט איהר פאָרגעשלאָגען צו גיין אין אַ מוזעאום, האָט זי געענטפערט, אַז זי וויל אַהין נישט גיין, ווייל דאָרטען געפינען זיך צופיל קינסטלער.

ווען ער האָט איהר געפרעגט פאַרוואָס די האָט מורא פאַר קינסטלער, האָט זי געענטפערט, אַז זיי זענען משוגענע מענשען, מיט צודרייטע קעפּ, וועלכע דערצעהלען שטענדיג פיל מעהר ווי די זאַך איז אין דער ווירקליכקייט.

ער האָט פּראָטעסטירט געגען איהר מיינונג און האָט דערקלערט, אַז קונסט איז די איידעלסטע זאַך אין דער וועלט, אין וועלכער מיר לעבען.

— שיינהייט איז אַ זאַך, וואָס איז גראַמען אין דיר, מיין טייערער! — האָט זי געענטפערט — צו זיין איינפאַך און ערליך אַזוי ווי דו, צו זיין צוואַנציג יאָהר אַלט און ליבען אַזוי ווי דו ליבסט, דאָס איז שיין און איידעל!

צוואַנציג יאָהר אַלט! ווער וואָלט געזאָגט אַז זי איז עלטער פון איהם, ווען מען זעהט ווי לוסטיג זי איז, ווי פרעהליך זי לאַכט פון יעדער קלייניגקייט.

איין מאָל זענען זיי געקומען אין אַ קליין שטעטעל נישט ווייט פון פּאַריז, עס איז געווען אַן׳אויסשטעלונג. זיי האָבן דאָרט נישט בעקומען קריגען אַ צימער. עס איז געווען שפּעט און כדי צו קומען צום נאָהענטען דאָרף האָבן זיי געדאַרפט שפּאַצירען אַ פּאָר שעה דורך אַ וואַלד. ענדליך האָבן זיי געפונען אַן׳אָרט אין אַ שטאַל, וואו אייניגע אַרבייטער האָבן געשלאָפען.

— לאָמיר גיין אַהין! — האָט זי געזאָגט מיט אַ געלעכטער, עס וועט מיך דערמאָנען די צייט, ווען איך בין געווען אָרעם.

זיי האָבן זיך דורכגעשלאָגען דורך די בעטען אין דעם שטאַל, וואו אַ נאַכט־לאָמפּ האָט געלויכטען אין אַ ווינקעל, זיי איז אויסגעקומען צו ליגען די גאַנצע נאַכט נאָהענט איינע צו די אַנדערע. זיי האָבן זיך געקושט און געוויצעלט איבער דער כראָפּעריי פון די מידע אַרבייטער, וועלכע האָבן גאָרנישט געוואוסט אַז זייערע גראָבע קליידער און גרויסע שטיוועל ליגען אַזוי נאָהענט צום סאַמעט און זייד פון אַ פּאַריזער דאַמע.

(ווייטער זעה 12־טע זייט).

אין אפגרונט

סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן (4

(ענדע פון דער 11־טער זייט).

ווען דער טאג איז אנגעקומען, האט זיך די טיר געעפענט און א קליינער שטראהל איז אריינגעדרונגען אין שטאל. א גראבע, הארטע שטים האט אויסגעשריגען „שטעהט אויף חברה“! דאן איז געווארען ווידער פינסטער. אין שטאל איז געווארען א בעוועגונג. מען האט געהערט גענעצען און הוסטען פון שוואכע הערצער, דאן זענען די ארבייטער ארויס אייבציגווייז פון שטאל, יעדער איז ארויס שטיל, אומצופרידען, קיינער פון די ארבייטער האט נישט געוואוסט, אז אזא שיינע מיידעל איז געלעגען נישט ווייט פון זיי.

ווי זיי זענען ארויס איז פאני אויפגעשטאנען און האט אין דער פינסטער אנגעטון איהר קלייד.

זי האט זיך א ווילע ארויסגעכא... פון שטאל און איז באלד צוריקגעקומען מיט א גרויסען פאק ווילדע בלומען, וועלכע זענען נאך פייכט געוועז פון טוי.

— איצט וועלען מיר גיין שלאפען! — האט זי געזאגט און האט אווארף געטון אויפ'ן בעט די בלומען, וועלכע האבען אפגעפרישט די לופט

אין זשאנס אויגען איז זי קיינמאל נישט געווען שעהנער ווי אין דעם פריהמארגען, ווען זי איז אריינגעקומען אין שטאל מיט די בלומען אין די הענט, מיט דעם טוי אויפ'ן קאפ און מיט פרישע פארב פון מארגען־לופט אויף איהר פנים.

אנ'אנדער מאל האבען זיי צוזאמען געגעסען אין א רעסטאראן ביי א טייכעל, נישט ווייט פון פאריז. זיי האבען געגעסען אין דעם קליינעם גארטען, וועלכער איז געלעגען הארט ביים שטילען טייכעל. און אזוי ווי קיינער איז דארטען געווען האבען זיי זיך ארומגענומען און געהאלזט און געקושט. אבער בעת זיי האבען זיך אמוזירט, האבען זיי פון רעסטאראן דערהערט א גראבען קול, וועלכער שרייט צו זיי: „הערט נאר, איהר חברה, דארט, ווען וועט איהר פארטיק ווערען מיט אייערע קושען, איך וויל קומען און זעצען זיך מיט אייך, מיר איז דא אומעטיק אליין“.

זיי האבען זיך אומגעקוקט און דערזעהן דעם גראבען פנים פון בערימטען סקולפטאר קאדעל.

פאני האט נישט געענטפערט. עס איז קענטיג געווען, אז זי איז נישט צופרידען וואס מען האט איהר דא געפונען. זשאן איז אבער געווארע שטארק צופרידען, ווייל פאר איהם איז געווען א כבוד צו זיצען צוזאמען מיט דעם וועלט־בריהמטען קינסטלער.

אבער וואס איהם האט איבערראשט איז געווען די גרויסע באהנטקייט וואס דער ארטיסט האט ארויסגעוויזען מיט זיין געליבטער. ער האט איהר גערופען „פאני“ און האט צו איהר גערעדט בלשון „דו“.

— איהר ווייסט — האט דער ארטיסט געזאגט, ווען ער האט זיך געזעצט ביים טיש. — אז איך בין אנ'אלמן גאנצע פערצען יאהר. מיין ווייב לא־ריא איז אוועק מיט אנ'אנדערען, דאס האט מיך אייגעשטעלט אויף א ווילע. דעם פריהמארגען ווען איך בין אריין אין מיין ארבייטס־צימער האב איך זיך געפילט זעהר שלעכט. עס איז מיר געווען זעהר שווער צו ארבייטען. אזוי בין איך ארויס עסען מיין פרישטיק היגטערן שטאט. אבער עס איז זייער אומעטיג צו זיין אליין, איך האב זיך דא געפילט לאנגווייליג ביז צום וויינען.

דאן האט ער בעטראכט דעם יונגענמאן, וועלכער האט זיך דערצויגען אין פראווינץ און האט געזאגט:

— ווי זיס איז די יוגענד! עס דארף גארנישט מורא האבען מען זאל איהם נישט אוועקווארפען. די יוגענד איז אנשטעקענד, דען זי זעהט אויס באלד אזוי יונג ווי ער.

— דו אויסוואורף! — האט פאני אויסגעשריען מיט א געלעכטער, און איהר געלעכטער האט געקלונגען אזוי זיס און פיין, ווי שוין דער געלעכטער פון א פרוי, וואס ליבט און וויל מען זאל זי ליבען.

— וואונדערבאר! וואונדערבאר! — האט קאדעל געמורמעלט, איהר בעטראכטענדיג, און אויף זיין פנים האט מען געזעהן פערדרוס און קנאה. געדענקסטו פאני אונזער א פרייטאג אין דעם ארט, עס איז געווען לאנג, לאנג צוריק. א ...... קאמפאניע פון אונזערע פאריזער ארטיסטען און שרייבער זענען דא געווען. דו ביזט אריינגעפאלען אין טייכעל. זיי האבען דיך ארויסגענומען און פערקליידעט אין מענערישע קליידער. עס האט דיר זעהר שעהן געפאסט.

איך געדענק עס נישט! — האט פאני געענטפערט קאלט און גלייכגילטיג. זי האט עס ווירקליך פערגעסען, דען אזעלכע מענשען ווי זי לעבען נאר פאר דעם פערגעניגען פון דער געגענווארט. זיי געדענקען נישט וואס אמאל איז געווען און קימערען זיך נישט וואס שפעטער וועט זיין.

קאדעל האט נאטירליך נישט פערגעסען אלע פערגעניגענס, וואס ער האט געהאט אין דער יוגענד. אונטערהאלטונגען, אפערן, ליבעס־געשיכטען אינטריגעס און שטיפערייען. ער האט דערצעהלט וועגען די אלע זאכען אין איין אטעם, אבער פלוצלונג האט ער בעמערקט, אז דאס יונגע פאר הערט זיך גאר נישט צו צו זיינע מעשות, זיי זיצען נאר איינער נעבען די אנדערע און עסען וויינטרויבען פון איין צווייג.

מיינע געשיכטעס אינטערעסירען אייך נישט. איך געה, אז איך בין אייך צו לאסט. צום טייוועל, ... איז אנ'אומגליק צו זיין אלט. — — איך באהל פאר דעם פרישטיק!..

ער איז פאמעלעך אוועק, גליין, ווי זיינע פיס וואלטען איהם נישט דינען, און דאס יונגע פאר האט איהם בעגלייט מיט זייערע בליקען.

— ארימער קאדעל, דו ביזט שוין אויסגעשפילט! — האט פאני געמורמעלט און האט איהם בעדויערט. באסין האט אנגעפאנגען צו וואונדערען איז מעהר נישט ווי א מאדעל, קאן אויסלאכען אזא גרויסען ארטיסט ווי קאדעל, און פערבייטען אויף אבאיינפאכען בחור, וואס האט נישט קיין טאלאנט און קיין נאמען, נישט מעהר ווי יוגענד און שעהנע באקען. אבער פאני האט געכאפט זיין קאפ האט זי אראפגעדריקט אין איהר שויס און האט אנגעפאנגען גלעטען זיינע האר, זיינע באקען, זיינע אויגען, זיינע ליפען און זיין האלז, און האט דערביי געמורמעלט:

— א, דו אומשולדיגער! דו אומשולדיגער!

פאני האט איהם גענומען בעטען, ער זאל מיט איהר פאהרען אין איהר הויז. זשאן באסין האט עס אין אנהויב נישט געוואלט. זי האט איהם פערזיכערט, אז זי איז אליין, אז זי איז פריי צו טון וואס זי וויל, קיינער קאן איהר נישט שטערען.

(פארזעצונג קומט).

פון יודישן הומאר-אוצר

יעדער פאסקודניאק רופט זיך גנב.

דער בעוואוסטער אדעסער חזן ניסן בלומענטאל פלעגט וועלען מ'זאל איהם רופען מיט זיין פארנאמען אדער מיט זיין פאמיליען־נאמען, האט איהם אמאל געטראפען שלמה זולצער און האט איהם גערופען „הער אבערקאנטאר“, האט איהם ניסן בלומענטאל געבעטען אז אויף ווייטער זאל ער איהם נישט דערנידעריגען און זאל איהם רופען מיט זיין אמת'ען נאמען.

האט זולצער צו איהם געזאגט:

— ממה נפשך, ביסטו א חזן, טא וואס שעהמסטו זיך מיט'ן נאמען חזן — שעהמסט זיך ווידער מיט'ן נאמען חזן — טא וואס ביסטו א חזן?

איך וועל דיר ענטפערען — האט בלומענטאל געזאגט, נאר איך וויל דיר דערצעהלען א מעשה:

ביי מיר אין שטאט איז אדעס איז געווען א בעוואוסטער גנב, האבען איהם אלע גערופען „בערקע גנב“, האט ער זיך ביי אלעמען געבעטען מ'זאל איהם נישט רופען גנב, נאר מיט זיין אייגענעם נאמען.

האט מען ביי איהם אמאל געפרעגט:

— אויב דו שעהמסט זיך מיט דיין מלאכה, טא נאך וואס ביסטו א גנב?

— מיט מיין מלאכה שעהם איך זיך גאר נישט — האט בערקע געענטפערט, — דאס איז אנ'אמת'ע פיינע און קלוגע מלאכה. נאר ס'איז לעצטענס שוין דערגאנגען אזוי ווייט אז יעדער פאסקודניאק, וואס קאן קוים יענעם פון קעשענע ארויסנעהמען א פאר גראשען, וויל שוין, מ'זאל איהם רופען „גנב“...

ע"ה האלט קאפ

מ'איז געקומען צו א גביר א קמצן בעטען א נדבה אויף א גדר צום בית־הקברות.

— איך גיב נישט אויף זאכען, וואס איז נישט נויטיג — האט דער גביר געענטפערט — די מתים קאנען נישט ארויס פון די קברים און די לעבעדיגע ווילען נישט אריין אין די קברים, טא נאך וואס דארף מען דעם גדר?...

מדה כנגד מדה...

א קליינשטעטעלדיגער סוחר איז געקומען אין שטאט אריין קויפען סחורה. רופט זיך אן צו איהם דער סוחר פון דער גרויסער שטאט:

— א מאדנע זאך איז מיט די קליינשטעטעלדיגע יודען! פאר־א־יאהרען איז ער געגאנגען אין ד' יהייזער און היינט איז ער שוין א סוחר!

— מיט די גרויס שטעטישע יודען איז נאך א גרעסערער וואונדער — האט זיך דער קליינשטעטעלדיגער אנגערופען — היינט זענען זיי סוחרים און איבער א יאהר געהען זיי שוין אין די הייזער...

טאפע א קשיא!

א פרוי איז אריינגעלאפען צום פעלדשער:

— געוואלד, ראטעוועט מיין קינד! אט דער יונגעל מיינער דער בן־יחיד איז ארונטערגעפאלען פון גלח'ס גרויסען לייטער!...

— עס קאן נישט זיין — האט דער פעלדשער גאנץ קאלט־בלוטיג געענטפערט — ווי אזוי קומט דאס א יודיש קינד צום גלח'ס לייטער?..

געקליבען פון **שר של אש.**

דאס לעבן פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפילערין עמיליע אדלער

געשריבען ספעציעל פאר'ן „נייעם פאלקסבלאט“ פון ז ל מ ן ז י ל ב ע ר צ ו ו י ג

יוליוס קומט אויף פינף טעג אין אמעריקע — דאס קאפיטעל משומדים אויף דער יודישער ביהנע — ליפאווסקי און אסתר רחל קאמינסקי — אברהם יצחק קאמינסקי אלס פיהרער פון זיין פרוי — צוריק אין מיין לאדזש — קארטען אלס מיטעל געגען בענקשאפט

אנגעהויבען שפילען האבען מיר ביי קאמינסקין אין ווארשא. אבער מעהר ווי זעקס וואכען האבען מיר דארטען נישט געשפילט. ווייל באלד ווי ליפאווסקי האט זיך דערוואוסט אז מיר זענען געקומען, האט ער צוריק איבערגעגעבען יוליוסען די אנפיהרונג איבער דער טרופע., וועלכע ער האט פריהער איבערגענומען פון יוליוסען און אליין איז ליפאווסקי געווארען פערוואלטער פון דער טרופע, צוויי יאהר צייט זענען מיר ארומגעפאהרען מיט דער טרופע איבער רוסלאנד, פוילען, ליטע. איך האב ווידער אנגעהויבען בענקען צו מיין פאמיליע, האבען מיר דעריבער איבערגעלאזט די טרופע ביי ליפאווסקין און זענען צוריק געפאהרען קיין אמעריקא.

יוליוס האט זיך נאך פון רוסלאנד איבערגעשריבען מיט מייק טאמאשעווסקי, אבער די פערהאנדלונגען האבען געדארפט פערענדיגט ווערען ערשט אויפ'ן ארט, אין אמעריקא. און דא האט יוליוס ארויסגעוויזען זיין עקשנות. אנגעקומען זענען מיר דינסטאג לויט'ן שכל האט מייק טאמאשעווסקי, וועלכער האט געוואוסט וועגען אונזער קומען, געדארפט אונז מקבל פנים זיין. אזוי ווי ער האט עס אבער נישט געטון, האט זיך יוליוס אויפגעהויבען און איז מיט דער נאהנטער שיף, וואס איז אפגעגאנגען שבת, צוריקגעפאהרען קיין אייראפע, ווען מיר זענען וואועקגעפאהרען פון אייראפע, האט זיגמונט פיינמאן געדארפט אנהויבען שפילען אין לאדז יוליוס איז אלזא, דירעקט געפאהרען קיין לאדז, ווייל ער האט געוואלט שפילען צוזאמען מיט פיינמאנען. ער האט אבער שוין פיינמאנען נישט געטראפען קיין לעבעדיגען.

זיגמונט פיינמאן איז געווען א זעהר דיקער, די דאקטוירים האבען איהם כמעט פערווערט צו שפילען, בעזונדערס אין אויפרעגענדע ראלען. ער האט זיי אבער נישט געפאלגט און געשפילט „אטעלאָ“, „אקאסטא“ א.ד.גל. און איינמאל אויף פראבע אין לאדזער „גרויסען טעאטער“ אין דער פיעסע „אוריאל אקאסטא“ האט ער בעקומען אנ'אפאפלעקסיע און איז אין פערלויף פון איניגע מינוט געשטארבען. יוליוס איז גראד אנגעקומען אין דעם מאמענט וואס פיינמאן איז געשטארבען.

ווי איך האב שפעטער געהערט האט זאנבערג דער דירעקטאר ביי וועמען פיינמאן האט געשפילט געהאט גרויסע צרות מיט'ן מת, צוליב דעם וואס לויט'ן רוסישען געזעץ האבען די אויסלענדישע יודען נישט געטארט אריינקומען אין רוסלאנד, פלעגען די אויסלענדישע יודען, און אזוי אויך די יודישע אויסלענדישע שוישפילער, קומען אויף פאלשע טויף־צעטלען, פיינמאן איז אויך געקומען אויף אזא טויף־צעטעל. מילא, כל זמן ער האט געלעבט, האט איהם קיינער נישט נאכקאנטראלירט אויב ער טראגט ציצית אדער נישט, און צי ער לייגט תפילין אדער גייט, להבדיל, זונטאג אין קירכע, אבער ווי באלד ער איז געשטארבען, איז שוין געווען עפעס אנדערש: געשטארבען איז א קריסט און דארף דעריבער בעגראבען ווערען אויפ'ן קריסטליכען בית־עולם. זאנדבערג, וועלכער איז געווען א גאנצער מאכער ביי דער פאליציי, האט געשמירט און נאך געוויסע שוועריגקייטען איז פארט געלונגען צו ברענגען פיינמאנען צו קבר ישראל.

אז מ'רעדט שוין וועגען יודישע אקטיארען, וועלכע זענען געווען פיקטיווע משומדים, איז אויפ'ן ארט צו דערצעהלען, אז די יודישע ביהנע אויך געהאט איניגע אמת'ע משומדים. ווען איך זאג „אמת'ע“, מיין איך נישט אז זיי זענען געווען טאקע אין הארצען משומדים, נאר פאקטיש זענען זיי געווען משומדים און האבען נישט געהאט קיין פאלשע טויף־צעטלען, ווייל זיי זענען דורכגעגאנגען די שמד־צערעמאניע.

איך, פערזענליך, האב קיינמאל נישט בייגעוואוינט קיין שמד־צערעמאניע פון יודישע אקטיארען (א חוץ באטירליך אויף דער ביגע), דעריבער קאן איך נישט אנרופען קיין בעשטימטע נעמען, איך געדענק נאר, אז מ'פלעגט אין דער דאזיגער קאטעגאריע אריינרעכענען דעם אלטען ספיוואקאווסקין און אויך מעיערסאנען.

מעיערסאן פלעגט תמיד מיט זיך מיטפיהרען זיין מאמען, אנ'עלטערע פרומע יודישע פרוי. ער אליין אבער — און דאס האב איך א סך מאל געזעהן — פלעגט פאר זיין אויסטרעטען אויף דער ביגע, זיך צלמען, ער פלעגט מיר זאגען, אז דאס איז ביי איהם אזא "פריוויטשקע" (געוואוינהייט) וועלכע ער האט זיך איינגעוואוינט דורך זיינע קאלעגען אויף דער רוסישער בינע.

אלזא, איז יוליוס אנגעקומען אין לאדז גראד אין טאג ווען פיינמאן איז געשטארבען און אנשטאט צו שפילען מיט איהם, האט ער געהאלטען ביים קבר א הספד וועגען פיינמאנען.

איך בין געבליבען אין אמעריקא — א צעריסענע פון איין זייט בין איך געווען ענג פערבונדען מיט אמעריקא, ווייל דא האב איך געהאט מיין גאנצע פאמיליע. פון דער אנדערער זייט בין איך געבליבען ענג פערבונדען מיט אייראפע, ווייל דארט האב איך געהאט מיין מאן, אומצעהליגע פערעהרער צווישען טעאטער פובליקום און אויך קאלעגען־שוישפילער מיט וועלכע כ'בין געווען זעהר בעפריינדעט

צו זיי האבען אין דער ערשטער רייה געהערט ליפאווסקי און אסתר רחל קאמינסקי.

ליפאווסקי, כאטש א יודישער טעאטער־דירעקטאר, איז אין יענער צייט געווען ווייט פון יודישקייט. ער פלעגט תמיד פאר אונז נאר דערצעהלען מעשיות און עפיזאדען פון רוסישע און מאלא־רוסישע שרייבער און אקטיארען. ער איז געווען אזוי צוגעוואוינט, ממש פערליבט, אין יענער סביבה, אז ער פלעגט זיך אפילו קליידען מאלא־רוסיש און האט געטראגען אוקראינישע וואנסעס.

אזוי איז ליפאווסקי געווען א זעהר הארציגער א גוטער חבר, און האט געהאט א קאלעגיאלע בעציהונג צו אקטיארען. (ווייטער קומט).

—=[][][]=—

א בלבול, נעבעך...

(ערצעהלונג) פון קאטול מענדעס

(ענדע פון 9־טע זייט)

— ווי קומט דאס אבער, אז דער גראף, דיין געשוואוירענער פריינד, האט אויף דיר געקענט גלויבען אזא זאך?

— ווייס איך טאקע נישט! איך ווייס בלויז, אז באך דעם ווי ער האט מיר דערצעהלט די מעשה איז מיר אנגעקומען זעהר גרינג איהם צו איבערצייגען אז די בעשולדיגונג איז פאלש פון קאפ ביז די פיס.

האסטו הייסט עס, יא געהאט שכל אויף דעם:

— זאג, מיר אבער, ליאלא, ווי איבערצייגט מען דער גאנצער וועלט, אז דאס איז אנ'אויסגעטראכטע זאך. א בלבול? זאל איך אפשר אויף איהם אנגעבען אין געריכט?

— און ווי וועט זיין, אז דו וועסט דעם פראצעס פערשפילען?

— וואס הייסט פערשפילען! אין דען נישטא קיין גערעכטיגקייט אין לאנד? קען יעדער איינער קומען און בעשמוצען די רעפוטאציע פון א פרוי און דאס געזעץ זאל איהר נישט בעשיצען? וואו איז יושר? ליאלא, אלע האלטען דיך פאר א קלוגע און דעריבער בין איך געקומען צו דיר, דו זאלסט מיר געבען אנ'עצה ווי צו האנדלען מיט דעם לומפ, מיט דעם אויסוואורף.

— ווארט א ווילע, איך וועל מיך בעדענקען. דו זאגסט, דו ווילסט אנגעבען אין געריכט אויף איהם? האסט עדות, אז זיין בעשולדיגונג איז פאלש, אז ער האט אויף דיר אויסגעטראכט א בלבול?

— געוויס, וואס פאר א פראגע!

— אבער דאס מיינט נאך נישט, אז דו וועסט דעם פראצעס געווינען.־ נישט אלע עדות וועלען וועלען ערשיינען אין געריכט. איך האב פאר דיר דעריבער אנ'אנדער פלאן.

— ליאלא, וואס דו זאלסט נישט זאגען, וועל איך דיך פאלגען.

— מיין עצה, איז דו זאלסט זיך פריהער זעהן מיט די ריכטער און זיי איבערצייגען, אז סעסילס בעשולדיגונג איז פאלש.

— ליאלא, דו האסט א מיניסטערשען קאפ אויף זיך. איך געה די מינוט אויספיהרען דיין פלאן.

— אייל זיך נישט, לוסיל, געפין פריהער אויס, ווער די ריכטער זענען.

— ענטשולדיג מיר, דער קאפ איז מיר אזוי פערדרעהט, דאס איך ווייס נישט, וואס איך רעד. וואס איך טו. מעגסט אבער זיכער זיין, אז איך וועל אויספאלגען דיין עצה. און איך דאנק דיר טויזענדטער מאל פאר דיין איינפאל ליאלא!

רעכטע טעג פון דער וואַהל-אַגיטאַציע

נעכטיגע מיטינגען פון בלאָק צו פאַר־טיידיגען די רעכט פון יודישען פאָלק אין פוילען

רעז נעכטיגער מיטינג, וואָס האָט געזאָלט פאָר־קומען אין פילהאַרמאָניע פון וואַהל־בלאָק צו פאַר־טיידיגען די יודישע רעכט אין פוילען מיט׳ן אַנטייל פון יצחק גרינבוים, איז צוליב אומאָפּהענגיגע סי־בות נישט פאָרגעקומען.

די מיטינגען זענען דעריבער איבערגעטראָגען גע־וואָרען אין „ענגלישען זאַל" ווי אויך אין לאָקאַל פון „התאחדות", אומעטום האָט גערעדט דער נעוו. רעפּ. יצחק גרינבוים.

עס זענען אויך אַרויסגעטרעטן מיט רעדעס די ה״ה: דר. ראָזענבלאַט, לאַזניק אַ יזעל. מ. לי־מאַן, א. אַסט, י. שאַליט, י. ערליך, סט. שרעטער, חיים מאַנגאָלים, סעמיאַטיצקי. עס זענען אָנגענומען געוואָרען רעזאָלוציעס צו שטימען פאַר׳ן זעלבען בלאָק.

אויך אויפ׳ן מיטינג אין לאָקאַל פון „בני־ציון" האָט גערעדט יצחק גרינבוים.

אויף די אַלע מיטינגען זענען אָנגענומען גע־וואָרען רעזאָלוציעס צו שטימען פאַר׳ן זעלבען בלאָק.

פון אַלגעמיינעם יודישען נאַציאָנאַלען ווירטשאַפטליכען בלאָק

נעכטען איז אין זאַל „אַיראָפּעיסקי" זענען 17 פאַרגעקומען אַ מיטינג אויף וועלכע ס׳זע־נען אַרויסגעטרעטן די קאַנדידאַטן פון רעגירונגס־בלאָק. ס׳איז אָנגענומען געוואָרען אַן ענטשפּרע־כענדע רעזאָלוציע צו שטיצן די קאַנדידאַטן פון זעלבען בלאָק.

DZIŚ W RADJO
Godz. 20.15
F. Vecsey
G. Fitelberg
(Dyrekcja)

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג ד. 14 נאָוועמבער

1158 רעזוי סיגנאַל פון וואַרשאַ און העינאַל מאַריאַצקין טורעם און קראָקאָ. 1205 גראַמאַפאָן־פּליטען 1315 טאָג־פּראָגראַם, קינא און טעאַטער רעפּערטואַר 1560 לעקציע פון פראַנצויזיש, 1625 גראַמאַפאָן־פּליטען 1715 פּאָרלעזונג, 1725 קאָנ־צערט פון לייכטע מוזיק 1845 פערשידענעס 1910 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען, 1925 גראַמאַפאָן־פּליטען 1935 ראַדיאָ־זשורנאַל 1950 גראַמאַפאָן־פּליטען 2000 מוזיק־שמועס, 2015 סימפאָנישער קאָנצערט פון וואַרשאַווער פילהאַרמאָניע, קאָמוניקאַטען, טעכ־נישע פּאָסט־קעסטעל, 2300 קאָנצערט פון גראַמאַ־פאָן פּליטען.

שבת ד. 15 נאָוועמבער

1158 רעזוי סיגנאַל פון וואַרשאַ און היינאַל פון מאַריאַצקען טורעם און קראָקע 1205 גראַמאַפאָן־פּליטען 1315 טאָג־פּראָגראַם, קינא און טעאַטער־רעפּערטואַר 1535 אַרטיסטיש ווינקעלע, 1550 רעגירונגס־פּאָרלעזונגען 1615 גראַמאַפאָן־פּליטען 1715 אויריציע פאַר קינדער 1815 קאָנצערט פאַר יונגע 1845 פערשידענעס, 1910 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָר־גען, 1925 גראַמאַפאָן־פּליטען 1935 ראַדיאָ־זשור־נאַל 1950 גראַמאַפאָן־פּליטען 2000 פעליעטאָן 2015 פּאָרלעזונג 2030 קאָנצערט פון לייכטע מוזיק, 2200 פעליעטאָן, 2215 גראַמאַפאָן־פּליטען 2235 קאָמוני־קאַטען, טאַנץ־מוזיק.

ביי פערגיפטונגס-ערשיינונגען

ווייסנעראָפען דורך פערדאָרבענע געהרונגס־מיטלען, ביל־דעם אַ וועזענטליך היילמיטעל דער נאַטירליכער געברויך פון נאַטירליכען ביטער־וואַסער

FRANCISZKA JÓZEFA

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד אַפּטעקישענע

יודיש טעאַטער אין פילהאַרמאָניע

דאָס יודישע טעאַטער גיט היינט אַ פּרעמיערע, די פּראַכטפולע מוזיקאַלישע קאָמעדיע „דאָס אימפּאָר־טירטע ווייבעל" וואָס ווערט אויך געשפּילט שבת און זונטאָג אָוונט — שבת נאָכמיטאָג ווערט געשפּילט די אָפּערעטע „די רומענישע חתונה".

אין „אַרט"

ווערט ווייטער געשפּילט דאָס אויס־געצייכענטע פּראָגראַם „אויפן הימעל אַ יאַריד"

דאָס צווייטע פּראָגראַם אין „אַרט" — „אויפן הימעל אַ יריד" האָט דורך די עטליכע טעג, וואָס ווערט געשפּילט ערוואָרבען די אָנערקענונג פון אַלע פריינד פון דאָזיגען קינסטלערישען מיניאַטור־טעאַ־טער. דאָס פּראָגראַם איז אָהן אַ ספק פון די געלונ־גענסטע אין „אַרט"־רעפּערטואַר. בעוונדערס זער נען צו בעוואונדערען די דעקאָראַציעס פון יצחק ברוינער, וועלכער האָט בעוויזען ווי אַזוי מ׳דאַרף מאַ־לען טעאַטער־דעקאָראַציעס. „אויפן הימעל אַ יריד" ווערט היינט געשפּילט צוויי מאָל, מאָרגען שבת — דריי מאָל: 4 נאָכמ. 745 און 945 אָוונט.

פון קינא-טעאַטער „בייקא"

אין קינא טעאַטער בייקא ווערט איצט רעמאַנסט דירט מיט גרויס ערפאָלג דאָס לייבעז־פילם א. נאָכ׳ן „וואַריעטע".

דער דאָזיגער פילם, וועלכער שילדערט אַ איי־גענטימער פון אַ יאַרמאַרקבודע, פערליבט זיך אין אַ יונגע יתומה אַ טענצערין. צוליב איהר וואַרפט ער אַוועק זיין פרוי און קינדער און ווערט אַן אַקראָבאַט, נאָכהער פערליבט זיך אין איהר זיין קאָלעגע און פיהרט בַּיידע אַ ראָמאַנס. דער מאַן סענדיגט זיך וועגען דעם איז אַלס נקמה דערשיסט ער זיין חבר און גיט זיך נאָכהער אַליין איבער אין די הענד פון דער פּאָליציי. ער ווערט פערמשפּט אויף לעבענסלענגליכע תפיסה. נאָכ׳ן אָפּזיצן די ער־שטע צעהן יאָהר ווערט ער בעגנאָדיגט. דער דאָ־זיגער פילם פערמאָגט נאָך פיל און זעהר אינטע־רעסאַנטע מאָמענטען, וועלכע לאָזען איבער אויפן צושויער אַ שטאַרקען איינדרוק.

אין דאָזיגען פילם קרעאירען דער בערימטער שוישפּילער עמיל יאַנינגס און זיין פּאַרטנערין ליאַ דע־פּוטי.

קלאַנג-פילם-טעאַטער
CASINO
היינט און פאָלגענדע טעג!
ערשטער הלו-פּראָגראַם!
גרויסע רעווי „FOX"
גרויסער עווענעמענט, וועלכער האָט ענטציקט די גאַנצע וועלט. די וואונדער־באַרסטע לידער. די נייעסטע און גרעסטע מוזיקאַלישע שלאָגערן 70 בעקאַנטע שטערנס. גרויסער געמישטער כאָר און טאַנץ-אַנסאַמבל, וואָס בעשטעהט פון 50 געקליבענע טענצערקעס
אויסערדעם נעהמען אַנטייל אין דער רעווי
JANET GAYNOR
Charles FARREL א. א.
אָנהויב פון סעאַנסען 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 בּמיטאָג. פּאַסיפּאַרטוס און הנחה-בילעטן נישט גילטיג ביז׳ן אַבריסען.

לעזט!
אכטונג! אכטונג!
קאָנקורענץ-פּרייזען!
כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ג׳ פּובליקום צו בעקו־מען אַ ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמע זענען די פּריי־זען אין מיין פאָטאָגראַפישען אַנשטאַלט געוואָרען פערקלענערט ווי:

12 שטיק („Express pictures")	זל. 2
6 „ פּאַסט-פאָטאָגראַפיעס	„ 2
6 „ פּאַסט- „ ברוין	„ 6
6 „ „ „ אויף זייד	„ 8

אכטונג! צו אַ ½ טוץ זיידענע פּאַסט־פאָטאָגראַפיעס גיט מען צו אכטונג!
אַן׳אָריגינעלען פּאָרטרעט בחנם
ס׳ווערען אויך אויסגעפערטיגט פּאָרטרעטען אין ראַהמען און אויך אַ פערקויף פון ראַהמען
קומט און איבערצייגט אייך
מיט אכטונג „PARISIEN"
קונסט-אַנשטאַלט
פּראָנצי שקאָנער 30.

רעפּאַרמאַצקיע-פּילען
מיט דער שטאַרקע גייסטליכער גע־קאָנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעומאַטיזם, לע־בער-ליידען, געגען דיקקייט, אַ רעטיזם, דאָס קומען בלוט אין קאָפּף, שטילען די יסורים פון העמאָראָידען, רייניגען דאָס בלוט און פון נייגונגען צו אַבסטרוקציע — פונקציע דורכ׳ן רייניגונגס-מיטעל.
צונעמען 1 אָדער 2 פּילען אַ נאַכט
פּרייז פון אַ שאַכטעל 1.35.
אויספערטיגונג פון דער אַפּטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט׳ן „גייסטליכען" (Zakonnik).
964

DR. MED. H. LUBICZ
ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.
בעהמט ווידער אַן
אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 141·32
עמפּפאַנגס-שעה׳ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאָג און יו״ט 9–1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

ערשטע לאָדזער פאַבריק פון
לייסטען און וואָל-ראַהמען צו בילדער און שפּיגלען
E. Szmude i S-ka
w ŁODZI, ul WÓLCZANSKA 109
מיר עמפּפעהלען פון אייגענער אויסאַרבייטונג די נייעסטע מוסטערן הורט לייסטען און וואָל-ראַהמען דעטייל

„... i Ty nie byłeś owym pulowerem zadowolony?! Spróbój jednak zakup towarów dzianych uskutecznić u I. BUCHHOLTZA, wtedy się przekonasz, jakie dobre i doborowe rzeczy on wyrabia. Jego sklep znajduje się przy ul. PIOTRKOWSKIEJ 240, fabryka ANNA 9 telefon 169-77!"

„Ja już przekonałem się i zawsze u niego kupować będę!!"

לעטשניצע פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען און דענטיסטישער קאַבינעט.
בזשעזשינער 11, טעלעפאָן 3763
אָפען פון 9 פריה ביז 7 אָוונד.

ד״ר אימיך נאָז, האַלז, אויערן ק.	4½–3½
ד״ר קערשנער קינדער-קראַנקה.	11-9 4½-3
ד״ר שיפּמאַן אינערליכע קראַנקהייטען	2–12
ד״ר ביבערגאַל הויט און ווענער. קר.	12½–11½
ד״ר שמירגעלד נערווען און גייסטיגע קר.	2–1
ד״ר גאָלדבלאַט אויגען-קראַנקה.	1½–12½
ד״ר חיים כירורגישע קראַנקהייטען	3–2
ד״ר שפּערלאָווסקי פרויען-און געבורטס-הילף	4½–3½

פּסיכאָ-טעראַפּיע, שפּראַך-שטערונגען ווי שטאַמלען א. ז. פּאָקען-שטעלען, קינסטליכע ביין-ווען-בעשטראַהל אינ־פּרי נגע, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אַפּעראַצ. אויף פּערלשנ ווידמען און שמאַט. און לאַבאָראַטאָריום ווערען אָנגענומען אַלע אַרט אַנאַליזען, אויך פּלעגמאַ און כל
אימפונגען געגען שקאַרלאַטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געוואָרען
אַ רענטגען-אינסטיטוט.

ד״ר לאַזשי נסקי-סטאַראָפּאָלסקאַ
צאָהן-אַרצט 10–1, 3–6
קינסטליכע ציינער, קראָנען, מאָסטען א.א.וו.

די לעטשניצע איז טעטיג אויך זונטאָג

אַנ׳אָרט צו שלאָפען
פאַר 2 אַנשטענדיגע יונ־געלייט אין אַ שעהן מעבלירט צימער איז פריי צו פּאַכטן. צו ערפאַהרען ביי אָרבאַך קילינסקיעגאָ 41

Dr. ADAM GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151 78
צוריקגעקעהרט
הויט און וועגערישע קראַנקה, רענטגען און ליכטהיילאינסט. נעמט אָן פון 4–7 אָוונד.

ווערבעריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
כירורגישע אַפּטיילונג פון ד״ר מעד. מ. קאַנשאַר
עמפּפאַנגס-שעה׳ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

INHALATORY sprawdzone specjalnie
model paryski
poleca
APTEKA J. CYMERA w ŁODZI
WÓLCZAŃSKA 37, róg 6-go Sierpnia, tel. 139-47.

Dr. HELLER
ספּעציאַליסט פאַר הויט- וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע.
נאַווראָט 2 טעל. 79·89
נעמט אָן פון 10 פריה און פון 4–8 אָוונד. פאַר פרויען ספּעציעל פון 4–5 נאָכמיט. פאַר אומבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

כעמיש-באַקטעריאָלאָגישע לאַבאָראַטאָריע
מאַגיסטער נ. שאַץ
פּעטריקאַווער 37, 2. שט., פראָנט.
אַנאַליזען פון קאָל, אורין, לייכעך א. אז. וו.
אורין-אַנאַליז - 4 זל.

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
אַל. קאָשטשושקי 9, טעל. 165·17
נעמט אָן פון 1–2 און פון 5–7 אָוונד

Dr. med. A. Uryson
אינערליכע קראַנקהייטען
ספּעצ. מאָגען, דאַרם און לעבער-קראַנקהייטען
קאָנסטאַנטינער 20 טעל. 215·85
(11-טער ליסטאָפּאַד)
אויפנאַהם-שטונדען פון 3–5 נאָכמיטאָג

Lekaz dent. R. FABRYKANT
b. asyst. Kl. Uniw. w Poznaniu
Przyjmuje obecnie w Łodzi
ul. Żeromskiego 15 (Al. I Maja 22)
od 10–1 i 3–7.

מאַשין-לעכער
ווערען אָנגענומען אויסצוניייען ביי
נ. גאָרדאָן, צעגעלניאַנאַ 29

עלטערן!
אין מיין נאָכמיטאָג חדר-שולע ווערען אָנגענומען
אונגדער האָט לערנען אין פּאָוושעכנע שולע צו לערנען עברי, חומש, רש״י, תנ״ך, משניות גמרא היסטאָריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריות און אַלגעמיינע צוזאַמענשטעלען. מ׳הערען אויך אָנגענומען אָנפאַנגער וואו מ׳ווערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאַווענען. א שטרענג רעליגיעזער צוגענגליכע פּרייזען.
אָנשרייבען טעגליך 2 ביז 8 אָוונד.
יחיאל דוד ראָזענפעלד
פּלאַץ מאַכנאַשטשי (נעבען שטאָט 6
קעגען אַפּיצינע. דעכעמ. 2. שט.

צוליב דער 40 יאהריגער טעטיגקייט
אויפ'ן טאנץ-לעהר-געביט און שטרעבענדיג
צוגענגליך צו מאכען די ברייטסטע קרייזען
אויסצילערנען זיך ריכטיג און עלעגאנט
טאנצען, ארגאניזיר איך אין מיין

שולע

(נארוטאוויטש 31 1 שטאק פראנט)

יובילייע-קורסען

אויף בעדינגונגען ביז איצט נאך נישט
פראקטיצירטע ד. ה. אנשטאט 25 זל.

נאר 10 זל. פאר א קורס

מאדערנע טענץ, וואלץ, מאזור
א חוץ די אויביגע ספעצ עלע

באלעט-קורסען

וואס פארבערייטען טענצער און טענצערקעס
פאר דער ביהנע.

איינשרייבונגען טעגליך פון 3–4 נאכמ.
און פון 7 א זייגער אוועגד.

Prof. St. Zaborski

קירזשנער-אטעליער מ. פישעלעוויטש

20 פיעטריקאווער 20

פיהרט אויס רעיעל און שנעל זעמטליכע פעלץ-ארבייטען פאר דאמען און הערען
לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען מיט דער בעסטער גאראנטיע און גוטע בעדינגונגען.

דער ווינטער דערנעהנטערט זיך

בעזארגט אייך בעצייטענס מיט ווינטער-סחורות און ווייסע סחורות און רעשטען

איז קאנסום-געוועלב

ביי דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

54 ראקיטשינבער 54

צופאהר מיט די טראמווייען 10 און 16

איהר בעקומט אויך דארט צו אונגעוועהנליך נידריגע פרייזען ספארט-
אנציגער, ארבייטס-אנציגער, דאמען- און הערען-וועש,
טיש- און בעט-וועש, וואלענע שטאפען, טריקאטאזשען,
שיך, קוכען-געשיר, קאלאניאל - ווארען א.א.וו. א.א.וו.

פאר ח"ה מלוכה- און קאמונאל-בעאמטע, וואס זענען מיטגלידער פון קאאפעראטיווען און
געזעלשאפטען, ווערט ערטיילט בעקוועהמער קרעדיט. 19123

וויכטיג נייעס !!!

דער בעוואוסטער ערשטקלאס'גער

פענסיאנאט עלבינגער

לאסק ביי לאדז

נעמט שוין אן געסט אויפ'ן ווינטער-סעזאן עמפפעהלט וואַרימע זוניגע צימערן, ראַריא, זונען-ווערענדע אין וואלד צים ווערענדירען. – גוטע בעדינונג. שמאקהאפטע קיך. – ס'איז פאראויסגעזעהן אנ'אנגענעהמער צייט-פארטרייב. ציגענגליכע פרייזען. אינפארמאציעס: טעלעפאן 107-87 אדער קאמיענא 1 ביי ה' זאפשיין.

מיט אכטונג **עלבינגער**

א טיכטיגער
הויז-פערוואלטער

מיט לאנגיעהריגער פראקטיק זוכט איינציגע הייזער צו פערוואלטען. צו ערפאהרען ביי ארענאוויטש פלאץ וואלנאשטשי 10.

א געוועלב

מיט א וואוינונג פון זאפארט איבערצוגעבען
גריגער מארק 10
לעווקאוויטש

צו פערמיטען
א וואוינונג

פון 2 צימער און קיך
אויפ'ן 4-טען שטאק
19 פאמארסקא 19
צו ערפאהרען ביים הויז-וועכטער.

א ארט צו שלאפען

פאר צוויי יונגעלייט
פאלגרניאווא 20 וו. 26
ביי גערטלער

א מעדעל

צו נייהען גארסעטען און בינדאווע פאסקעס ווערט פון זאפארט געזוכט ביי
לאניא טאבאק
פאמארסקא 17 וו. 11

מיט 10,000 זל.

וואלט א סוחרישער יונגערמאן צו געטרעטען אלס שותף צו א גוט געשעפט אדער פאבריקאציע אפפערטען אונטער „1930" אין אדמיניסטראציע.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med. J. Lubicz

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאוניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע
אפאראטען, ווי: קלעדקעס אויף פלאטפוסען, קינסטליכע
רעמעמען א. א. וו. נעמט אן פון 2,30 ביז 4,30 נאכם.

Starszy felczer

J. Przysucha

ג' פעלדשער פון ווארשאווער שפיטאל אויף טשיסטע
האט זיך נאך לאנגיעהריגער פראקטיק בעזעצט אין
לאדז און נעהמט אן קראנקע צו יעדער צייט אין
דער וואוינונג פון ג. פעלדשער ראזענצווייג

פילסודסקיעגא 29

(וושכאדניא) טעלעפאן 179-48

Dr. med.

I. Wajnberg

Cegielniana 47, tel. 26-02

אינערליכע קראנקהייטען
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ - קראנקהייטען
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון
נעהמט אן אין דערהיים פון 3–5.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-53

נעמט אן פון 10–2 נאכמ. און פון 4–7 אוועגד

Dr. med.

B. Robinson

פיעטרקאווער 10, טעל. 131-86
צוריקגעקעהרט

Dr. Z. Rakowski

ספ. פאר אוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
9 קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 127-81.
שפרעכשטונדען פון 12–2 און פון 5–7. נעמט אויך אן
אין לעמשניצע זגערזשעל 17 פון 10–11 און פון 2–5.

DR. MED.

L. Pikielny

אוראלאג

ספעציעל-ארצט פאר נירן, בלאז און אורין-קראנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אן פון 12–1 און פון 4–7 אוועגד.

השבת אבדה!

דעם 12 ליסטאפאד ה. י. האב איך איבערגעלאזט ביי דער קאסע אויפ'ן וואַרשאַ-ווינער וואקזאל א האנד בייטעל, אין וועלכען ס'האט זיך געפונען מזומן 40 זל. א גאלדען זייגערל, 2 וויטשאַגעס מיט א פאס אויפ'ן נאמען אלטע נאכע קאטץ ווי אויך פאטאגראפיעס מיט בריף. דעם עהרליכען פינדער בעט איך אבצוגעבען געגען גרויסע בעלוינונג צו מאיר פישלעוויטש זאכאדניא 52

CHŁOPCY

do roznoszenia gazet poszukiwani.

Wiadomość w Administr „Najer Folksblat"

אדוואלאניעס

אויף דאכאראווע אין די קאמיסיע אדוואלאוויטשע שרייבט די ביורא

ד. מאנעלע, פיעטריקאווער 17

1 הויף לינקע אפיצ. פארטער מיט צוגענגליכע פרייזען.

א סוואליפיצירטע

פערקויפעריך

אין דער שיך-בראנזשע
ווערט געזוכט אין אנ'ערשטקלאסיגע שיך-געשעפט. אפערטען אונטער „K. D." אין אדמינ.

וויכטיג נייעס פאר גאלאנטעריע-סוחרים פון לאדז און פראווינץ!

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסן אויסוואהל פון דער נייעסטע און מאדערנסטע

גארטלעס

צו די ביליגסטע פרייזען, קומט און איבערצייגט אייך

מיט אכטונג מ. צוקער, דרעוונאווסקא 2

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה.
און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-
לאגישע און נערוועו-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער
הייל - קאבינעט קאסמעטיק.
–– טעגליך פון 8 פריה ביז 9 אוועגד. ––
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
– בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. –

וויזיט 3 זל.

פאקעט

פלוש, ווי אויך זאמשאסקעס אויפצונעהען אויף באטען ווערט אנגענומען ביי
צוויינגענבערג,
זאכאדניא 51

א געוועלב

מיט זעמטליכע איינריכטונגען איז פון זאפארט איבערצוגעבען. צו ערפאהרען זגערזשער 5 אין וואורשטען געשעפט.

LAMPA

Stojąca

drewn. niezmontowana nowa z powodu wyjazdu tanio do sprzedania. wiadomość Piotrk. 92 m.87

איין צימער

ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע עווענטועל מיט בעקעסטיגונג פאר אנ'אינטעליגענטען יונגעמאן איז צו פערמיטען
צו ערפאהרען
פיעטרקאווער 92 וו. 87

א צימער

צו פערמיטען
ערשטער שטאק מיט א באלקאן אלס סובליקאטאר
זאכאדניא 11 ביי רוינע
מעקלערס געווינשען.

לאזשי

קאנען בעקומען 2 אנשטענדיגע יונגעלייט ביי אנ'ארענטליכער פאמיליע אין צענטרום שטאט. צו ערפאהרען ביי ברעסלער נאוואמיעסקא 26 פראנט 3-טן שטאק.

השבת אבדה

עס זענען פערלוירען געווארען צוויי בלאנקא וועקסלען צו 50 זל. 1) י. רובינשטיין צאהלבאר 15/2; 2) פינקוס גערליצקי צאהלבאר ד. 10/2. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען אפצוברענגען געגען בעלוינונג צו משה לעווקאוויטש יעראזאלימסקא 4 דער וועקסעל ווערט ערקלערט פאר אונגילטיג.

Dr.

J. PIK

ul. Żeromskiego 36

przy Zielonym Rynku
tel. 175-50
CHOR. NERWOWE
i WEWNĘTRZNE
spec. psycho-nerwice
Przyimuje od $5^1/_2$ — 7

שפולער (יז)

א קוואליפיצירטע
צו סוויטערס ווערט פון זאפארט געזוכט. צו מעלדען זיך דרעוונאווסקא 26
ביי גרינפעלד
קווער אפיצינע 3 שטאק

Dr. med.

W. Eychner

גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134–72
נעמט אן פון 2–3 נאכמ.
און פון $7^1/_2$–9 אוועגד.

קינאָ-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

היינט און פאָלג. טעג! היינט און פאָלג. טעג!
מעכטיגע ריהרענדע דראַמע ביז טרעהרען א. ג.

דער פערמשפּט׳ער פון סטאַמבול

אין די הויפּטראָלן די מיטרייסענד-שעהנע
BETTY AMANN
און דער מיטרייסענדער מיט זיין מענליכקייט
HENRYK GEORGE

שאָטנס פון פערגאַנגענהייט. ביגאַמיע. אַלעס נעהמט נקמה. די לעצטע נאַכט פון א זעלבסטמערדערין. מאַן פון 2 ווייבער. ווער איז שטאַרקער? קאַמף פון 2 פרויען וועגען א מאַנספערשוין.

נעכסטער פּראָגראַם:
„זינד פון די פאַטערס" מיט **EMIL JANNINGS**
פערשטאַרקטער אָרקעסטער אינטער לייטונג פון ה׳ סטעפאַנסקי.

אַנהויב אין גאָוו. טעג 4 נאַכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג.

געגרינדעט אין 1904 יאָהר
מעכאַנישע פאַבריק פון **קאַפּיטעס**

הי אויך אויסטויש פון קאַפּיטעס צו אַנאָרמאַלע פיס און פאַר לײַדענדע אויף אָרטאָפּעדיקעס. די נײַעסטע פאַסאָנען און א גרויסן אויסוואַהל אויף לאַגער פאַבריקס-פּרייזען!
E. CZARNOMSKI, Łódź, Żeromskiego 46, tel. 202-15 (Pańska

קויפט
„MITOL"

צולאָז עס אין וואַסער, בערשט אויס דעם שמוציגען אַנצוג, און דו וועסט האָבען
א נײַעם אַנצוג!

איין שאַכטעל „MITOL" פאַר 1.50 זל. איז א גאַנצע כעמישע וועשערייַ בײַ זיך אינדערהיים.
„MITOL" פרישט אויף דעם גאַנצען שטאָף, לעבט אויף דעם פריהערדיגען אויסזעהן, בעזײַטיגט אַלערלײַ פלעקער. צו בעקומען איבעראַל.

איך פערקויף אַמביליגסטע!

פאַבריק-נײַע שטעריקאַנער ROYAL שרײַב-מאַשינען
PORTABLE
UNDERWOOD
REMINGTON העברעאיש
Remington, Royal, Underwood אזוי ווי נײַ.
רעכען-מאַשינען: Odhner, Monrol, Bruroughs, Portable i Facit

ADOLF GOLDBERG
72 PIOTRKOWSKA 72
(Grand-Hotel) Telefon 137-54.

ביוראָ-מאַשינען-געשעפט און ספּעציעלער ווערקשטעל פון שרײַב- און רעכען-מאַשינען, נאַציאָנאַל-קאַסעס א. אז. וו.

מיט 25% ביליגער ווי איבעראַל!
דאַמען= הערען= פעלצען
ווי אויך אַלע איינצעלנע פעלעכלעך אין א רייכען אויסוואַהל מיט גוטע בעדינגונגען אין פעלץ=וואַרען-געשעפט פון
י. שוואַרצמאַן נאַרוטאָוויטשאַ 42
— טעלעפאָן 31-166 —

דראַט-צוימען
געפלאַכטענע, געוועבען, געלעכער-טע, ראַביץ-געוועבען און אַלע מע-טאַלן עספּעציעל צו ביליגע פּרייזן
RUDOLF JUNG
Łódź, Wólczańska 151, telefon 128-97

KEFIR leczniczy
przygotowany na oryg. grzybkach Kaukaskich
poleca:
Apteka
St. Hamburga i S-ki
Główna 50, tel. 218-61.

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאָהר פּראַקטיקירט, ערטהײלט לעקציעס פאַר שילער און דערוואַקסענע: פּויליש, דײַטש פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק, און בוכהאַלטעריע.
שיף, שוו. יאַקובאַ 12
רעכטע אָפיציגע 1 שטאָק ח 29

Dr. N. HALTRECHT
הויט און געשלעכטס-קראַנקהייטען
נעממט אָ פון 8 ביז 9 פריה, פון 11—3 נאָכמיטאָג און פון 8 ביז 9 אָוונט.
פּיעטריקאָווער 10
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

איבערטראַנבאַרע
שאַמאָט - קאַכעל
אויוועגס
Zakłady Ceramiczne
ZNICZ
Wodna 12/14
tel. 105-22
דעטייל - פערקויף
צו פאַבריקס-פּרייזען ביי
A. Dudelczyk
ul. NAD-ŁÓDKĄ 1

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה

אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בית ושאנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע

איבער דעם זאָלסט נאָר קומען אין ביוראָ
פון ד. מאַנעלאַ
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ׳ן ערשטען הויף פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיציגע פּאַרטער, טעל. 124-95

וואו ס׳ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַלערלײַ ביטעס: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטורעס, קלויזולעס, זאַכזופּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין וואַרשאַנד ראַזיעמסטע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

בעמ.: קלויזולעס און זאַכזופּיעטשעניעס ווערען בײַ מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה

מיט אַכטונג ד. מאַנעלאַ,
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף

(vertical side text:) מיר בעשעפטיגען זיך אויך מיט שיסקען־קאָמיסיע אַדרעסן ... גדרשבע ... 17

לעטשניצע
„Unitas"
פּיאָטרקאָווסקאַ 19 טעל. 111-78
וועכנערין=אַנשטאַלט
אונטער דער לייטונג פון ד״ר מעד.
H. BERGSON
נעמט אן געבורטען:

I קלאַס פּרייז	300 זל.	
II קלאַס	175	(מיט פערהיגענגס-
III קלאַס	100	) מיטלען

נור א קורצע צייט אין לאָדז
אויף פּיעטריקאָווער 180
צום 1. מאָל אין לאָדז! די גרעסטע און רייכסטע
אַנאַטאָמישע מוזעאום
פון משכיש פּראַג איז ערעפענט פון 9 פריה ביז 9 אָוונד. גענויע פּרטים אויף די אַפישען.

Magazyn Konfekcji Damskiej
Rapuch i Micenmacher
Piotrkowska 24, tel. 177-69
עמפּפעלט צום איצטיגען סעזאָן א גרויסען אויסוואַהל
פון מאַנטלען און פעלצען
פון די נײַעסטע מאָדעלען צו צוגענגליכע פּרייזען און אויף גינסטיגע בעדינגונגען.

צאָהנערצטליכער
גאַבינעט ביי דער לעטשניצע
„POMOC" 1 Aleksandrowska 1
איז ווידער טעטיג אויך אין די שעה׳ן פון 3—6 אָוו.

לעטשניצע זגערזשער 17
טעלעפ. 116-33
אויגען-דאָקטאָר ד״ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק 1—2 נאָכמ.
נערווען- . ד״ר יוסטמאַן 12—2 נאָכמ.
ריזרגיע ד״ר מ. קאַנטאָר $4\frac{1}{2}$—$5\frac{1}{2}$, יו״ט 1—2
אקושער און פרויען-קראַנקה. ד״ר פּאַפּיערני
$11\frac{1}{2}$—1 נאָכמ.
אויערן, נאָז-און האַלז-קראַנקה. ד״ר ראַזאָווסקי
$10\frac{1}{2}$—11, 2—3 און 5—6 נאָכמ.
קינדער-דאָקטאָר ד״ר ראָזענצווייג 11—12, 4—5 נ״מ
ווענער. און הויט קראַנקה. ד״ר רוזשאַנער 1—2 נאָכמ
אינערל. קראַנקה. ד״ר ווײַנבערג 1—2, 6—7 נאָכמ
צאָהן-ערצט ד״ר א. גראָדזענטשיק 3—7 נאָכמ.
ר ענטגען-באַגינעט ד״ר סמאָפעל 12—2, 4—6 נאָכמ.

קלאַנג-פילם-טעאַטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

פון דינסטאָג ד. 11 ביז מאָנטאָג ד. 17 נאָוועמב.
„א חתונה אין האָליוואָד"
הערליכע אָפּערעטקע פון אָסקאַר שטרויס.
דער צויבער פון מעלאָדיעס און ציגיינער-ראָמאַנסען, אימפּאָנירענדע פּראַכט פון דער אויסשטאַטונג. אין די הויפּטראָלען:
NORMA FERRIS i J. H. MURRAY
אויסער׳ן פּראָגראַם: רעוואָלוציע=קלאַנג=צוגאַבע.
נעכסטער פּראָגראַם: (דער ווייסער שטן) „Hadzi Murat"
אַנהויב 5.30, 7.30, 9.15 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ״מ

GŁÓWNA WYGRANA 1.000.000 ZŁOTYCH
CO DRUGI LOS WYGRYWA
105.000 WYGRANYCH I 23 PREMJE

קוקט אויף לעבעדיגע פאַקטען!
אַט דאָס זענען די געווינסען פון די לעצטע ציהונגען, וואָס זענען געפאַלען אין לאָדז אין מיין באמת גליקליכע קאָלעקטור
F.Brajtsztajn
פּיעטריקאָווער 14, טעל. 142-47

25.000 זל. אויף № 76258		15 000 זל. אויף № 40533	
20.000 „ „ 26910		10.000 „ „ 43375	
20 000 „ „ 170806		10 000 „ „ 46798	
15.000 „ „ 4412		10.000 „ „ 60050	
15.000 „ „ 35291		10.000 „ „ 166611	

און נאָך א סך געווינסען צו 10.000, 5000 א. ז. וו.
נאָך א בעגרענעצטע צאָהל גליקליכע לאָסען זענען בײַ מיר צו בעקומען. אײַלט צום גליק! שוין דעם 18 און 20 ליסט. קומט פאַר די ציהונג פון דער ערשטער קלאַס פון דער מלוכה-לאָטעריע.

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אָפּעראַציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאַר קראַנקע אויף קילעס פאַר מענער ווייבער און קינדער, פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאַר הויקערס אין פיס.

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרוים אזוי ווי א מענשען-קאָפּ, א־ער אזוי ווי א וואַסער-קאַן און עס פאַלט אַרײַן אין דעם בוס און דער קראַנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטערבליך. ספּעציעל גוטענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראַקטיק מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דעמאָלט פּראָפעסאָר-דאָקטאָר בעשטעטיגונג בעזונדערן זיכער דעם שטעלען און געפעהרליכסטען!

ברוך. אויך פאַר הויקערס לײַטונגען מיט הייל-גאַרסעטען און אַפּאַראַטען פאַר פערקרומטע פיס און פלאַט-פיס ספּעציעלע אײַנלאַגען אין די שיך. מינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאָקען פאַר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
שפּרעכשטונדן פון 9 ביז 1 בײַטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
אָרטאָפּעדישע אַנשטאַלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter
בעמערקונג: דאָס ערווענליכע טרשטנ׳ן פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג די פּלאַסטען האָבען אויסגעשטעלט פאַלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד״ר באַראַנטש, פּראָפ. ד״ר י. מאַרישלער, פּראָפ. ד״ר ב. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע. מיר נעהמען אויך אָן פּערזענליכע פון דער קראַנקען-קאַסע

דאַנקזאַגונג.
דערכים דריק איך אויס דעם בעסטען דאַנק דעם הערן דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, כ״עג. פאַר ברוך, וועלכער געפינט זיך אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 טעל. 22-177 וועלכע פאַר, פאַר זײַן געוויסענהאַפטע פּערלענען מיר א גוטענעם הייל-באַנדאַזש לויט זײַן מעאַריסטע האָב געליטען אויף ברוך 20 יאָהר און א דאַנק איהם בין איך היינט געראַטעוועט אזוי, אז כ׳קען איהם יעדען אַנציגען העם עמפּפעהלען.
Dr. BERGHOF Arzt.

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון דער אייזען מעבעלפאַבריק
I. B. Wołkowyski
שענקעווימש 3/5
פאַבריקס-לאַגער **נאַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137-70**
איז: א מביליגסטען מבעסטען מבעקוועמסטען

און דער גרעסטער אויסוואַהל כ׳בעזין שטענדיג אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פון
מעטאַל-ניקעל-בעטן
פעלד-בעטן און מעטאַל-ניקעל-בעטן Perfect-פּאַטענט, מאַט אַצען עלעגאַנט,
קינדער-וועגעלעך
די נײַעסטע פאַסאָנען, וואַש-טישען, סערווירן, וואַשטישעס, קינדער-שפּילעלן א. ד. ג.

נוצט אויס די זעלטענע געל״גענהייט!

פערפומעריע זאוואדזקא 11 נור נאך אקורצע צייט! פערפומעריע זאוואדזקא 11

קומט פאר אין דער

א גרויסער ליקווידאציע=אויספערקויף

פון — אלעראַרט — קאסמעטישע ארטיקלען וועלכע איהר בעקומט 15%—30% ביליגער ווי איבעראל!

קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט דעם אדרעס! פערפומעריע זאוואדזקא 11

LUNA

אנהויב פון די סעאַנסען 4 נאכמ. פרייזען פון די פלעצער אויפ׳ן ערשטען סעאַנס פון 1 זל. שבת און זונטאג פון 12 ביז 3 אַ זייגער זענען אלע פלעצער צו 75 גר. און 1 זל.

היינט און פאלג. טעג! „אין שאטען פון פיראמידען״

געשאַפען אויפ׳ן גרונד פון דער שעהנער ערצעהלונג פון PIOTR TRONDAIE וואונדערשעהנע ליבעס-אידיליע פון צוויי דורכ׳ן גורל צושייטע געליבטע, וואס שפילט זיך אַפּ אויף די זאמדען פון דער מדבר אויף די זילבערנע פאלעס פון ניל. אין די הויפּטר.: דאס וואונדערבארע ליבעס-פּאר

LEE PARRY i JEAN MURRAT

גלענצענדע מיזיקאלישע אילוסטראַציע פון גרויסען סימפאניש׳ן אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה׳ ל. קאַנטאָר

רעווי-טעאטער „KAMELEON“

40 SIENKIEWICZA 40

אונטער דער קינסטלערישער ליטונג פון L. Orliński i W. Boruński

טעגליך 2 פאָרשטעלונגען 7 45 און 9 45
שבת, זונטאג און יו״ט 3 פּאָרשט. 5.45, 7.45, 9.45

היינט און פאלגענדע טעג! די פראכטפולע גרויסע רעווי א. נ.

„דא ווערסטו געפונען א מאן״

אין 2 טיילען — 16 בילדער פון טאַם, וולאַסט א. א. עם נעהמט אנטייל דער גאנצער אנסאַמבל ווי אויך ניי-אנגאזשירטע ארטיסטען. :—: אין פּראָגראַם: אינטערגרענצעס, סקעטשן, סאָלאָ-נומערן, טראַקציעס, אַנסאַמבל סצענעס. :—: רעזש: B. Orliński קאָנפערענסיער: J. Leonowicz i Lopek Boruński באַלעטמייסטער: J. Szymański מוזיק. ליטונג: C. Kantor דעקאָראַציעס, קונסט-מאַלער Wł. Nowakowski — — — פּאַספּאַרטוס, פּרייקאַרטען ווי אויך הנחה-בילעטן אויף פּרעמיערעס, שבת און זונטאַג נישט גילטיג:

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór“

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף קאפּערניקא 16, טעלעפאן 184-66

צופאַהר מיט די טראַמוויען: 5, 6, 7, 9, 16.

היינט און פאלגענדע טעג! די לאַנג-ערוואַרטע פּרעמיערע א.נ.: היינט און פאלגענדע טעג!

„אייראפּא רעדט וועגן דעם״

עם נעמט אנטייל דער גאנצער פּערסאַנאַל: רענסקאַ, טאַמסקאַ, יאַנעצקי, קאָזשאַרסקי, דאַמבראָווסקי, גראַנאָווסקי, ווי אויך דער גלענצענדער דועט NORTCH און דער שפּיץ קינסטל. ליטונג: Kazimierz Brzeski, רעזשי: Mieczysław Dąbrowski טענץ און עוואָלוציעס פון באַלעטמייסטער Nortch, קאַפּעלמייסטער Stanisław Sternblic, דעקאָראַציעס Stanisław Frasiak

טעגליך 2 פאָרשטעלונגען: 7.30 און 9 30 אָווענד. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אָווענד.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ג׳ פּובליקום וועט דער פאַרפערקויף פון בילעטן פאַרקומען אין „Reklama Polska“ פּיעטריקאָווער 101

ODEON ! צום ערשטען מאל אין לאדז ! WODEWIL

וואו מזרח איז ווירקליך מזרח

אין דער הויפּטראָלע LON CHANEY

אין זיין נייעסטער און לעצטער קרעאציע אין דער פאַסצינירענדער עראָטישער דראַמע, וואס האט ארויסגערופען א גרויל און סענסאַציע אויפ׳ן עקזאָטישן באָדען. אין די איבריגע ראָלען: ESTELLA TAYLOR i LUPA VELEZ אויסערן פּראָגראַם: א פּאַרס

APOLLO

אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה׳ א. בייגעלמאן.

היינט און פאלגענדע טעג! דער מעכטיגסטער צירק-פילם א. נ.

„4 טייוולאנים״

דראַמע פון קאַמף פון ליבע און שנאה, ליבע און טויט. אין די הויפּטראָלען: JANET GAYNOR, MARY DUNCAN, NANCY DREXEL CHARLES NORTON, FARREL MC. DONALD נעכסטער פּראָגראַם: „די הערשערין פון ליבע״ מיט John Gilbert, Greta Garbo

---

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בושעזשינער, פראַנטשישקאַנער 31 צופאַהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.

אנהויב טעגליך 5.30 נאָכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 4 אַ זייגער בייטאג. דער אָרקעסטער געפינט זיך אונטער דער ליט. פון בעק סטו, ה׳ בייגעלמאן

היינט און פאלגענדע טעג! דער קעניג פון עקראַן EMIL JANINGS און די אונפאַרגעסליכע LYA DE PUTTI אין דעם אַ בערימטעסטע: ריהרענדען פילם מייסטערווערק א. נ.

„וואריעטע״

„וואריעטע״ איז דער ריהרענדסטער פילם פון דער קינא-קונסט.

„וואריעטע״ מוז יעדער קינא-ליבהאָבער זעהן. — — — — — — —

„וואריעטע״ לאָזט איבער אויפן צושויער אַן אונגעהויערן איינדרוק.

„וואריעטע״ בעווייזט זיך עמיל יאנינגס און ליא דע פּוטטי אין זייערע גלאַנץ ראָלען — — — — — — — —

קינא „ERA“ פרי-הער „פלאַרא“ זאווישא 22 (באַלוט)

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער
אנהויב פון די סעאַנסען אין געוועהנליכע טעג 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג, יו״ט 12 בייטאג

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם! היינט און פאלגענדע טעג

1) „פיין פון שווייגען״ — גרויסע דראַמע — אין 10 אַקטען — קאָנפליקט צווישען געפיהל און פליכט.

2) RIFF i RAFF אלס פייערלעשער פּרעכטיגע קאָמעדיע אין 8 אַקטען.

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראָמסקיעגא 74/76. (רוג קאָפּערניקאַ)

סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער ליטונג פון ה׳ טשודנאָווסקי.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

1) „די בעכט אין דער מדבר״

אין די הויפּטראָלען: JOHN GILBERT, ERNEST TORENCE i IMOGENA ROBERTSON

2) דער געליבטער פון איהרע ליידענשאַפטען

מיט Jetta Goudal, Marion Davies, Nils Asthor זונטאג דעם 16-טן ד. ח. 11 אַ זייגער פריה אַ פריה-מאָרגען-פאָרשטעלונג פאַר קינדער און יוגענד א. נ. „Szczerozłoty Wąwóz“ איינגאַנג פאַר קינדער 20 גר. פאַר דערוואַקסענע 50 גר. נעכסטער פּראָגראַם: „הערצער-מעלאָדיע״ ווכסטער פּראָגראַם:

אַנאָנסען-פּרייז: פאַר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ „ 4 „
נאָכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ „ „ „ 8 „
פאַר אַ טוליפעּר-שורה: פאַר׳ן טעקסט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט צוטראָגן אין היים; אויף דער פּראָווינץ 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאַר׳ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאַג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.